

Περιφέρεια
Αν. Μακεδονίας – Θράκης

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ ΕΞΥΠΝΗΣ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ

ΕΚΔΟΣΗ 3 – ΜΑΡΤΙΟΣ 2014

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΕΓΓΡΑΦΟΥ

Συμβατικές Πληροφορίες	Τίτλος Έργου	Υπηρεσίες συμβούλου τεχνικής υποστήριξης Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης για το σχεδιασμό της Προγραμματικής Περιόδου 2014 – 2020	
	Κωδικός Έργου	2013-09	
	Συμβατικός κωδικός & Τίτλος Παραδοτέου	Παραδοτέο 1: Έκθεση στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης	
Έγγραφο	Όνομα Αρχείου	20140308-REMTH-RIS3-V3.docx (.docx/.pdf)	
	Συντάκτες	Κώστας Γαλανόπουλος, Μιχάλης Μεταξάς, Γιάννης Τόλιας	
	Συνεισφέροντες	Χρήστος Τριγκώνης	
	Έγκριση / Ημερομηνία Αποδέσμευσης		
Χρηματοδότηση	Η παρούσα χρηματοδοτήθηκε από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) και από Εθνικούς Πόρους στο πλαίσιο του άξονα 11: Τεχνική υποστήριξη εφαρμογής ΠΑΜΘ, του ΕΠ «ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ– ΘΡΑΚΗ» 2007-2013.		
Ιστορικό αλλαγών	Έκδοση	Ημνία	Κατάσταση
	1.0	30.11.2013	Πρώτη Έκδοση
	1.1	6.12.2013	Ενημερωμένα δεδομένα δαπανών Ε&Α για την Ελλάδα (2011)
	2.0	15.1.2014	Ενημερωμένα κείμενα βάσης και πρόσθετα δεδομένα ΑΕΠ & ΑΠΑ 2011.
	3.0	7.3.2014	Αναθεώρηση συστήματος διακυβέρνησης. Ενημέρωση δεδομένων Κεφ. 1. Νέα Κεφάλαια 3 & 4

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ΚΡΙΤΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ	4
.....	4
ΒΑΣΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ 'ΕΞΥΠΝΗΣ' ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ.....	4
ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	10
Υποδομές, Επιχειρηματική Δομή και Απασχόληση.....	10
Δυναμικό Καινοτομίας και Δεξιότητες για Ανάπτυξη Βασισμένη στη Γνώση	27
ΕΞΩΣΤΡΕΦΕΙΑ.....	31
Επιχειρηματικός Τομέας.....	31
Ακαδημαϊκός / Ερευνητικός Τομέας	33
ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ	34
Νεοπαγείς Επιχειρήσεις Έντασης Γνώσης, Clusters, Επιχειρηματικά Δίκτυα	34
Ξένες Άμεσες Επενδύσεις Έντασης, Κλαδική Εξειδίκευση, Χωροθέτηση	35
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΔΕΣΜΩΝ ΤΗΣ ΤΡΙΠΛΗΣ ΕΛΙΚΑΣ	37
ΑΝΑΛΥΣΗ SWOT.....	40
Δυνάμεις.....	40
Αδυναμίες.....	41
Ευκαιρίες.....	43
Απειλές.....	43
ΓΕΝΙΚΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΕΤΑΚ.....	45
Το επόμενο βήμα: Το Όραμα	48
ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ 1 ^{ΟΥ} ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ	51
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1 ^{ΟΥ} ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ – ΠΙΝΑΚΕΣ & ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ	52
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ΣΥΣΤΗΜΑ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ	54
ΟΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ.....	54
(ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗ) ΔΟΜΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ	59
ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ 2 ^{ΟΥ} ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ	64
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ΟΡΑΜΑ	65
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ	67
ΟΡΙΖΟΝΤΙΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ .	67
ΚΑΘΕΤΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ ΣΤΟ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ	68

Κεφάλαιο 1 ΚΡΙΤΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ

ΒΑΣΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ 'ΕΞΥΠΝΗΣ' ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Ο Πίνακας 1 παρουσιάζει τους βασικούς δείκτες 'έξυπνης' ανάπτυξης και τη θέση της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης (ΠΑΜΘ) σε σχέση με τον εθνικό και τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Τα δύο διαγράμματα που ακολουθούν, απεικονίζουν τη σχετική θέση της ΠΑΜΘ στο σύνολο των ευρωπαϊκών περιφερειών όσον αφορά τον αριθμό των ερευνητών (ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης) και τις κατά κεφαλή δαπάνες για Έρευνα και Ανάπτυξη ανά τομέα δραστηριότητας. Ο τελευταίος δείκτης παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον διότι είναι ο μοναδικός που υιοθετήθηκε για να περιγράψει τη διάσταση της έξυπνης ανάπτυξης στη Στρατηγική Ευρώπη 2020.

Ο Πίνακας 1 παρουσιάζει μία εικόνα συνολικής υστέρησης τόσο ως προς τον εθνικό, όσο και τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Ως προς τους ανθρώπινους πόρους (HSRT) η ΠΑΜΘ βρίσκεται στην 8^η θέση μεταξύ των ελληνικών περιφερειών ως προς τους κατά κεφαλή πτυχιούχους ή υποψήφιους πτυχιούχους τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ηλικίας 15-74 ετών (περιλαμβάνει και τους φοιτητές των ΑΕΙ/ΤΕΙ) και στο 50% του ευρωπαϊκού μέσου όρου. Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι το απόθεμα ανθρώπινων πόρων με προσόντα που μπορούν εν δυνάμει να υποστηρίξουν καινοτομική δραστηριότητα είναι πολύ χαμηλό.

Το χαμηλό απόθεμα ανθρώπινων πόρων καταλλήλων προσόντων σε συνδυασμό με τα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά της περιφερειακής απασχόλησης που είναι βασισμένη στη μεταποίηση χαμηλής έντασης γνώσης και τον πρωτογενή τομέα εξηγούν τις ιδιαίτερα χαμηλές κατά κεφαλή δαπάνες σε Ε&Α που στηρίζονται ουσιαστικά από το προσωπικό των ακαδημαϊκών ιδρυμάτων που ως αναλογία πληθυσμού είναι χαμηλά στο δεύτερο τεταρτημόριο σε σχέση με το σύνολο των ευρωπαϊκών περιφερειών (βλ. τρίτο box plot στο Διάγραμμα 1) και στις αντίστοιχες δαπάνες για τη μισθοδοσία και τις εγκαταστάσεις των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (βλ. Διάγραμμα 2) που επίσης βρίσκονται στο δεύτερο τεταρτημόριο σε σχέση με το σύνολο των ευρωπαϊκών περιφερειών, αλλά πλησιέστερα στη διάμεσο σε σχέση με το πλήθος των ερευνητών.

Ο συνδυασμός των περιορισμένων ανθρώπινων πόρων στην έρευνα και της οικονομικής διάρθρωσης χαμηλής έντασης γνώσης εξηγεί τον ιδιαίτερα χαμηλό αριθμό των κατά κεφαλή αιτημάτων για διπλώματα ευρεσιτεχνίας στο Ευρωπαϊκό Γραφείο (ΕΡΟ), που φέρνει την ΑΜΘ στην 8^η θέση μεταξύ των ελληνικών περιφερειών. Πολλές όμως από τις επιχειρήσεις έντασης γνώσης με παραγωγικές υποδομές στην ΠΑΜΘ έχουν την έδρα τους σε άλλες Περιφέρειες, όπου και δηλώνουν τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας τους.

Παρόλ' αυτά, τα δεδομένα στο Διάγραμμα 3 δείχνουν ότι ως προς τα ελληνικά δεδομένα η θέση της Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης έχει βελτιωθεί ραγδαία, ειδικά ως προς τη διάσταση της έντασης E&A των επιχειρήσεων (δαπάνες E&A επιχειρήσεων / ΑΕΠ το 2011) όπου καταλαμβάνει την 3^η θέση μεταξύ των ελληνικών περιφερειών μετά την Αττική και τη Στερεά Ελλάδα με επίδοση 0,17% το 2011 έναντι μόλις 0,02% το 2005.

Σ' αυτό το πλαίσιο, ξεκινώντας από ιδιαίτερα χαμηλή βάση σε πανευρωπαϊκό επίπεδο αλλά παρουσιάζοντας ενδιαφέρουσα δυναμική, η Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης σχεδιάζει και προτίθεται να εφαρμόσει την περιφερειακή στρατηγική της για την καινοτομία στη βάση των αρχών της έξυπνης εξειδίκευσης φιλοδοξώντας να αξιοποιήσει αποδοτικά όλους τους διαθέσιμους πόρους.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1 ΒΑΣΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΞΥΠΝΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ: Η ΑΜΘ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ.

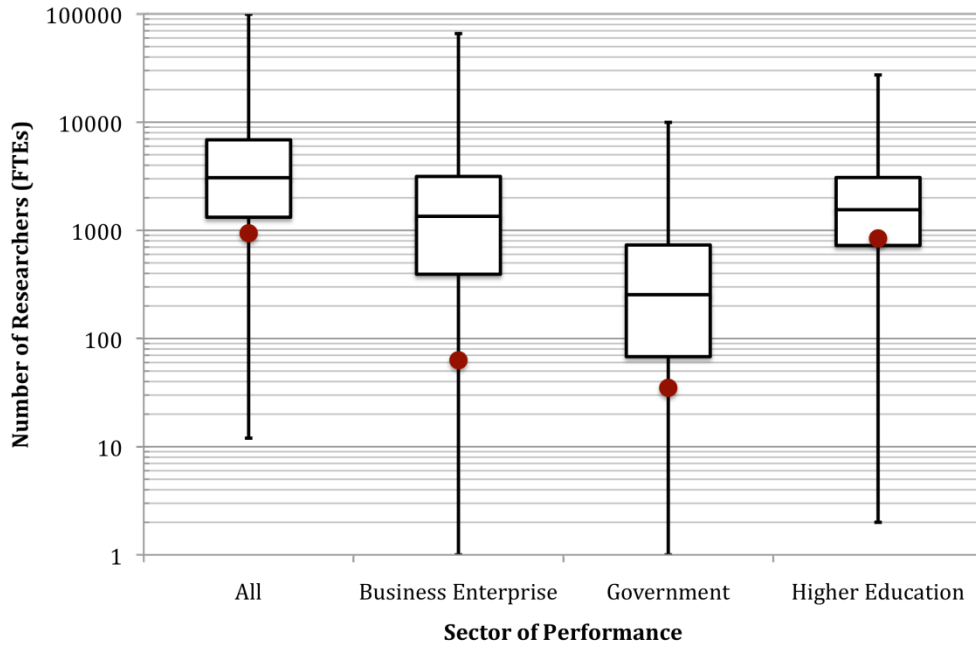
Δείκτης (έτος)	ΑΜ-Θ	Ελλάδα	ΕΕ-28
Employment in technology and knowledge-intensive sectors			
Percentage of total employment – 2008			
High-Tech Sectors	1.09	2.02	4.40
High-Tech Manufacturing	n)a	0.23	1.11
Low-Tech Manufacturing	10.15	10.00	11.60
Manufacturing	11.22	12.06	18.29
Knowledge Intensive High-Tech Srvs.	n)a	1.82	3.29
Total Services	55.25	66.90	66.73
Human Resources in Science and Technology			
Percentage of Total Population – 2012			
	17.0	23.6	30.3
Total R&D personnel by sectors of performance			
Researchers (FTEs) – 2011.			
<u>All Sectors</u>	<u>940</u>	<u>24.674</u>	<u>1.628.127</u>
Business	63	4.021	742.583
Government	30	4.370	203.870
Higher Education	842	16.068	662.518
Private, non profit	0	216	19.157
Total R&D personnel by sectors of performance			
Researchers (Headcount)–2011.			
<u>All Sectors</u>	<u>2.170</u>	<u>45.239</u>	<u>2.545.346</u>
Business	128	5.858	931.716
Government	48	6.094	254.883
Higher Education	1.194	32.842	1.332.853
Private, non profit	0	445	25.893
Patent applications to the EPO by priority year			
Number per million inhabitants – 2009			
	1.65	6.18	111.42
Total intramural R&D expenditure (GERD)			
Euro per inhabitant – 2011			
	75.8	125.1	512.4
<u>Percentage of GDP – 2011</u>	<u>0.57</u>	<u>0.67</u>	<u>2.04</u>
Business Sector	0.17	0.23	1.14
Government Sector	0.05	0.16	0.25
Higher Education	0.35	0.27	0.41
Individuals never having used the Internet			
% of individuals aged 16 to 74 (2012)			
	n)a	42	22
Households with BB Internet access at home			
% of households with at least one member aged 16 to 74			
	50	51	72

ΠΙΝΑΚΑΣ 2 ΒΑΣΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΣΧΕΤΙΚΗ ΘΕΣΗ ΣΤΗΝ ΕΕ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.

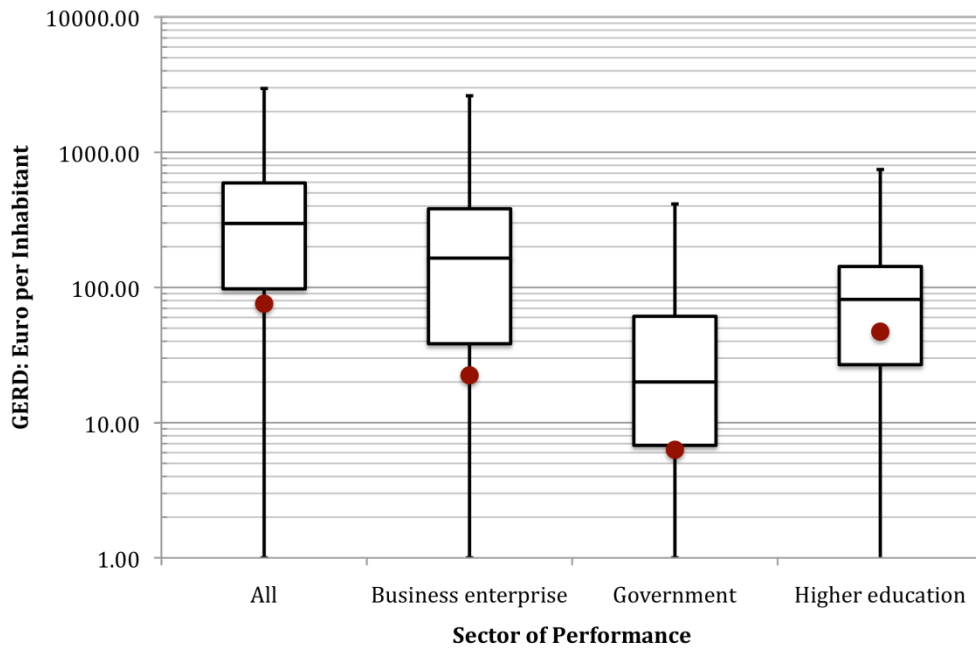
Δείκτης	Κατάταξη ΕΕ-28 (273 Περιφέρειες)	Κατάταξη μεταξύ των Ελληνικών Περιφερειών
Basic Group		
• Θεσμοί	241	Στην τελευταία ομάδα μαζί με ΠΚΜ, ΠΔΜ και ΠΘ
• Υποδομές	244	7 ^η
• Υγεία	217	12 ^η
Efficiency Group		
• Ανώτατη Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση	230	3 ^η
• Αποδοτικότητα Αγοράς Εργασίας	255	11 ^η
• Μέγεθος Αγοράς	221	7 ^η
Innovation Group		
• Τεχνολογική Ετοιμότητα	240	Στην 3η ομάδα (4 συνολικά) μαζί με ΠΚΜ, ΠΔΜ και ΠΘ
• Βαθμός εκσυγχρονισμού του επιχειρείν (Business Sophistication)	236	11 ^η
• Καινοτομία	239	9 ^η

Ο Πίνακας 2 εξετάζει τη σχετική θέση της ΠΑΜΘ στην Ελλάδα και την ΕΕ-28 στους κύριους περιφερειακούς δείκτες ανταγωνιστικότητας και επιβεβαιώνει τις διαπιστώσεις για την χαμηλή ανταγωνιστικότητα σε συνδυασμό με την έλλειψη ισχυρών περιφερειακών χαρακτηριστικών σε Έρευνα και Τεχνολογική Ανάπτυξη¹. Τα ίδια δεδομένα παρουσιάζονται στο Διάγραμμα 4 όπου απεικονίζεται η σχετική θέση της Περιφέρειας σε σχέση με τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές.

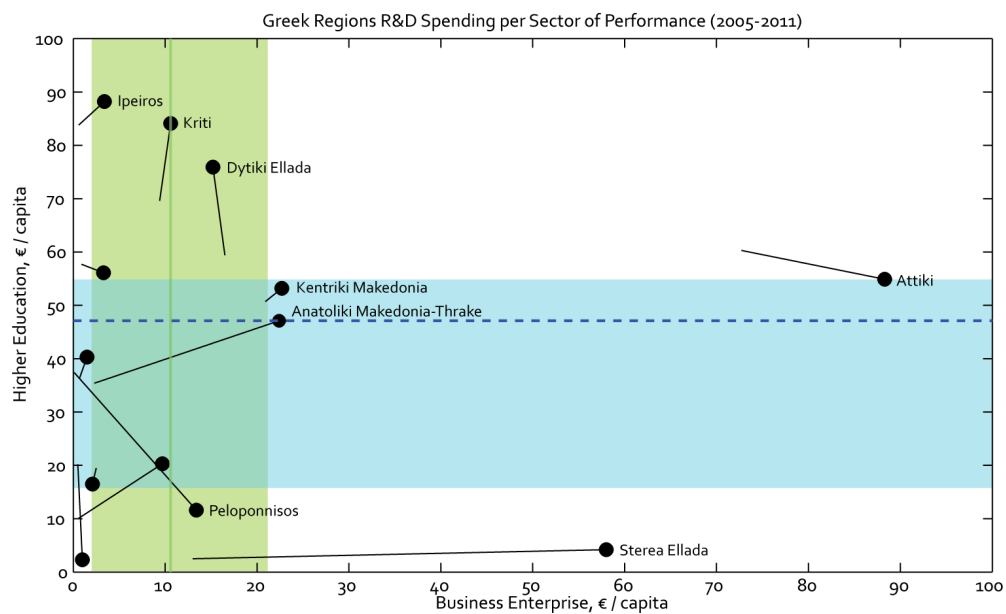
¹ EU Regional Competitiveness Index 2013, Joint Research Centre.

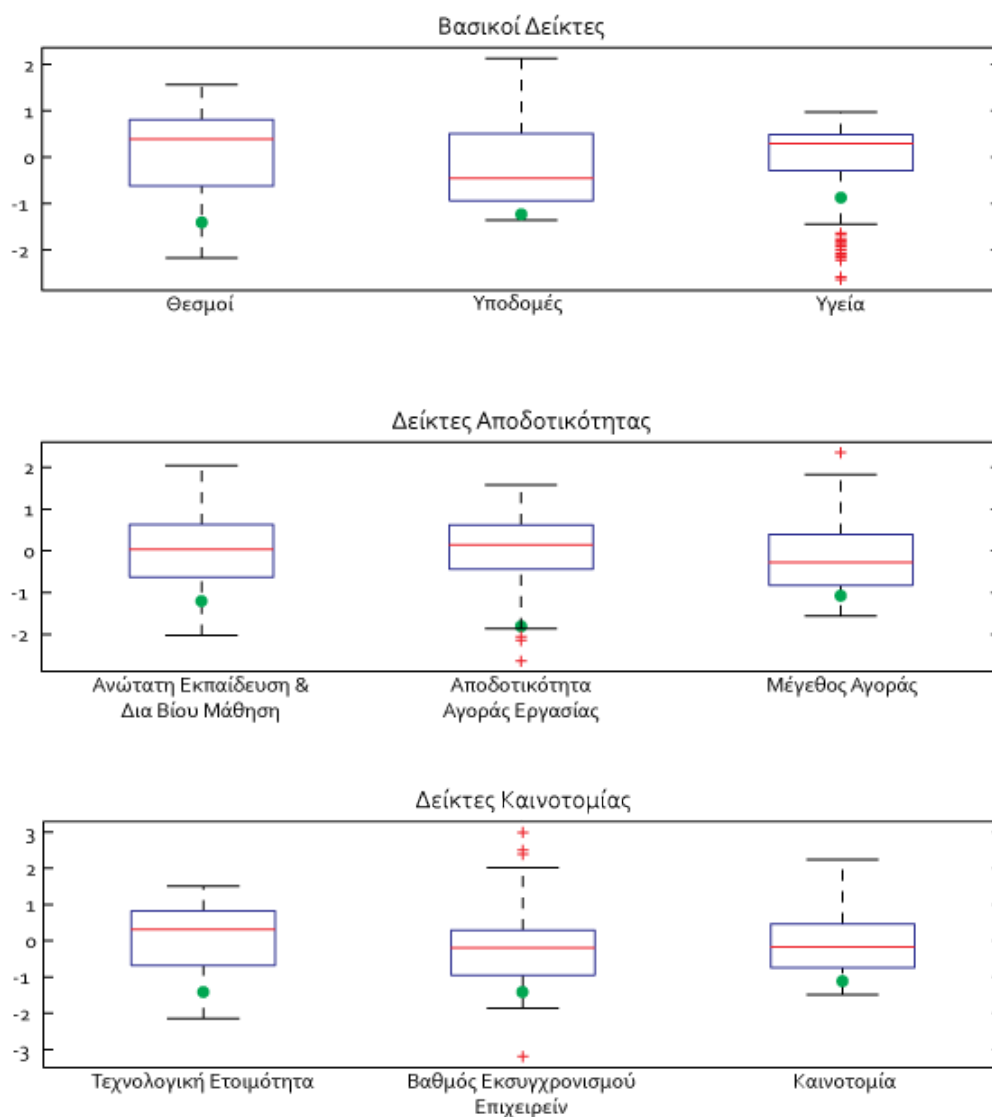
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1 ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΡΕΥΝΗΤΩΝ, ΙΣΟΔΥΝΑΜΑ ΠΛΗΡΟΥΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ: Η ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΠΑΜΘ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ ΤΟ 2011 [ΠΗΓΗ: EUROSTAT].

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2 ΣΥΝΟΛΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ ΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ (€/ΚΑΤΟΙΚΟ): Η ΣΧΕΤΙΚΗ ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΠΑΜΘ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ ΤΟ 2011 [ΠΗΓΗ: EUROSTAT].

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3 ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗ ΔΑΠΑΝΗΣ ΓΙΑ Ε&Α ΣΤΙΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΩΤΑΤΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΓΙΑ ΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ ΜΕΤΑΞΥ 2005 ΚΑΙ 2011. ΟΙ ΕΓΧΡΩΜΕΣ ΖΩΝΕΣ ΔΕΙΧΟΥΝ ΤΟ 2^ο ΚΑΙ 3^ο ΤΕΤΑΡΤΗΜΟΡΙΟ ΤΗΣ ΚΑΤΑΝΟΜΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΓΧΡΩΜΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΤΟΥΣ ΔΙΑΜΕΣΟΥΣ ΚΑΘΕ ΔΕΙΚΤΗ [ΠΗΓΗ: EUROSTAT, ΙΔΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ].

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4 ΔΕΙΚΤΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ: Η ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΠΑΜΘ (ΠΡΑΣΙΝΗ ΚΟΥΚΙΔΑ) ΣΤΙΣ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΕΣ ΚΑΤΑΝΟΜΕΣ ΚΑΘΕ ΔΕΙΚΤΗ ΣΕ ΠΑΝΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ. [ΠΗΓΗ: EUROPEAN COMMISSION, JOINT RESEARCH INSTITUTE, ΙΔΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ].

ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

ΥΠΟΔΟΜΕΣ, ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΔΟΜΗ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

ΥΠΟΔΟΜΕΣ

Βασικό χαρακτηριστικό της ΠΑΜΘ αποτελεί η συνοριακή της θέση. Η Περιφέρεια βρίσκεται στα βορειοανατολικά σύνορα της χώρας καταλαμβάνοντας συνοριακή θέση στα εσωτερικά σύνορα αλλά και τα στα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ καθώς συνορεύει με τη Βουλγαρία και την Τουρκία αντίστοιχα. Την τελευταία δεκαετία το γεγονός αυτό οδήγησε

σε έναν σημαντικό μετασχηματισμό της ΠΑΜΘ από «ακριτική περιφέρεια» σε «πύλη της χώρας και της ΕΕ. Κύριοι παράγοντες που συνέτειναν στο μετασχηματισμό αυτό ήταν η διεύρυνση της ΕΕ με τα γειτονικά κράτη αλλά και η ολοκλήρωση της Εγνατίας Οδού.

Το γεγονός των «ανοικτών συνόρων» με τη Βουλγαρία και την Τουρκία είχε μέχρι τώρα και θετικές και αρνητικές επιπτώσεις: στις αρνητικές εντάσσονται σαφώς η τάση φυγής ελληνικών βιομηχανιών εντάσεως εργασίας στην Βουλγαρία, χώρα με πολύ φθηνότερο εργατικό κόστος, ενώ στις θετικές η διεύρυνση των εξαγωγικών αγορών του επιχειρηματικού τομέα της Περιφέρειας (συμπεριλαμβανομένου και του τουρισμού).

Στην ΠΑΜΘ υφίστανται πέντε (5) Βιομηχανικές Περιοχές και τρία (3) Βιοτεχνικά Πάρκα:

- ΒΙΠΕ Καβάλας, Ξάνθης, Κομοτηνής, Αλεξανδρούπολης, Δράμας,
- ΒΙΟΠΑ Ορεστιάδας, Σαπών, Προσοτσάνης

Δεν λειτουργούν άλλες οργανωμένες ζώνες εγκατάστασης δραστηριοτήτων όπως κτηνοτροφικά πάρκα, επιχειρηματικά πάρκα, Περιοχές Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης, Περιοχές Οργανωμένης Ανάπτυξης Παραγωγικών Δραστηριοτήτων ή Περιοχές Οργανωμένης Ανάπτυξης Υδατοκαλλιεργειών.

Θα πρέπει βεβαίως να αναφερθεί ότι στα υφιστάμενα σχέδια χρήσεων γης όπως στα πλαίσια χωροταξικού σχεδιασμού και αειφόρου ανάπτυξης (γενικό, ειδικά και το περιφερειακό) ή στα γενικά πολεοδομικά σχέδια ή ζώνες οικιστικού ελέγχου (όπου αυτά υπάρχουν), έχουν θεσμοθετηθεί αντίστοιχες ζώνες παραγωγικών δραστηριοτήτων χωρίς εντούτοις αυτές να έχουν ενεργοποιηθεί ακόμα, με τις απαιτούμενες διαδικασίες εφαρμογής τους να κρίνεται ότι απαιτούν σημαντικό χρόνο, σε αρκετές περιπτώσεις άνω της πενταετίας.

Η επιχειρηματικότητα στηρίζεται από ένα σύνολο φορέων και οργανισμών που ιδρύθηκαν έχοντας ως στόχο να βοηθήσουν τις επιχειρήσεις της Περιφέρειας να αναπτυχθούν και να επιβιώσουν στο σημερινό δύσκολο επιχειρηματικό περιβάλλον. Μεταξύ αυτών αναφέρονται το Κέντρο Επιχειρηματικής & Τεχνολογικής Ανάπτυξης (ΚΕΤΑ) ΑΜΘ, τα Κέντρα Υποδοχής Επενδυτών (ΚΥΕ) Νομών Έβρου, Καβάλας, Ξάνθης, Ροδόπης, οι Αναπτυξιακές Εταιρείες, τα Επιμελητήρια και οι Σύνδεσμοι Βιομηχανιών και Βιοτεχνιών των Νομών, η Αμιγής Επιχείρηση της ΤΕΔΚ Ν. Ξάνθης «Ενέργεια – Περιβάλλον – Ανάπτυξη» (ΕΠΑ), το Διεθνές Εκθεσιακό Κέντρο ΑΜΘ, το Ηλεκτρονικό Κέντρο Εμπορίου ΑΜΘ και η Διαχειριστική Έργων Στήριξης ΜΜΕ ΑΜΘ (ΔΕΣΜΟΣ). Όμως παρόλο που ο (κύριος) σκοπός των παραπάνω φορέων ήταν (και παραμένει) η στήριξη της επιχειρηματικότητας στην περιοχή, δεν είναι σαφές με βάση τα αποτελέσματα που έχουν επιτευχθεί ότι λειτούργησαν προς την κατεύθυνση αυτή.

Σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας δύνανται να διαδραματίσουν οι υφιστάμενες μεταφορικές υποδομές στην ΠΑΜΘ οι οποίες συνοψίζονται στο ιδιαίτερης σημασίας οδικό σύστημα της Εγνατίας Οδού και των κάθετων αξόνων της καθώς και του πλέγματος των υπολοίπων εθνικών και επαρχιακών οδών, στο σιδηροδρομικό δίκτυο, σε δύο λιμάνια εθνικής σημασίας και δύο διεθνή αεροδρόμια που βρίσκονται στην Καβάλα και στην Αλεξανδρούπολη.

Η κατασκευή της Εγνατίας Οδού βέβαια έχει υποσκελίσει τη χρησιμότητα του σιδηροδρομικού δικτύου, δεδομένης και της απουσίας σημαντικών έργων εξέλιξης – αναβάθμισής του τις τελευταίες δεκαετίες . Παράλληλα, τα δύο αεροδρόμια χάνουν βαθμιαία τον εμπορευματικό τους χαρακτήρα με συνεχόμενη μείωση της εμπορευματικής τους κίνησης, προφανώς λόγω του αυξημένου κόστους μεταφοράς σε συνδυασμό με την οικονομική κρίση, ενώ το αεροδρόμιο της Αλεξανδρούπολης δεν εξυπηρετεί καθόλου διεθνή διακίνηση εμπορευμάτων.

Αναφορικά στην υποστήριξη του μεταφορικού – διαμετακομιστικού έργου, δεν υπάρχουν σταθμοί ή κέντρα εμπορευματικής δραστηριότητας πέρα από τα μεγάλα λιμάνια της Περιφέρειας (Καβάλα και Αλεξανδρούπολη) τα οποία υποστηρίζουν τέτοιες ενέργειες και δραστηριοποιούνται σημαντικά σε αυτόν τον τομέα δίχως όμως να διαθέτουν μια ολοκληρωμένη και συμπαγή μορφή.

Στον τομέα Έρευνας, Τεχνολογικής Ανάπτυξης και Καινοτομίας υπάρχει **έλλειψη φορέων και οργανισμών στήριξης καινοτομίας και μεταφοράς τεχνολογίας**, όπως Τεχνολογικά Πάρκα, Επιστημονικά Πάρκα, Business Innovation Centers (B.I.C.), Θερμοκοιτίδες Επιχειρήσεων, Κέντρα Μεταφοράς Τεχνολογίας, κλπ.

Τα ακαδημαϊκά και ερευνητικά ιδρύματα που υπάρχουν και δραστηριοποιούνται στην Περιφέρεια είναι:

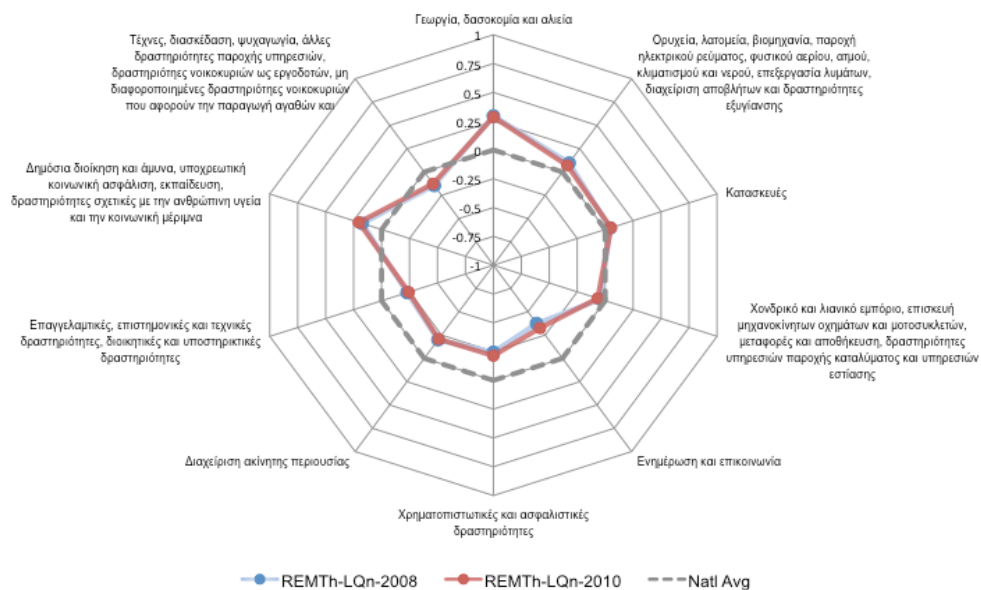
1. Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης – ΔΠΘ με έδρα την Κομοτηνή και διασπορά Τμημάτων και στις τρεις ΠΕ της Θράκης.
2. Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης με έδρα τη Καβάλα.
3. Ινστιτούτο Αλιευτικής Έρευνας (ΙΝΑΛΕ) με έδρα την Καβάλα
4. Ερευνητικό Κέντρο ΑΘΗΝΑ – Παράρτημα Ξάνθης στο οποίο έχουν ενσωματωθεί το πρώην Ινστιτούτο Πολιτιστικής & Εκπαιδευτικής Τεχνολογίας – ΙΠΕΤ και το Παράρτημα Θράκης του Ινστιτούτου Επεξεργασίας του Λόγου (ΙΕΛ).
5. Ινστιτούτο Γεωλογικών και Μεταλλευτικών Ερευνών (ΙΓΜΕ) – Παράρτημα (Ξάνθη)

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΔΟΜΗ & ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

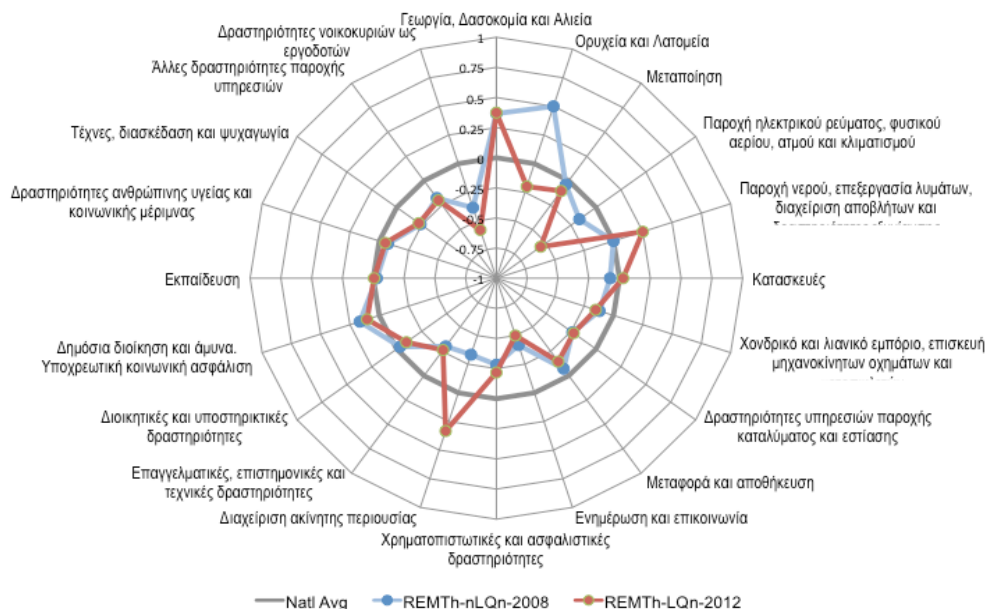
Τα πρόσφατα επεξεργασμένα δεδομένα (βλ. Διάγραμμα 5 και Διάγραμμα 6) δείχνουν ότι Π-ΑΜΘ παρουσιάζει σημαντική και διαχρονική οικονομική εξειδίκευση στον πρωτογενή τομέα, τόσο όσον αφορά την Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία όσο και την Απασχόληση (~55.000 θέσεις εργασίας το 2012). Στην παρουσίαση περιλαμβάνεται και η εξέλιξη της περιφερειακής ΑΠΑ (Διάγραμμα 7) σε ομαδοποιημένους τομείς επιχειρηματικής δραστηριότητας. Από αυτούς επιλέχθηκαν να ερευνηθούν περαιτέρω οι ακόλουθοι τρεις:

- Ο πρωτογενής τομέας
- Ο τομέας της μεταποίησης
- Ο τομέας του τουρισμού – πολιτισμού

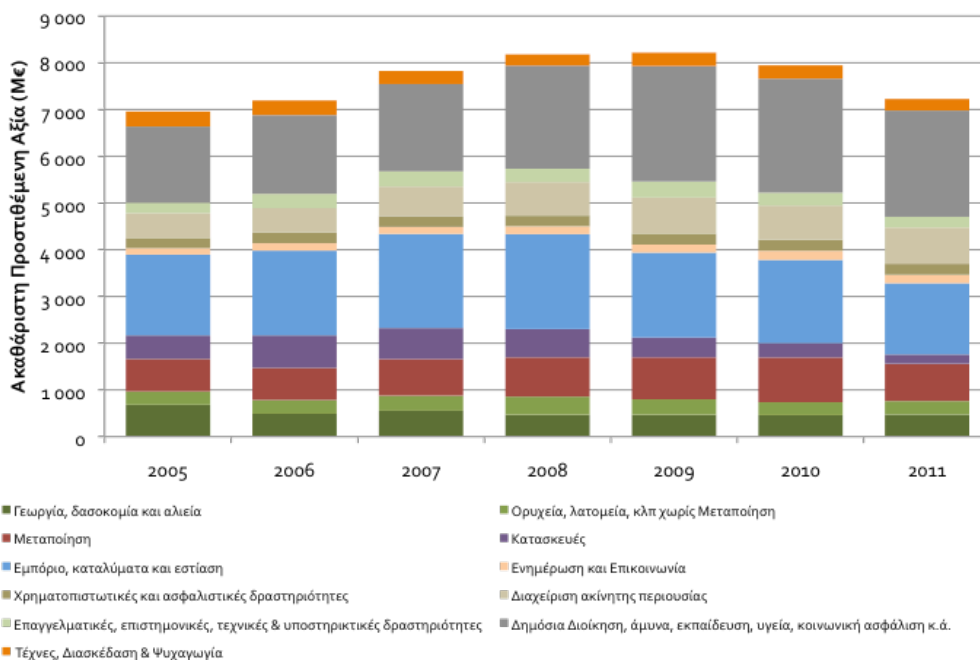
Τα κυριότερα σημεία του παρόντος κειμένου προέρχονται από επιμέρους κείμενα βάσης που ετοιμάστηκαν και δόθηκαν για επεξεργασία από τις αντίστοιχες θεματικές ομάδες εργασίας.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΗ ΠΡΟΣΤΙΘΕΜΕΝΗ ΑΞΙΑ: ΑΜΘ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, ΕΤΗ 2008 ΚΑΙ 2010.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 6 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ: ΑΜΘ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, ΕΤΗ 2008 ΚΑΙ 2012 (ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΕΛ.ΣΤΑΤ.).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 7 ΕΞΕΛΙΞΗ ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΗΣ ΠΡΟΣΤΙΘΕΜΕΝΗΣ ΑΞΙΑΣ ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ 2005-2011 (ΕΛ.ΣΤΑΤ.)

ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ

Ο αγροτικός τομέας² (γεωργία-κτηνοτροφία-δασοκομία-αλιεία) αποτελεί κομβικό σημείο της οικονομικής δραστηριότητας στην Περιφέρεια ΑΜΘ. Η Περιφέρεια ΑΜΘ μπορεί να χαρακτηριστεί κυρίως αγροτική, δεδομένου ότι ο πρωτογενής τομέας αποτελεί το βασικό παραγωγικό τομέα της: το ποσοστό συμμετοχής του πρωτογενούς τομέα στην ακαθάριστη προστιθέμενη αξία (ΑΠΑ) της Περιφέρειας ανέρχεται σε 6,2% (ποσοστό διπλάσιο του εθνικού μέσου όρου), αντιπροσωπεύει το 26% της συνολικής απασχόλησης, ενώ συμμετέχει και με περίπου 40% στις συνολικές εξαγωγές της Περιφέρειας. Ακόμη πιο σημαντική ωστόσο, είναι η διασύνδεσή του με τους άλλους τομείς της οικονομίας (δευτερογενής, τριτογενής): εάν αυτή συνυπολογιστεί, τότε η συμμετοχή του πρωτογενή τομέα είναι ακόμη μεγαλύτερη από την επίσημα καταγεγραμμένη. Είναι χαρακτηριστικό ότι σύμφωνα με πρόσφατη μελέτη, ο αγροτικός τομέας συμβάλει άμεσα στην αύξηση του περιφερειακού ΑΕΠ κατά 300 εκατ. €, μόνο από την εισροή επιδοτήσεων, ενώ το 14% αυτού διαχέεται σε τομείς πέραν του πρωτογενούς.

Ωστόσο, η ανταγωνιστικότητα του πρωτογενή τομέα στην Περιφέρεια είναι σχετικά χαμηλή, όχι μόνο σε σύγκριση με άλλες χώρες, αλλά ακόμη και σε εθνικό πεδίο: Σύμφωνα με στοιχεία του Ι.Γ.Ε.Κ.Ε, το Ακαθάριστο Γεωργικό Προϊόν ανά απασχολούμενο στην Περιφέρεια ΑΜΘ ανέρχεται στο 69% του εθνικού μέσου όρου, ενώ αντίστοιχα χαμηλοί είναι και οι λοιποί δείκτες: παραγωγικότητα του εδάφους στο 76%, παραγωγικότητα εργασίας στο 77%. Σε διεθνές επίπεδο, η ανταγωνιστικότητα είναι ακόμη πιο περιορισμένη, λόγω της έκθεσης στον ανταγωνισμό με άλλες περιοχές που χαρακτηρίζονται από αυξημένη παραγωγικότητα ή/και φθηνότερο κόστος, χωρίς ωστόσο να λείπουν τα παραδείγματα επιτυχημένης διεξόδου σε ξένες αγορές από επιχειρήσεις ή ομάδες παραγωγών που τόλμησαν, καινοτόμησαν και διαφοροποιήθηκαν (ενδεικτικά αναφέρονται τα παραδείγματα των σπαραγγιών, των σταφυλιών, της πατάτας, αλλά και άλλων μεταποιημένων προϊόντων).

Ο πρωτογενής τομέας εμφανίζει σημαντική τάση συρρίκνωσης την τελευταία δεκαετία, ιδιαίτερα δε μετά την τελευταία μεταρρύθμιση της ΚΑΠ (ενδιάμεση αναθεώρηση του 2003) όταν και υιοθετήθηκε η Ενιαία Αποδεσμευμένη Ενίσχυση (ΕΑΕ). Είναι χαρακτηριστικό ότι η ΑΠΑ του πρωτογενή τομέα στην Περιφέρεια, από 709 εκατ. το 2001, υποχώρησε στα 682 εκατ. € το 2005 και ακόμη περισσότερο το 2010 (463 εκατ. €). Υπάρχουν ορισμένες εκτιμήσεις ότι με αφορμή την οικονομική κρίση και την αυξανόμενη ανεργία, ολοένα και περισσότεροι θα στρέφονται στον πρωτογενή τομέα με αποτέλεσμα την αντιστροφή της τάσης συρρίκνωσης του παραγόμενου προϊόντος της γεωργίας, ωστόσο αυτό δεν έχει επιβεβαιωθεί οριστικά: Το 2010 η ΑΠΑ του πρωτογενή τομέα, τόσο για το σύνολο της χώρας, όσο και για την Περιφέρεια ΑΜΘ είναι μικρότερη από ότι το 2008 (έτος έναρξης της κρίσης). Παρόλα αυτά, ενώ για το σύνολο της χώρας το 2010 εμφανίζεται περαιτέρω μείωσή της σε σχέση με το προηγούμενο έτος, στην Περιφέρεια ΑΜΘ, υπάρχουν ενδείξεις αντιστροφής, με την ΑΠΑ να είναι αυξημένη κατά 5 εκατ. €.

² Στη συνέχεια του κειμένου ο πρωτογενής και ο αγροτικός τομέας χρησιμοποιούνται ισοδύναμα υπό την έννοια ότι υπονοείται η κάλυψη της γεωργίας, αλιείας, κτηνοτροφίας και δασικών εκμεταλλεύσεων και με τους δύο όρους.

Ενδοπεριφερειακά, τρεις νομοί (Καβάλας, Δράμας και Ξάνθης) εμφανίζουν αύξηση της ΑΠΑ κατά το τελευταίο έτος, αντίθετα από τους νομούς Ροδόπης και Έβρου, όπου το 2010 καταγράφεται το χαμηλότερο ύψος ΑΠΑ της τελευταίας δεκαετίας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3: ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΗ ΠΡΟΣΤΙΘΕΜΕΝΗ ΑΞΙΑ ΣΤΟΝ ΠΡΩΤΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ.

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008*	2009*	2010*
Σύνολο ΕΛ	8,260	8,184	8,448	8,172	8,428	6,834	6,830	6,394	6,372	6,300
Ανατ. Μακε	709	638	707	658	682	489	554	469	458	463
Έβρος	191	167	192	171	182	111	125	114	104	94
Ξάνθη	131	90	109	107	106	86	86	73	74	76
Ροδόπη	147	140	156	146	145	79	99	87	92	89
Δράμα	112	114	118	112	118	98	111	92	94	98
Καβάλα	129	127	131	122	130	116	133	104	94	107

* Προσωρινά στοιχεία.

Σε εκατομμύρια ευρώ. Σε τρέχουσες τιμές

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Η χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση της περιφέρειας ανέρχεται σε 4.000 τετραγωνικά χιλιόμετρα ή στο 28% της συνολικής έκτασης της Περιφέρειας. Αρδεύεται το 58% περίπου των καλλιεργούμενων εκτάσεων. Στην Περιφέρεια υπάρχει μια τάση εξειδίκευσης σε βιομηχανικές ή/και εκτατικές καλλιέργειες (κυρίως σε Ξάνθη και Ροδόπη) όπως το βαμβάκι, το καλαμπόκι, ο καπνός, τα σιτηρά. Η κτηνοτροφία, αν και έχει πολλές δυνατότητες περαιτέρω ανάπτυξης στην περιοχή, αποτελεί προς το παρόν συμπληρωματική δραστηριότητα, ενώ αρκετά αναπτυγμένος είναι ο τομέας της αλιείας (θαλάσσια και υδατοκαλλιέργειες). Η σχέση φυτικής-ζωικής παραγωγής στην Περιφέρεια σε όρους αξίας παραγωγής είναι αντίστοιχη του εθνικού μ.ό., δηλ, περίπου 7:3.

Οι κυριότεροι υπο-κλάδοι αγροτικής παραγωγής στην Περιφέρεια ΑΜΘ, ανάλογα με την αξία της παραγωγής και τη συμμετοχή στην ΑΠΑ του πρωτογενή τομέα, είναι: ζωική παραγωγή (34%), δημητριακά (22%), βιομηχανικά φυτά (18%), λαχανικά και πατάτες (17%), φρούτα (6%). Τα κυριότερα παραγόμενα προϊόντα είναι το καλαμπόκι (13%), γάλα (13%), σιτηρά (8%), βαμβάκι (8%), πατάτες (6%), καπνός (5%), σταφύλια (4%) (στοιχεία ΕΛΣΤΑΤ, 2009). Να σημειωθεί τέλος, ότι οι υδατοκαλλιέργειες είναι ένας σημαντικός κλάδος που εμφανίζει δυναμική ανάπτυξη στην Περιφέρεια τα τελευταία χρόνια.

Οι σημαντικότεροι κλάδοι σε όρους **απασχόλησης** είναι σιτηρά, βαμβάκι, οπωροκηπευτικά (σταφύλια, σπαράγγια ακτινίδια κυρίως), δενδροκομικά (ελαιοκαλλιέργεια, ρόδι). Να σημειωθεί ωστόσο, ότι τα προϊόντα που είναι εντάσεως εργασίας είναι κατά κύριο λόγο η κτηνοτροφία, οι υδατοκαλλιέργειες, ο καπνός, τα σταφύλια, τα σπαράγγια και τα ακτινίδια.

Όπως φαίνεται στον παρακάτω πίνακα, ο μεγαλύτερος αριθμός εκμεταλλεύσεων στις ΠΕ της Περιφέρειας καταγράφεται στον Νομό Έβρου, αλλά ο μεγαλύτερος αριθμός απασχολούμενων στον Νομό Ροδόπης, γεγονός που υποδηλώνει ότι στο Νομό Ροδόπης οι αγροτικές εκμεταλλεύσεις είναι περισσότερο εντάσεως εργασίας από ότι στον Νομό Έβρου. Αντίστοιχα μεγάλος αριθμός απασχολούμενων σε σχέση με τον αριθμό εκμεταλλεύσεων παρατηρείται στους Νομούς Ξάνθης και Δράμας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4: ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΩΝ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΝ ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ - 2009

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΑΙ ΝΟΜΟΣ	ΔΙΑΧΕΙΡΗΣΤΕΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΝ ΝΟΜΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ, ΚΑΤΟΧΩΝ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΩΝ					ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΣ ΜΕ ΜΟΝΙΜΟΥΣ ΕΡΓΑΤΕΣ		ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΣ ΜΕ ΕΠΟΧΙΚΟΥΣ ΕΡΓΑΤΕΣ		
		ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ	ΑΠΟ ΑΥΤΟΥΣ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΝΤΑΙ ΣΤΗΝ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗ ΤΟΥ			ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΣ	ΜΟΝΙΜΟΙ ΕΡΓΑΤΕΣ	ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΗΜΕΡΩΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ
				ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΩΣ	ΚΥΡΙΩΣ	ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΝΤΩΣ					
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	605	722,404	1,191,008	875,565	36,164	279,279	16,979	26,207	301,281	1,036,524	14,658,407
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ & ΘΡΑΚΙΑ	76	53,084	94,865	74,491	3,282	17,092	1,432	2,104	13,626	69,256	937,574
ΝΟΜΟΣ ΔΡΑΜΑΣ	11	5,821	9,129	7,502	283	1,344	227	359	1,482	6,366	98,408
ΝΟΜΟΣ ΚΑΒΑΛΑΣ	17	11,007	18,886	13,422	515	4,949	440	661	4,874	21,497	413,407
ΝΟΜΟΣ ΕΒΡΟΥ	23	14,282	23,278	18,260	1,171	3,847	198	286	2,451	14,244	155,075
ΝΟΜΟΣ ΞΑΝΘΗΣ	20	8,272	15,792	12,091	569	3,132	236	378	1,639	7,956	117,552
ΝΟΜΟΣ ΡΟΔΟΠΗΣ	5	13,702	27,780	23,216	744	3,820	331	420	3,180	19,193	153,132

(1) Περιλαμβάνεται και το Άγιο Όρος
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Τα κυριότερα εξαγόμενα αγροτικά προϊόντα της Περιφέρειας είναι τα επιτραπέζια σταφύλια, ακτινίδια (με αυξητική τάση), σπαράγγια. Σημαντικές ποσότητες μεταποιημένων προϊόντων που εξάγονται, καταγράφονται σε ελαιόλαδο, κρασί και καπνά. Τέλος, εξάγονται ορισμένες ποσότητες εκκοκκισμένου βαμβακιού και βαμβακόσπορου (κυρίως στην αγορά της Τουρκίας) καθώς και ποσότητες σιταριού και καλαμποκιού (χωρίς επεξεργασία).

Σε κάθε περίπτωση, η κύρια αγορά των σημαντικότερων προϊόντων που παράγονται στην Περιφέρεια ΑΜΘ είναι η εσωτερική, δεδομένου ότι μικρό μέρος αυτών εξάγεται. Εξαιρεση αποτελούν συγκεκριμένα είδη οπωροκηπευτικών, με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα τα σπαράγγια, τα οποία σχεδόν στο σύνολό τους εξάγονται. Η κτηνοτροφική παραγωγή απευθύνεται κυρίως στην εσωτερική αγορά, δεδομένου ότι η Ελλάδα είναι ιδιαίτερα ελλειμματική στην παραγωγή προϊόντων ζωικής προέλευσης, αλλά και πάλι, υπάρχει έντονος ανταγωνισμός με φθηνότερα εισαγόμενα προϊόντα, και κυρίως, αθέμιτος με τις παράνομες 'ελληνοποιήσεις' ζώων.

Ένα σημαντικό πρόβλημα για την ανταγωνιστικότητα του τομέα είναι ότι δεν λειτουργούν Διεπαγγελματικές Οργανώσεις για τα κύρια προϊόντα (στα πρότυπα του εξωτερικού) με αποτέλεσμα η αλυσίδα αξίας/εμπορίας να λειτουργεί υποτυπωδώς και όχι συγχρονισμένα. Με εξαίρεση τα εξαγόμενα προϊόντα που αναφέρθηκαν προηγουμένως, στα οποία εφαρμόζεται η συμβολιακή γεωργία, καθώς και τον τομέα του γάλακτος (όπου όμως η εξάρτηση των παραγωγών από τις βιομηχανίες είναι σχεδόν απόλυτη), η οργάνωση και αλληλεπίδραση μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων στην αλυσίδα εμπορίας είναι χαλαρή. Οι Ομάδες Παραγωγών θα μπορούσαν να συμβάλουν στην άμβλυνση του προβλήματος αυτού, αλλά στο παρελθόν δεν οργανώθηκαν σωστά και απέτυχαν να καλύψουν το κενό που δημιούργησαν οι αγροτικοί συνεταιρισμοί.

Η περιορισμένη αποτελεσματικότητα των αγροτικών συνεταιρισμών αλλά και των Ομάδων Παραγωγών επιτείνει ένα εγγενές πρόβλημα του πρωτογενή τομέα, δηλαδή το μικρό μέγεθος των εκμεταλλεύσεων το οποίο επιδρά αρνητικά λόγω της μη επίτευξης οικονομικών κλίμακας και της περιορισμένης υιοθέτησης νέων τεχνολογιών. Είναι

ενδεικτικό ότι οι ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου στην περιφέρεια ΑΜΘ το 2009 είχαν μειωθεί σημαντικά σε σχέση με την περίοδο 2003-2005, σε αντίθεση με το σύνολο της χώρας αλλά και την πλειοψηφία των υπόλοιπων περιφερειών της χώρας.

Τέλος, ένας ακόμη σημαντικός λόγος καθυστερημένης ενσωμάτωσης νέων τεχνολογιών στον πρωτογενή τομέα (πέραν του μικρού μεγέθους των εκμεταλλεύσεων και την απουσία διασύνδεσης με ερευνητικούς φορείς) είναι και η ηλικιακή διάρθρωση του αγροτικού πληθυσμού (αρχηγοί εκμεταλλεύσεων μεγάλης ηλικίας σε σχέση με τον μ.ο. της ΕΕ), σε συνδυασμό με τις ελλείψεις δομές εκπαίδευσης ή επιμόρφωσης των αγροτών (οι δομές εκπαίδευσης και επιμόρφωσης των αγροτών έχουν μέχρι σήμερα περιορισμένη αποτελεσματικότητα στη βελτίωση της αγροτικής παραγωγικότητας και η ενίσχυσή τους αποτελεί πάγιο αίτημα των εμπλεκόμενων φορέων).

Από την άλλη μεριά, η Περιφέρεια διαθέτει ένα επιπλέον συγκριτικό πλεονέκτημα σε σχέση με τις άλλες Περιφέρειες της χώρας: τον **εδαφολογικό χάρτη**, ο οποίος περιλαμβάνει στοιχεία σχετικά με το επίπεδο των θρεπτικών στοιχείων, το επίπεδο των βαρέων μετάλλων και άλλες εδαφολογικές ιδιότητες των εδαφών της ΑΜΘ. Ο χάρτης αυτός πρέπει να συμπληρωθεί και να προωθηθεί η χρήση του, παρέχοντας έτσι ένα σημαντικό βήμα στην κατεύθυνση της ολοκληρωμένης διαχείρισης στην παραγωγή, μεταξύ άλλων και περιορίζοντας τις εισροές των λιπασμάτων, το κόστος και την επιβάρυνση των εδαφών και των υπογείων υδάτων.

Συνοψίζοντας, τα σημαντικά προβλήματα που αποτελούν κίνδυνο/απειλή για την αγροδιατροφική αλυσίδα στο σύνολό της, είναι η έλλειψη συντονισμού μεταξύ των εμπλεκόμενων στην αλυσίδα εμπορίας αλλά και μεταξύ των υπολοίπων εμπλεκόμενων φορέων, σε συνδυασμό με την έλλειψη ενημέρωσης και τη διάχυση της πληροφόρησης από πάνω προς τα κάτω (αλλά και το αντίθετο). Η παραγόμενη επιστημονική γνώση είναι πολλές φορές αποκομμένη από το παραγωγικό στάδιο και τα αποτελέσματά της σπάνια φτάνουν στους παραγωγούς. Όσο αφορά τις εκμεταλλεύσεις και τις επιχειρήσεις τροφίμων, σήμερα αντιμετωπίζουν σημαντικά προβλήματα τραπεζικής χρηματοδότησης, ενώ τα προβλήματα οργάνωσης των Ομάδων Παραγωγών και η απουσία Διεπαγγελματικών Οργανώσεων επιτείνουν τα προβλήματα και αποτελούν σημαντική αιτία μη εκπόνησης μακροχρόνιων σχεδίων οργάνωσης και διεξόδου στις αγορές.

Σε κάθε περίπτωση, η όλη προσπάθεια ανασυγκρότησης του πρωτογενή τομέα στην Περιφέρεια ΑΜΘ θα πρέπει να ξεκινήσει από τα βασικά δομικά προβλήματα του τομέα: απαραίτητη προϋπόθεση είναι η ορθολογική αναδιάρθρωση των καλλιεργειών (στη βάση ενός επιστημονικά καταρτισμένου σχεδίου) και ο συνακόλουθος αναδασμός των εκτάσεων με σκοπό τον περιορισμό του πολυτεμαχισμού και της μικρής ιδιοκτησίας. Η στήριξη της κτηνοτροφίας επίσης, απαιτεί τη λήψη μέτρων για την ορθολογική αξιοποίηση των βοσκότοπων και τη μείωση του διαρκώς αυξανόμενου κόστους ζωοτροφών.

Δεν θα πρέπει τέλος, να υποτιμάται η σπουδαιότητα και η αναγκαιότητα των έργων υποδομής στην ύπαιθρο, όχι μόνο αυτών που σχετίζονται άμεσα με την παραγωγή (εγγειοβελτιωτικά, επίλυση προβλημάτων άρδευσης, εκμετάλλευση της γεωθερμίας, ενίσχυση της προσβασιμότητας της Περιφέρειας, τη σύνδεσή της με μεγάλα κέντρα και αγορές του εξωτερικού και τη βελτίωση της προσέλκυσης επενδύσεων, κ.ά.) αλλά και

μέτρων που σχετίζονται με την ενίσχυση της ελκυστικότητας του αγροτικού χώρου, μέσω της βελτίωσης της ποιότητας ζωής στην ύπαιθρο. Τα μέτρα αυτά θα αυξήσουν την ελκυστικότητα της υπαίθρου που αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την προσέλκυση νέων στις γεωργικές και κτηνοτροφικές δραστηριότητες (π.χ. βελτίωση υποδομών όπως οδικά δίκτυα, υποδομές υγείας κτλ., βελτίωση πρόσβασης σε νέες τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών, κ.ά.)

ΤΟΜΕΑΣ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗΣ

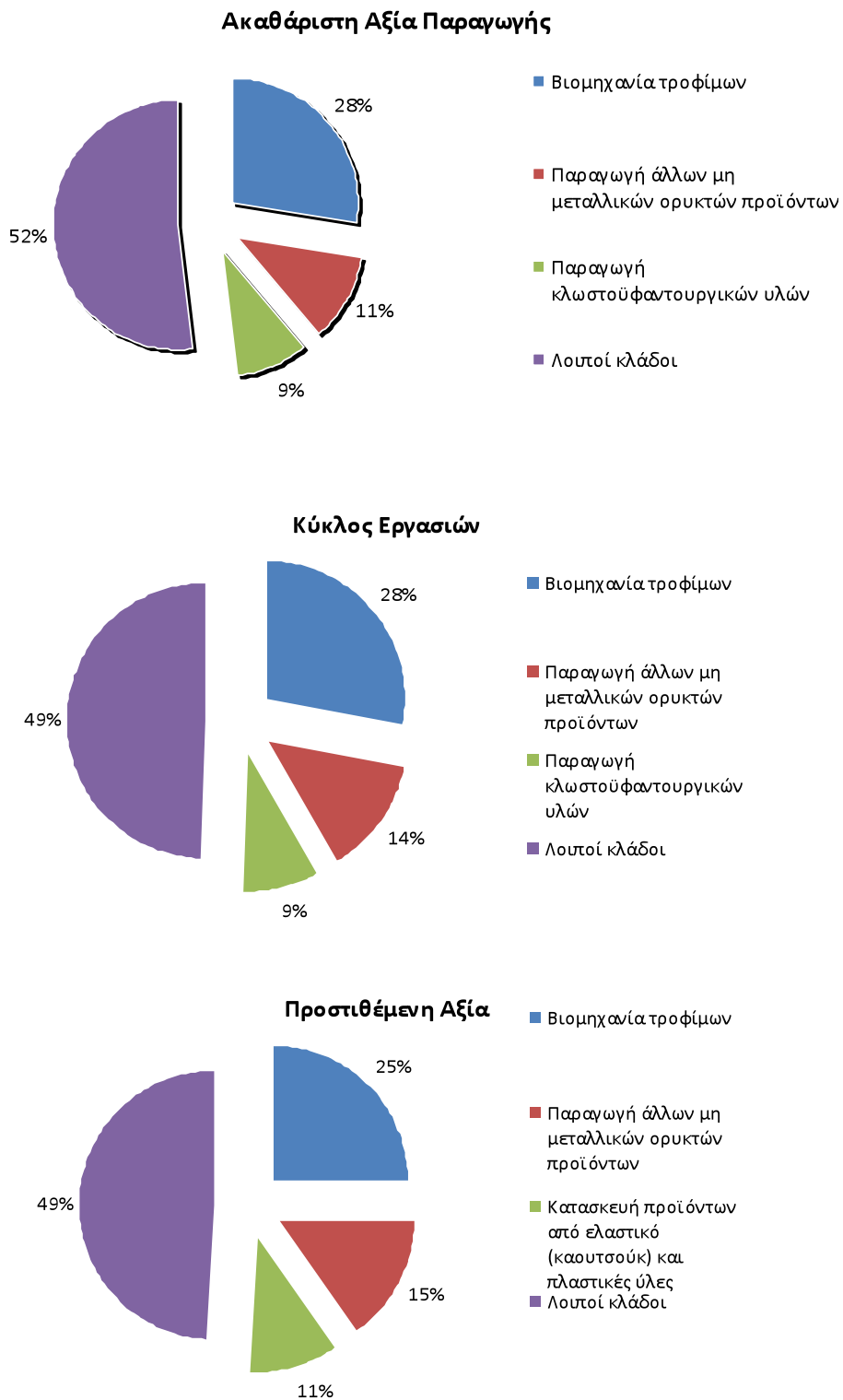
Ο τομέας της μεταποίησης αποτελεί τον δεύτερο πιο σημαντικό τομέα από άποψης παραγόμενης ΑΠΑ και απασχόλησης στην ΠΑΜΘ μετά τον τομέα παροχής υπηρεσιών ο οποίος περιλαμβάνει ωστόσο μεγάλο εύρος δραστηριοτήτων (από την κατάταξη εξαιρείται ο τομέας της δημόσιας διοίκησης, άμυνας, εκπαίδευσης, κλπ).

Σε ό,τι αφορά στην εξέλιξη των κύριων περιφερειακών μεγεθών της μεταποίησης μπορούν να αναφερθούν τα εξής:

- είναι ο μόνος τομέας όπου την περίοδο 2006-2011 αυξάνεται η ΑΠΑ κατά 16,15%
- η συμμετοχή της μεταποίησης στην περιφερειακή ΑΠΑ αυξάνεται επίσης διαχρονικά από 9,55% το 2006 σε 11,04% το 2011.
- σε ό,τι αφορά στην απασχόληση, η αναλογία των απασχολουμένων στους κλάδους της μεταποίησης επί του συνόλου του παραγωγικού δυναμικού της Περιφέρειας είναι μικρότερη από τον εθνικό μέσο όρο (8,10% έναντι 10,50%) με κύρια αιτία την μεγαλύτερη συγκριτικά συμμετοχή του πρωτογενή τομέα στους δείκτες απασχόλησης στην ΠΑΜΘ.

Η κατανομή των μεταποιητικών μονάδων της ΠΑΜΘ σε επιμέρους κλάδους παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, σύμφωνα με στοιχεία από την «Ετήσια Έρευνα Βιομηχανίας-Βιοτεχνίας» της ΕΛΣΤΑΤ για το 2010³. Στα διαγράμματα που ακολουθούν απεικονίζεται η υπεροχή 4 συγκεκριμένων κλάδων σε όρους Ακαθάριστης Αξίας Παραγωγής (τζίρος από πωλήσεις προϊόντων), Συνολικού Κύκλου Εργασιών και Προστιθέμενης Αξίας. Οι κλάδοι αυτοί είναι η μεταποίηση γεωργικών προϊόντων, κοπής μορφοποίησης λίθων για οικοδομικούς σκοπούς, κλωστοϋφαντουργίας και της μεταποίησης πλαστικών και ελαστικών. Οι συγκεκριμένοι κλάδοι παρουσιάζουν σημαντική συγκέντρωση επιχειρήσεων καθώς σε αυτό συμβάλλει η μεγάλη ποικιλία πρώτων υλών (ορυκτός πλούτος, ενεργειακές πηγές, αγροτικά προϊόντα) και η παράδοση στην παραγωγή των συγκεκριμένων προϊόντων.

³ Βλέπε Παράρτημα - Πίνακας 1

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 8: Η ΚΛΑΔΙΚΗ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗ ΤΟΥ ΜΕΤΑΠΟΙΗΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ (2010): ΠΗΓΗ ΕΛΣΤΑΤ/ΙΔΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Δυστυχώς από τα δεδομένα της Ετήσιας Έρευνας Βιομηχανίας-Βιοτεχνίας της ΕΛΣΤΑΤ απουσιάζουν σημαντικοί κλάδοι με κυριότερο αυτόν της ομάδας 27 «Κατασκευή ηλεκτρολογικού εξοπλισμού» με σημαντικούς παίκτες στην περιοχή όπως την SUNLIGHT και την RAYCAP, αλλά και της ομάδας 24 «Παραγωγή βασικών μετάλλων».

Στο κείμενο βάσης για τον τομέα της μεταποίησης, περιλαμβάνονται τα αποτελέσματα έρευνας πεδίου σε επιλεγμένες επιχειρήσεις της ΠΑΜΘ που είχε στόχο να μετρήσει κάποια χαρακτηριστικά τα οποία (α) είτε δεν περιλαμβάνονται στις συνήθεις βάσεις δεδομένων επιχειρήσεων της ΕΛΣΤΑΤ (β) είτε περιλαμβάνονται αλλά δεν είναι πρόσφατα. Στην παρουσίαση των αποτελεσμάτων δημιουργήθηκαν 3 κλάσεις επιχειρήσεων με ομοειδή μεταξύ τους χαρακτηριστικά, ήτοι:

- Κλάση Α, η οποία περιλαμβάνει επιχειρήσεις του αγροδιατροφικού τομέα.
- Κλάση Β, η οποία περιλαμβάνει (κατά κανόνα) κλάδους μεταποίηση χαμηλής επίδρασης τεχνολογίας/καινοτομίας.
- Κλάση C, η οποία περιλαμβάνει (κατά κανόνα) κλάδους μεταποίηση υψηλής επίδρασης τεχνολογίας/καινοτομίας

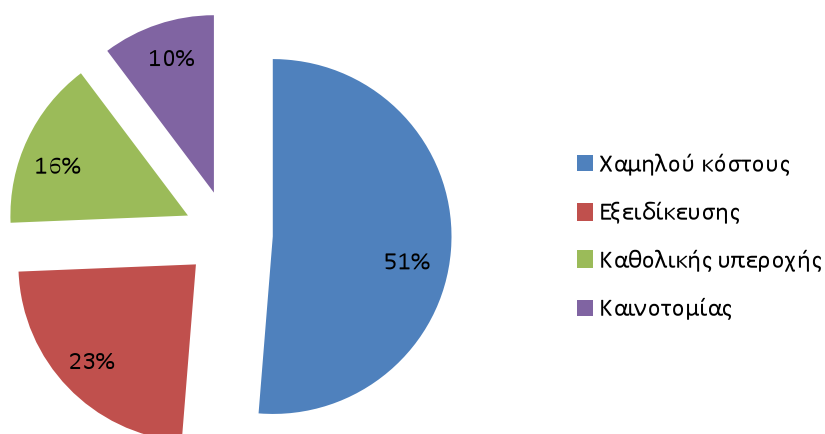
Τα κυριότερα αποτελέσματα της έρευνας πεδίου σε ό,τι αφορά επιχειρηματική δομή και απασχόληση⁴ είναι τα ακόλουθα:

1. Το δείγμα εμφανίζει αύξηση τζίρου 8,26% και μεικτού αποτελέσματος 6,10% κατά την περίοδο 2009-2012 (συνολική μεταβολή). Αντίθετα η συνολική κερδοφορία προ φόρων ήταν αρνητική (ζημίες 9,8 εκατομ. ευρώ) τόσο 2009 όσο και το 2012 (ζημίες 102,5 εκατομ. ευρώ).
2. Η απασχόληση εμφανίζει μείωση 8,23% η οποία πάντως είναι μικρότερη από τη γενικότερη μείωση της απασχόλησης τόσο ενδοπεριφερειακά όσο και σε εθνικό επίπεδο.
3. Μόλις 12,8% του δείγματος συμμετέχει σε κάποιο συνεργατικό σχήμα, ενώ το 94,9% δηλώνει πως θα ενδιέφερε μια παρόμοια συμμετοχή. Από την έρευνα έγινε σαφές πως τα κίνητρα έχουν μεγαλύτερο ειδικό βάρος από τα εμπόδια/δισταγμούς, επομένως προσεκτικά σχεδιασμένες πολιτικές δημιουργίας clusters θα μπορούσαν εν δυνάμει να έχουν αποδοχή από τις επιχειρήσεις της Περιφέρειας.
4. Οι συνολικές εξαγωγές ανέρχονται σε 59,18% του συνόλου των πωλήσεων, ποσοστό ιδιαίτερα υψηλότερο από το μέσο όρο των μεταποιητικών μονάδων της Περιφέρειας. Από τις επιχειρήσεις του δείγματος, μικρό βαθμό εξωστρέφειας παρουσιάζουν οι επιχειρήσεις του αγροδιατροφικού τομέα, ενώ μικρή έκπληξη προκαλεί το γεγονός ότι οι κλάδοι χαμηλής επίδρασης ΕΤΑΚ παρουσιάζουν καλύτερες επιδόσεις στις εξαγωγές από αυτούς με μεγαλύτερης έντασης ΕΤΑΚ. Πιθανή εξήγηση είναι ότι στη κλάση Β συμμετέχει ο κλάδος 23 με τη βιομηχανία μαρμάρου να είναι έντονα εξαγωγική.

⁴ Σε επόμενες ενότητες θα γίνει παρουσίαση και άλλων σχετικών ευρημάτων της έρευνας.

5. Οι επιχειρήσεις της έρευνας προμηθεύονται πρώτες και βοηθητικές ύλες από προμηθευτές με εγκατάσταση στην ΠΑΜΘ σε ποσοστό 42,34% (υψηλή ενδοπεριφερειακή επίδοση) με τον αγροδιατροφικό τομέα να παρουσιάζει την υψηλότερη μέση τιμή με 49,83%, ιδιαίτερα σημαντικό για την περιφερειακή αλυσίδα αξίας.

Ιδιαίτερης σημασίας είναι η ακολουθούμενη στρατηγική από τις επιχειρήσεις του δείγματος. Η στρατηγική αυτή διαμορφώνεται από συνδυασμούς των παραμέτρων «εύρος δραστηριοτήτων» και «καινοτομίας». Η πρώτη αναφέρεται στον όγκο παραγωγής, τυποποίηση, πλήθος αγορών στις οποίες μια επιχείρηση απευθύνεται, κλπ, ενώ η δεύτερη αναφέρεται στο βαθμό υπεροχής τεχνολογίας, υπηρεσιών και ποιότητας που στοχεύει η επιχείρηση. Η κατανομή των ακολουθούμενων (κατά δήλωση) στρατηγικών φαίνεται στο διάγραμμα που ακολουθεί.

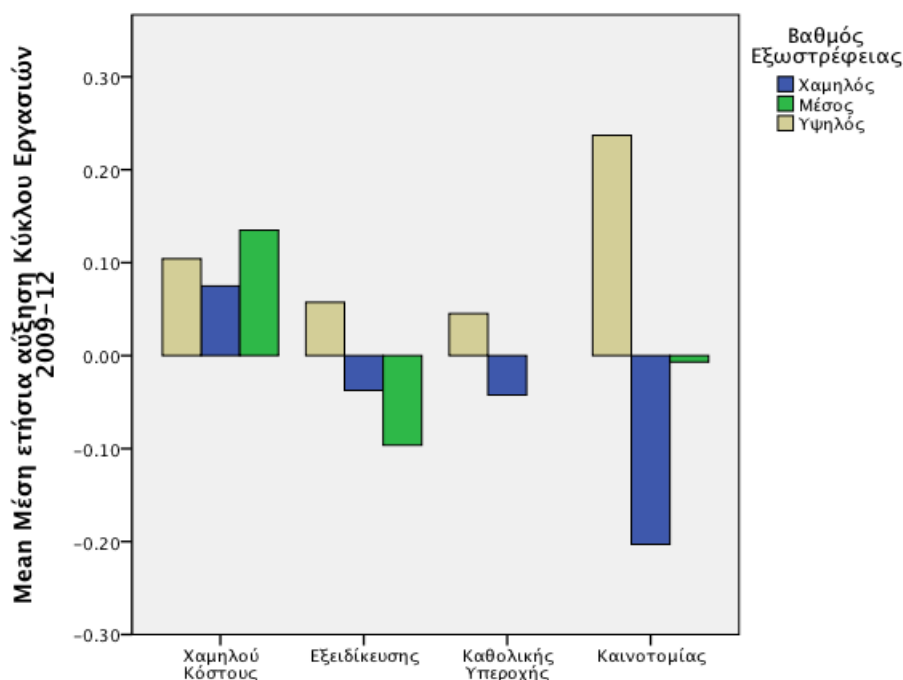

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 9: ΑΚΟΛΟΥΘΟΥΜΕΝΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ.

Στρατηγική καινοτομίας εφαρμόζεται σε μεγαλύτερο βαθμό στις επιχειρήσεις με υψηλή επίδραση ΕΤΑΚ από ότι στις εταιρείες αγροδιατροφικού τομέα (αναλογικά). Οι τελευταίες με τη σειρά τους εφαρμόζουν στρατηγική χαμηλού κόστους κατά 50%, όπως και οι επιχειρήσεις με χαμηλή επίδραση ΕΤΑΚ.

Στο διάγραμμα που ακολουθεί παρουσιάζεται η επιρροή της ακολουθούμενης στρατηγικής στη μεταβολή του κύκλου εργασιών και το βαθμό εξωστρέφειας⁵ που επιτυγχάνεται.

⁵ Ο βαθμός εξωστρέφειας υπολογίστηκε με βάση τη συμμετοχή των εξαγωγών στον κύκλο εργασιών του 2012. Η ένδειξη «Χαμηλός» αντιστοιχεί στην περιοχή τιμών [0-25%), η ένδειξη «Μέσος» στην περιοχή τιμών [25-50%) και η ένδειξη «Υψηλός» στην περιοχή τιμών [50-100%].

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 10: ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΠΩΛΗΣΕΩΝ.

Με βάση το Διάγραμμα 10, φαίνεται ότι ο συνδυασμός στρατηγικής καινοτομίας και υψηλού βαθμού εξωστρέφειας εξασφάλισε την μεγαλύτερη θετική μεταβολή στον κύκλο εργασιών και η εφαρμογή στρατηγικής χαμηλού κόστους ασχέτως βαθμού εξωστρέφειας πέτυχε θετική μεταβολή στις πωλήσεις. Φαίνεται επίσης ότι οποιαδήποτε άλλη στρατηγική πλην αυτής του χαμηλού κόστους που απευθύνεται κυρίως στην ελληνική αγορά δε φαίνεται να αποδίδει καρπούς.

ΤΟΜΕΑΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ-ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Η ανάπτυξη του τουρισμού, εκτός από την άμεση δαπάνη των επισκεπτών σε μια περιοχή επιφέρει πρόσθετες θετικές επιπτώσεις στην οικονομία, καθώς κινητοποιεί σημαντικό αριθμό παραγωγικών μονάδων που δραστηριοποιούνται για την κάλυψη της ζήτησης που δημιουργείται. Η συνεισφορά (επίδραση) του τουρισμού στην εγχώρια οικονομία διακρίνεται σε άμεση, έμμεση και προκαλούμενη (δηλαδή από το πρόσθετο εισόδημα νοικοκυριών που επηρεάζονται θετικά από τον τουρισμό). Σύμφωνα με μελέτη του IOBE⁶, η άμεση επίδραση του τουρισμού στο ΑΕΠ της Ελλάδας το 2010 εκτιμάται σε € 15,2 δισ., η έμμεση σε € 5,2 δισ. και η προκαλούμενη σε € 13,9 δισ. Έτσι, η συνολική επίδραση ανέρχεται σε περίπου € 34,4 δισ., γεγονός που καταδεικνύει τη σημασία που διαδραματίζει ο τουρισμός στην ελληνική οικονομία.

Καθώς δεν υπάρχουν διαθέσιμα οικονομικά δεδομένα για την συνολική επίδραση του τουρισμού στην περιφερειακή οικονομία (άμεση, έμμεση και προκαλούμενη) και με βάση

⁶ «Η Επίδραση του Τουρισμού στην Ελληνική Οικονομία», IOBE, Σεπτέμβριος 2012

το μοντέλο υπολογισμού της συνολικής συνεισφοράς του τουρισμού στο ΑΕΠ κατά IOBE, προσεγγίστηκε το αντίστοιχο μέγεθος για την ΠΑΜΘ σε € 505 εκατ. για το 2011.

Ομοίως, για το σύνολο της επίδρασης του τουριστικού τομέα στο σύνολο της απασχόλησης, υπολογίστηκε ότι το 2012 το μέγεθος της απασχόλησης (άμεσης, έμμεσης και προκαλούμενης) ανήλθε σε 10.755, ήτοι 5,55% της συνολικής απασχόλησης της Περιφέρειας, τιμή που είναι αρκετά χαμηλότερη από τη μέση τιμή της Επικράτειας (1 στους 6 εργαζόμενους).

Τα κυριότερα στοιχεία που διαμορφώνουν την εικόνα της υπάρχουσας κατάστασης του τουριστικού τομέα στην ΠΑΜΘ είναι τα ακόλουθα:

Υποδομές: Σύμφωνα με το μητρώο του ΕΟΤ (2013), είναι εγκατεστημένες 393 ξενοδοχειακές μονάδες, οι οποίες περιλαμβάνουν 10.759 δωμάτια και 21.629 κλίνες (μέσο μέγεθος 55 κλίνες), ενώ το 2002 λειτουργούσαν 346 ξενοδοχειακές μονάδες, με 9.011 δωμάτια και 17.204 κλίνες (μέσο μέγεθος 50 κλίνες). Το μέσο μέγεθος των μονάδων είναι 55 κλίνες, αρκετά μικρότερο από τον εθνικό μέσο όρο (78 κλίνες ανά μονάδα). Είναι χαρακτηριστικό, ότι στη δεσπίζουσα κατηγορία των 2 αστέρων το μέσο μέγεθος είναι μόλις 44 κλίνες. Οι κυριότεροι προορισμοί, στους οποίους είναι εγκατεστημένο το μεγαλύτερο ποσοστό καταλυμάτων, είναι το νησί της Θάσου και η παραλιακή περιοχή της Καβάλας. Η πλειοψηφία των ξενοδοχειακών μονάδων βρίσκεται στην Περιφερειακή Ενότητα Θάσου, όπου συγκεντρώνονται το ήμισυ του ξενοδοχειακού δυναμικού, συγκεκριμένα το 55,47% του συνολικού αριθμού των ξενοδοχειακών μονάδων της Περιφέρειας και το 49,35% του συνολικού αριθμού των κλινών (στοιχεία του ΕΟΤ για το 2013). Ακολουθεί η Π.Ε. Έβρου με 16,54% σε μονάδες και 18,21% στις κλίνες.

Όσον αφορά την κατανομή των ξενοδοχειακών μονάδων της περιφέρειας σε κατηγορίες βάσει του ισχύοντος συστήματος κατάταξης (ΠΔ 43/2002), παρατηρείται ότι σχεδόν οι μισές ξενοδοχειακές μονάδες της Περιφέρειας (το 48%) ανήκουν στην κατηγορία των 2 αστέρων. Υπάρχουν μόνο 10 μονάδες της ανώτατης κατηγορίας (δηλαδή 5 αστέρων) που βρίσκονται στις Π.Ε. Καβάλας, Ροδόπης και Έβρου και αποτελούν μόλις το 3% του συνολικού αριθμού ξενοδοχείων της περιφέρειας, ενώ οι 25 μονάδες 4 αστέρων το 7%.

Προσφερόμενες μορφές τουρισμού: Σύμφωνα με τη μελέτη «Μακροπρόθεσμο Σχέδιο Στρατηγικής Ανάπτυξης» το τουριστικό προϊόν προσφέρεται κατά τόπους με αρκετές μορφές, τόσο ως παραθεριστικού τουρισμού («ήλιος & θάλασσα») όσο και αρκετά μεγάλου εύρους ήπιου/εναλλακτικού τουρισμού. Στη μελέτη επισημαίνεται ωστόσο πως «υπάρχουν ελάχιστες εγκαταστάσεις ειδικής τουριστικής υποδομής (μαρίνες, συνεδριακά κέντρα, υδροθεραπευτήρια) και λίγες εστιασμένες δυνατότητες παροχής υπηρεσιών για «εναλλακτικό» ή ειδικό τουρισμό οι οποίες επιδέχονται σημαντικής αναβάθμισης» και το κυριότερο ότι «διαπιστώνεται έλλειψη συνολικής ταυτότητας της περιφέρειας ως ενιαίου τουριστικού προορισμού».

Ζήτηση: Το σύνολο των διανυκτερεύσεων σε ξενοδοχειακά καταλύματα παρουσιάζει πτώση μεταξύ 2007 και 2012, παρά τις αυξητικές τάσεις των ετών 2008 και 2009. Η μείωση στις διανυκτερεύσεις σε συνδυασμό με την αύξηση της δυναμικότητας των ξενοδοχειακών καταλυμάτων, συνεπάγεται όπως είναι φυσικό μείωση στην πληρότητα των μονάδων. Η συνολική μεταβολή (μείωση) της μέσης πληρότητας σε επίπεδο ΠΑΜΘ αγγίζει το 12,6% μεταξύ 2007 και 2012. Ως προς την εποχικότητα, εμφανίζεται έντονη

διαφοροποίηση μεταξύ των περιφερειακών ενοτήτων. Η έντονη εποχικότητα της Καβάλας (κυρίως λόγω Θάσου) και του Έβρου (κυρίως λόγω Σαμοθράκης) επηρεάζει τη συνολική εικόνα της εποχικότητας του τουρισμού στην Περιφέρεια, με αιχμή της μήνες Ιούλιο και Αύγουστο. Τέλος τα δεδομένα που αφορούν στους αλλοδαπούς τουρίστες παρουσιάζονται στην σχετική ενότητα («Εξωστρέφεια»).

Για την κατανόηση της **ανταγωνιστικής θέσης** του τουριστικού τομέα της ΠΑΜΘ, είναι χρήσιμο να αναφερθούν κάποια στοιχεία για το ευρύτερο περιβάλλον το οποίο επηρεάζει άμεσα και έμμεσα τις εξελίξεις στον συγκεκριμένο τομέα:

- Η πρόβλεψη του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού για το 2013 είναι ότι οι διεθνείς αφίξεις σε παγκόσμια κλίμακα θα αυξηθούν 3-4% και είναι σύμφωνη με τις μακροχρόνιες προβλέψεις του για την περίοδο 2010-2020 που εκτιμούν ότι η μέση ετήσια αύξηση των διεθνών αφίξεων θα κυμαίνεται γύρω στο 3,8%.
- Για τις κύριες ανταγωνίστριες χώρες της Μεσογείου καταγράφεται ανοδική τάση τόσο στις αφίξεις, όσο και στις τουριστικές εισπράξεις. Η Τουρκία και η Ελλάδα καταγράφουν τα υψηλότερα ποσοστά αυξήσεων στα τουριστικά τους μεγέθη, ενώ αντίθετα τόσο η Ιταλία όσο και η Ισπανία σημειώνουν χαμηλότερα ποσοστά αυξήσεων. Μάλιστα, οι τουριστικές εισπράξεις στην Ιταλία παρουσιάζουν μείωση κατά το 1^ο τετράμηνο του 2013 σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2012.
- Η ταξιδιωτική κίνηση αλλοδαπών προς την Ελλάδα μειώθηκε κατά 5,5% το 2012 σε σχέση με το 2011. Μεγαλύτερη ήταν η μείωση από τις χώρες της ΕΕ-27 (-8,5%), η οποία οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στη μείωση των αφίξεων από τη Γαλλία (-15%) και τη Γερμανία (-5,9%). Αναφορικά με τις λοιπές χώρες, οι αφίξεις από τη Ρωσία κατέγραψαν αύξηση 18,4%, ενώ από τις ΗΠΑ υπήρξε μείωση 23%. Στους κερδισμένους του 2012 συγκαταλέγονται και οι προορισμοί της Βορ. Ελλάδος, λόγω της αυξημένης κίνησης από τις αγορές της Ρωσίας, Τουρκίας και Μέσης Ανατολής. Θετική ήταν και η πορεία των προορισμών του Ιονίου, λόγω της ανάκαμψης της βρετανικής αγοράς.
- Ενώ κατά το 2012 καταγράφηκε πτώση των αφίξεων από τις παραδοσιακές αγορές των περισσότερων χωρών της ΕΕ, δύο αγορές, οι οποίες εξακολούθησαν να αναπτύσσονται με υψηλούς ρυθμούς παρά τη μεγάλη άνοδο που είχαν σημειώσει και κατά το προηγούμενο έτος, είναι η ρωσική και η νορβηγική. Η ρωσική αγορά διευρύνθηκε κατά 18,4% μετά από την εντυπωσιακή άνοδο του 63,8% που είχε καταγράψει το 2011. Η ρωσική αγορά με 875.000 αφίξεις το 2012 αναρριχήθηκε στην 4^η θέση της κατάταξης, ξεπερνώντας σε μέγεθος την ιταλική αγορά. Οι αφίξεις από τη Νορβηγία αυξήθηκαν κατά 29,8% μετά από μια ανάλογη αύξηση το 2011. Την ανοδική πορεία συνέχισε και η τουρκική αγορά που αυξήθηκε κατά 9,1%.
- Ο ελληνικός τουρισμός αντιμετωπίζει έντονα προβλήματα εποχικότητας. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της Έρευνας Συνόρων της Τράπεζας της Ελλάδος για το 2012, το 68,9% των ταξιδιών αλλοδαπών τουριστών πραγματοποιείται στο διάστημα Ιουνίου - Σεπτεμβρίου. Οι αφίξεις στο εξάμηνο Μαΐου - Οκτωβρίου ανέρχονται στο 85% του

συνόλου. Η μηνιαία κατανομή των αφίξεων δεν διαφοροποιείται αισθητά από χρόνο σε χρόνο. Η αιχμή των αφίξεων σημειώνεται παραδοσιακά τον Αύγουστο, κατά τον οποίο πραγματοποιείται το 20% περίπου των ετήσιων επισκέψεων.

Κάποια χαρακτηριστικά δεδομένα έντασης του τουριστικού τομέα της ΠΑΜΘ σύμφωνα με το Eurostat Regional Yearbook 2013 έχουν ως εξής:

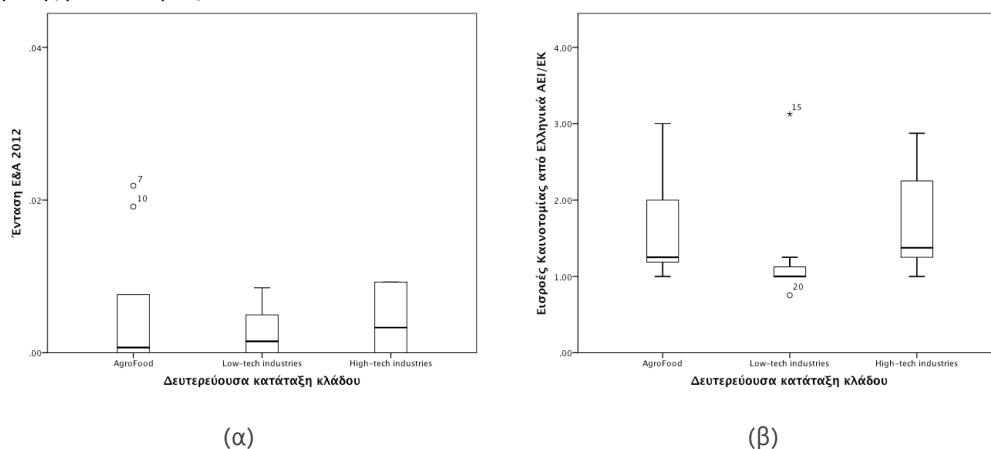
- Οι συνολικές διανυκτερεύσεις σε όλα τα είδη καταλυμάτων και campings για το 2010 ανήλθαν σε 1,6 εκατομ. στην Περιφέρεια επί συνόλου 66,8 εκατομ. στην Ελλάδα (μερίδιο 2,4%). Η μέση τιμή για το σύνολο των περιφερειών της ΕΕ-27 ανήλθε σε 2,43 εκατομ. διανυκτερεύσεις.
- Η μέση ετήσια μεταβολή διανυκτερεύσεων σε ξενοδοχεία μεταξύ 2009-2007 στην ΠΑΜΘ ανήλθε σε 2,9% η οποία ήταν η 4^η στην Ελλάδα και πολύ πάνω από τον μέσο όρο της ΕΕ-27 (-2,20%).
- Αντίθετα εντελώς κατεύθυνση είχε ο ίδιος δείκτης για την περίοδο 2011-2009, κατά την οποία η μεταβολή στην Περιφέρεια ήταν αρνητική (-9,7%), η χειρότερη στην Ελλάδα, ενώ και στην ΕΕ-27 η τάση είχε αντιστραφεί θετικά (μέση τιμή αυξητικής μεταβολής: 3,5%).
- Για την ίδια περίοδο παρουσιάζεται ιδιαίτερη μεγάλη αύξηση στις διανυκτερεύσεις σε camping στην Π-ΑΜΘ με μέση τιμή 10,6%, η τρίτη μεγαλύτερη στην Ελλάδα (μέση τιμή ΕΕ-27: -1,9%).
- Σε ό,τι αφορά στις διανυκτερεύσεις αλλοδαπών στο σύνολο των προσφερόμενων καταλυμάτων για το 2010, το μερίδιο επί του συνόλου για την Π-ΑΜΘ ήταν 38%, ενώ η μέση τιμή της ΕΕ-27 ήταν 43%. Με την επίδοση αυτή η Περιφέρεια κατατάχθηκε στην 8^η θέση ανάμεσα στις Ελληνικές περιφέρειες.
- Στον συνδυασμένο δείκτη «διανυκτερεύσεις ανά 1000 κατοίκους σε όλα τα είδη των καταλυμάτων» για το 2010 η Περιφέρεια με 2.652 κατατάσσεται 4^η καλύτερη στην Ελλάδα μένοντας αρκετά πίσω από τη μέση τιμή της ΕΕ-27 (4.847). Αρκεί να σημειωθεί πως ο αντίστοιχος δείκτης για το Ν. Αιγαίο ήταν 51.354.
- Σε ό,τι αφορά διάρκεια παραμονής σε τουριστικούς προορισμούς, η μέση διάρκεια παραμονής σε όλα τα είδη των καταλυμάτων για το 2010 στην Π-ΑΜΘ ήταν 2,9 ημέρες όταν η μέση τιμή στην Ελλάδα ήταν 4,7 ημέρες και στην ΕΕ-27 ήταν 3,1 ημέρες.
- Στον δείκτη πυκνότητας προσφερόμενων κρεβατιών ανά τετρ. Χλμ. γεωγραφικής έκτασης (ένταση τουριστικής υποδομής) για το 2010 μόνον η ΠΕ Καβάλας ξεπερνά τη μέση τιμή της ΕΕ-27 με 6 κρεβάτια/τετρ. χλμ. (ΕΕ-27: 2,9). Οι τιμές του δείκτη για τις υπόλοιπες ΠΕ κυμαίνονται στο 1.
- Τέλος, το μέσο μέγεθος ξενοδοχειακού καταλύματος στην ΕΕ-27 είναι 59,3 δωμάτια. Από τις ΠΕ της Περιφέρειας μόνο η Δράμα και ο Έβρος παρουσιάζουν μικρότερες

τιμές για το 2010 (51 και 41 αντίστοιχα). Καβάλα (66), Ξάνθη (73) και Ροδόπη (75) ξεπερνούν τη μέση τιμή της ΕΕ.

ΔΥΝΑΜΙΚΟ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΓΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΒΑΣΙΣΜΕΝΗ ΣΤΗ ΓΝΩΣΗ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ

Σύμφωνα με τα στοιχεία που περιλαμβάνονται στην έκθεση της ομάδας εμπειρογνομόνων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής⁷, «...από πλευράς έρευνας, ανάπτυξης (E&A) και καινοτομίας, η περιοχή επένδυσε 30,5 εκατ. ευρώ σε E&A (ΑΕΔΕΤΑ, σε μονάδες αγοραστικής δύναμης) το 2005 (0,33% του ΑΕγχΠ της περιφέρειας και 2,25% του συνόλου της επικράτειας). Το ποσοστό είναι αρκετά χαμηλότερο από τον μέσο όρο στην Ελλάδα, ήτοι το 0,6% του ΑΕγχΠ που έχει επενδυθεί σε E&A, και από το 1,83% που αποτελεί τον μέσο όρο στην ΕΕ²⁷. Ιδιαίτερως σημαντικό είναι το γεγονός ότι οι τοπικές επιχειρήσεις επένδυσαν μόνο 1,6 εκατ. ευρώ σε E&A (0,02% του ΑΕγχΠ της περιφέρειας), ή ποσοστό 5,4% του συνολικού ΑΕΔΕΤΑ σε επίπεδο περιφέρειας (σε σχέση με το 31% σε εθνικό επίπεδο και το 63% στην ΕΕ των 27). Από το 2008, οι ιδιωτικές επενδύσεις σε E&A δεν έχουν αυξηθεί πιθανότατα λόγω κρίσης ρευστότητας».

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 11 ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΩΣ ΠΡΟΣ (Α) ΤΗΝ ΕΝΤΑΣΗ E&A ΚΑΙ (Β) ΤΙΣ ΕΙΣΡΟΕΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ ΑΠΟ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΑ-ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ.

Με την έρευνα πεδίου σε επιλεγμένες επιχειρήσεις του τομέα της μεταποίησης (βλέπε ενότητα Υποδομές, Επιχειρηματική Δομή και Απασχόληση), επιχειρήθηκε να αποτυπωθεί η εικόνα της έντασης E&A και η προέλευση της χρησιμοποιούμενης γνώσης από τις επιχειρήσεις της περιοχής. Τα κυριότερα συμπεράσματα από την επεξεργασία των δεδομένων είναι τα εξής:

⁷ «Στρατηγική RIS3 - Περιφερειακή Αξιολόγηση: Ανατολική Μακεδονία και Θράκη, Έκθεση προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Διεύθυνση Περιφερειακής Πολιτικής, Μονάδα I3 – Ελλάδα – Κύπρος», Δεκέμβριος 2012 (τελική έκδοση) – Η παραπάνω αιτίαση δεν είχε υπόψη της τα νέα δεδομένα που παρουσιάζονται στην ενότητα «Βασικοί Δείκτες Έξυπνης Ανάπτυξης» παραπάνω.

- Το 41,4% των επιλεγμένων επιχειρήσεων έχουν διακριτό τμήμα (ή οργανωτική οντότητα) E&A, με μέση τιμή απασχολούμενου προσωπικού 5,5 άτομα.
- Περίπου το ίδιο ποσοστό έχει συμμετάσχει σε προγράμματα ΕΤΑΚ, ενώ το προσωπικό του 65,5% των επιχειρήσεων του δείγματος έχει συμμετάσχει σε προγράμματα δια βίου μάθησης.
- Ο δείκτης έντασης E&A (δηλαδή το ποσοστό των δαπανών E&A για το 2012 ως προς τον Κύκλο Εργασιών του αντίστοιχου έτους – βλ. Διάγραμμα 11α) ανήλθε στο 1,66%, δηλαδή τιμή όχι πολύ χαμηλότερες από τον ελληνικό μέσο όρο. Οι επιχειρήσεις δε των κλάδων υψηλής τεχνολογίας εμφάνισαν μέση τιμή του δείκτη 4,34%.
- Σε ό,τι αφορά τα δίκτυα συνεργασιών και τις πηγές γνώσης (πηγές εισροών καινοτομίας), το βασικό συμπέρασμα της έρευνας είναι ότι οι επιχειρήσεις του δείγματος (βλ. Διάγραμμα 11β) χρησιμοποιούν ως βασικές εισροές καινοτομίας περισσότερο τους συνεργάτες τους κατά μήκος αλυσίδων αξίας (προμηθευτές, πελάτες) και λιγότερο τους ακαδημαϊκούς ή ερευνητικούς φορείς. Δεν παρατηρείται διαφοροποίηση ανά δραστηριότητα στην τάση αυτή.
- Τέλος σε ό,τι αφορά στην αξιοποίηση διαφορετικών τρόπων απόκτησης τεχνογνωσίας και πάλι εμφανίζεται μια τάση εκμετάλλευσης με άτυπο τρόπο διαφόρων μέσων/τρόπων απόκτησης τεχνογνωσίας από τις επιχειρήσεις του δείγματος.

Γενικά, παρατηρείται ελάχιστη προσπάθεια προϊόντικής καινοτομίας, περισσότερο ακολουθείται η τακτική της δημιουργικής αντιγραφής στα προϊόντα και τον τρόπο παραγωγής και διάθεσής τους, ενώ μικρή ως ανύπαρκτη είναι η σύνδεση με το ερευνητικό δυναμικό της Περιφέρειας για να εξεταστούν τρόποι εμπορικής εκμετάλλευσης αξιόλογων ερευνητικών αποτελεσμάτων ή να επιλυθούν προβλήματα παραγωγής και διάθεσης των προϊόντων του μεταποιητικού τομέα.

Η υιοθέτηση νέων τεχνολογιών στον **αγροτικό χώρο** είναι γενικότερα, περιορισμένη σε σχέση με άλλους τομείς. Η Περιφέρεια ΑΜΘ διαθέτει ωστόσο αρκετά συγκριτικά πλεονεκτήματα που θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν περαιτέρω για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του πρωτογενή τομέα. Υπάρχουν νέες τεχνολογίες που αφορούν την παραγωγή, αλλά και τη διάθεση (συσκευασίες, πιστοποιήσεις), οι οποίες τα τελευταία χρόνια έχουν αρχίσει να υιοθετούνται. Στην Περιφέρεια υπάρχουν εκτεταμένα γεωθερμικά πεδία, τα οποία όμως ελάχιστα έχουν αξιοποιηθεί ως σήμερα. Παράλληλα, η Περιφέρεια μπορεί να αναπτύξει την καλλιέργεια ενεργειακών φυτών και ήδη υπάρχει έμφαση στην παραγωγή ηλίανθου.

Μορφές καινοτόμων τεχνολογιών που έχουν εφαρμοστεί είναι τα θερμοκήπια με παραγωγή αερίου, η εισαγωγή υλικών σκίασης στους αμπελώνες, ενώ σημαντικές βελτιώσεις έχουν καταγραφεί στη συσκευασία, ιδιαίτερα δε των προϊόντων εκείνων που εξάγονται (επιτραπέζια σταφύλια, σπαράγγια, ακτινίδια, ρόδια). Η ιχνηλασιμότητα τείνει να υιοθετηθεί πλήρως στα εξαγόμενα προϊόντα, όπως π.χ. στα σταφύλια (εφαρμόζονται διάφορα πρότυπα πέραν του ISO, ανάλογα με τη χώρα εξαγωγής, π.χ. BRC για τη Μεγάλη Βρετανία, IFS για Γαλλία και Γερμανία). Τρεις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην

Περιφέρειες ΑΜΘ βραβεύτηκαν πρόσφατα για την επιτυχή επιχειρηματική τους δράση στον αγροτοδιατροφικό τομέα και την παραγωγή και εμπορία καινοτόμων προϊόντων: τσάι του βουνού, σκόρδο Έβρου και χυμός ροδιού Δράμας.

ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ

Στην ΠΑΜΘ έχει δημιουργηθεί σημαντική απορροφητική ικανότητα κατά τα τελευταία είκοσι χρόνια σε δύο κύριους επιστημονικούς πόλους: την Πολυτεχνική Σχολή στην Ξάνθη και την Ιατρική Σχολή στην Αλεξανδρούπολη. Τα δεδομένα των επιστημονικών δημοσιεύσεων αλλά και η κατανομή των εισροών της χρηματοδότησης υποστηρίζουν τον ισχυρισμό αυτό. Συγκρίνοντας διαχρονικά τις επιδόσεις του ερευνητικού δυναμικού την περίοδο 2000-2012 στις επιστημονικές δημοσιεύσεις και τη χρηματοδοτούμενη έρευνα, θα σημειώναμε ως σημαντικότερες τις παρακάτω επιστημονικές περιοχές:

- Επιστήμη και Τεχνολογία Περιβάλλοντος.
- Επιστήμη Υπολογιστών.
- Χειρουργική.
- Πνευμονολογία.
- Τεχνολογία Δομικών Υλικών και Τεχνολογία Κτιρίων.

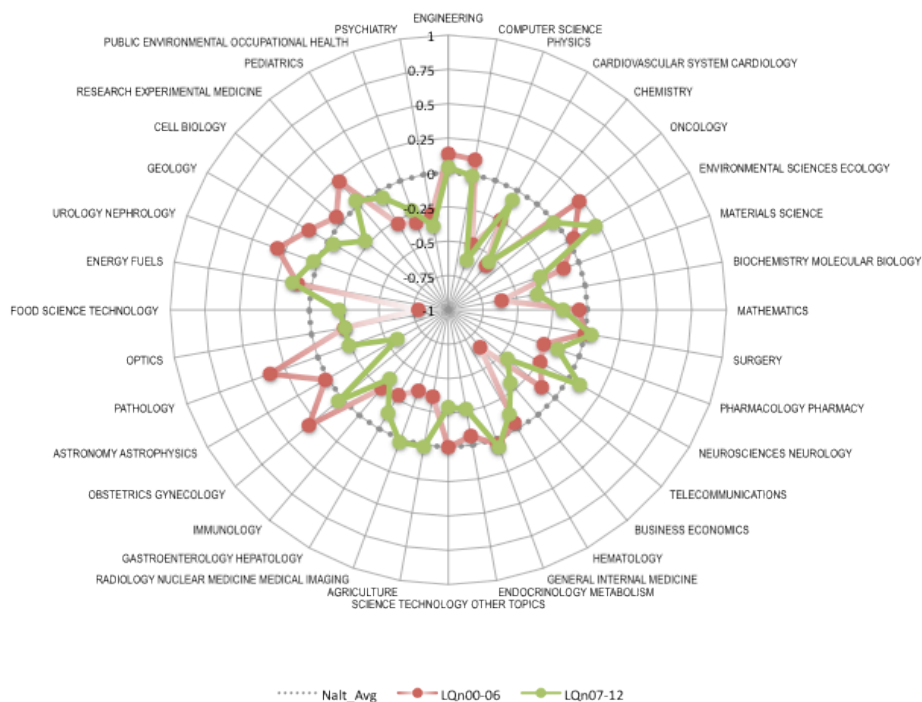
Στις επιστημονικές περιοχές αυτές υπάρχει κρίσιμη μάζα και περιφερειακή εξειδίκευση σε σχέση με την Ελλάδα (βλ. και Διάγραμμα 12). Μετά από αξιολόγηση βιβλιογραφικών μελετών που δημοσιεύτηκαν την τελευταία τριετία⁸, προκύπτει ότι το Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης παρουσιάζει καλές επιδόσεις στο Σχετικό Δείκτη Απήχησης (Relative Citation Index) στα ακόλουθα ειδικά επιστημονικά πεδία: ιολογία (2,1), κοινωνιολογία (1,57), βιομηχανική τεχνολογία (1,44), οικολογικά μοντέλα (1,34), κοινωνική ψυχολογία (1,34), ενεργειακή τεχνολογία (1,32), γεωτεχνική μηχανική (1,30), με μικρό όμως αριθμό εργασιών σε κάθε ένα από αυτά. Ομοίως, το ΤΕΙ Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης φαίνεται να διακρίνεται στις επιστημονικές περιοχές λογισμικό (1,58) και τεχνητή νοημοσύνη (1,38), επίσης με πολύ χαμηλό δημοσιεύσεων.

Από το Διάγραμμα 12 προκύπτει ότι οι δύο ισχυρότερες επιστημονικές περιοχές από απόψεως όγκου δημοσιεύσεων στην ΠΑΜΘ (Επιστήμες Μηχανικού και Επιστήμη Υπολογιστών) παρουσιάζουν ρυθμό ανάπτυξης μικρότερο από τον εθνικό την περίοδο 2007-12. Το πεδίο Ενέργεια & Καύσιμα ακολούθησε τους ρυθμούς ανάπτυξης σε εθνικό επίπεδο και παραμένει ένα από τα πεδία όπου υπάρχει περιφερειακή εξειδίκευση. Το πεδίο Επιστήμες Περιβάλλοντος αναπτύχθηκε ταχύτερα από τον εθνικό μέσο όρο και την περίοδο 2007-12 αποτελεί πεδίο περιφερειακής εξειδίκευσης υπερβαίνοντας το σχετικό κατώφλι. Τέλος, επισημαίνουμε τις επιδόσεις στο πεδίο Γεωπονία (Agriculture) το οποίο αναπτύχθηκε πάρα πολύ την περίοδο 2007-2012 και έχει υπερβεί τον εθνικό μέσο όρο.

Έχοντας υπόψη τόσο τα αναδυόμενα επιστημονικά πεδία όσο και τη χωροθέτηση των ερευνητικών μονάδων που τα υπηρετούν εκτιμούμε ότι στον Έβρο μπορεί, υπό συνθήκες, να αναπτυχθεί εντός της προσεχούς δεκαετίας μία κρίσιμη μάζα ερευνητών με διεπιστημονικά χαρακτηριστικά στους κλάδους γεωπονίας - τεχνολογίας τροφίμων -

⁸ Βλ. π.χ., <http://reporto3.metrics.ekt.gr/el/chapter4.4>

γενετικής που μπορεί να λειτουργήσει καταλυτικά για την ανάπτυξη του αγροδιατροφικού συμπλέγματος στην ΠΑΜΘ.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 12 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΗΜΗ: ΠΑΜΘ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ (2000-2006 ΚΑΙ 2007-2012).

Παρά την υψηλότερη συγκέντρωση από τον εθνικό μ.ό. σε ενδιαφέρουσες επιστημονικές περιοχές και την ύπαρξη Πολυτεχνικής Σχολής και Σχολής Επιστημών Υγείας-με το μοναδικό Τμήμα Γενετικής στην Ελλάδα, οι ενδείξεις για ροές γνώσης / τεχνογνωσίας από τους ακαδημαϊκούς / ερευνητικούς φορείς προς τις επιχειρήσεις (τόσο σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο) είναι ιδιαίτερα περιορισμένες. Είναι αξιοσημείωτο ότι παρά τη διαθεσιμότητα σημαντικών κονδυλίων και κινήτρων κατά την τελευταία δεκαετία, κανένας από τους ακαδημαϊκούς / ερευνητικούς φορείς δεν κατάφερε να δημιουργήσει κάποιον τεχνοβλαστό.

Ομοίως, οι επιδόσεις των ακαδημαϊκών / ερευνητικών φορέων σε θέματα κατοχύρωσης δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας είναι χαμηλές, τόσο σε σχέση με τα ελληνικά όσο και με τα ευρωπαϊκά δεδομένα.

Τέλος, μέσω του ΕΠΔΒΜ/ΕΣΠΑ δημιουργήθηκαν πολύ πρόσφατα στα ακαδημαϊκά ιδρύματα της Περιφέρειας δομές απασχόλησης & σταδιοδρομίας (ΔΑΣΤΑ), μονάδες καινοτομίας και επιχειρηματικότητας (ΜΟΚΕ) και ενισχύθηκαν οικονομικά τα Γραφεία Διαμεσολάβησης. Καμία από τις παραπάνω δομές δε φαίνεται να αξιολογεί συστηματικά τα αποτελέσματα από τη λειτουργία της, συμπεριλαμβανομένων και των επιπτώσεων από την εισαγωγή μαθημάτων επιχειρηματικότητας στις προπτυχιακές σπουδές.

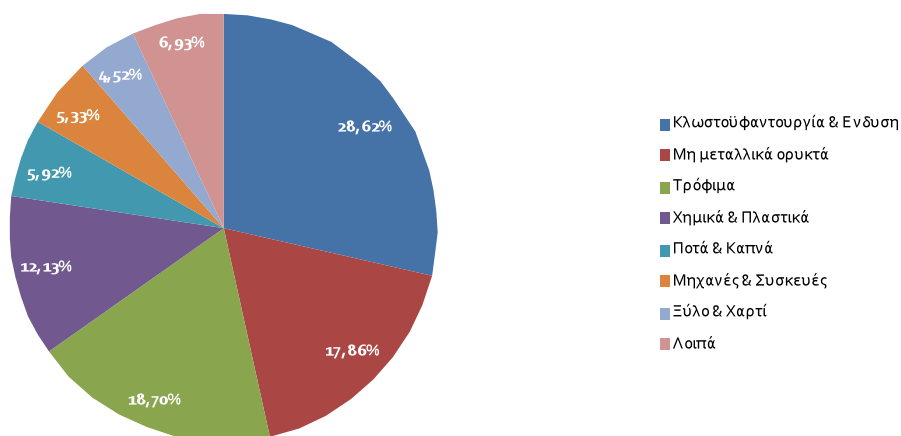
ΕΞΩΣΤΡΕΦΕΙΑ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ

Οι εξαγωγές και εν μέρει και η υποκατάσταση των εισαγωγών δείχνουν σε μεγάλο βαθμό το επίπεδο ανταγωνιστικότητας. Ειδικά στην προσπάθεια ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας, η βελτίωση του εμπορικού ισοζυγίου (το οποίο το 2012 κινείται σε μόλις 55%) αποτελεί πρώτη προτεραιότητα οικονομικής πολιτικής.

Τα κυριότερα σημεία της διάρθρωσης και της εξέλιξης των εξαγωγών της Περιφέρειας⁹ είναι τα ακόλουθα:

1. Η συνεισφορά των εξαγωγών της ΠΑΜΘ αντιστοιχεί μόλις στο 3% του συνόλου των ελληνικών εξαγωγών. Αττική και Κ. Μακεδονία οδηγούν το «άρμα» των εξαγωγών συνεισφέροντας στο 70% του συνόλου.
2. Οι τρεις πρώτοι κλάδοι σε εξαγωγική δραστηριότητα στην ΠΑΜΘ¹⁰ για το 2012 (σε αξία εξαγωγών) είναι οι κλάδοι κλωστοϋφαντουργία και ένδυση, μη-μεταλλικά ορυκτά και τρόφιμα (Διάγραμμα 13).

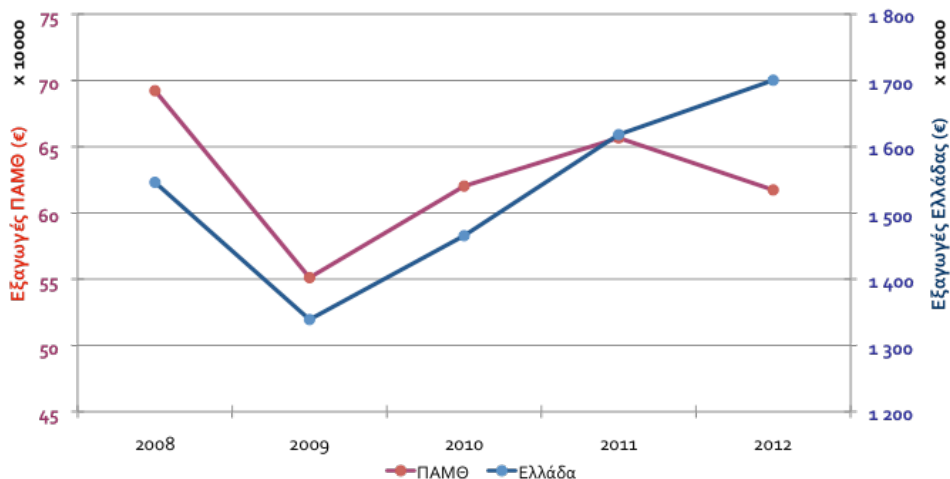
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 13: ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΕΞΑΓΩΓΩΝ ΠΑΜΘ, 2012 (ΠΗΓΗ: ΣΕΒΕ/ΙΕΕΣ-ΙΔΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ)

3. Ο κλάδος των μη-μεταλλικών ορυκτών, κυρίως λόγω των προϊόντων μαρμάρου παρουσιάζει αύξηση 2,41% σε σχέση με το 2011 (και 21,87% σε σχέση με το 2008) αλλά οι υπόλοιποι σημαντικοί κλάδοι της μεταποίησης παρουσιάζουν αρνητικές επιδόσεις (κλωστοϋφαντουργικά μείωση 6,70% σε σχέση με το 2011 και 12,26% σε σχέση με το 2008, τρόφιμα μείωση 5,02% σε σχέση με το 2011 και 8,71% σε σχέση με το 2008). Μόνον ο κλάδος ξύλου και χαρτιού παρουσιάζει αύξηση 28,78% σε σχέση με το 2011 και 63,74% σε σχέση με το 2008, αλλά με μικρότερες σαφώς αξίες εξαγωγών από τους προαναφερθέντες κλάδους.

⁹ Από την παρουσίαση εξαιρείται ο κλάδος των πετρελαιοειδών

¹⁰ Αναλυτικά στοιχεία της αξίας των εξαγωγών περιέχονται στο Παράρτημα - Πίνακας 2

4. Η εξέλιξη γενικώς των εξαγωγών της Π-ΑΜΘ σε σύγκριση με το σύνολο της Επικράτειας ακολουθεί την ίδια τάση την περίοδο 2008-2011 αλλά το 2012 καταγράφεται μείωση εξαγωγικής δραστηριότητας στην Περιφέρεια (-5,99%, βλ. Διάγραμμα 14), αντίθετα με το εθνικό σύνολο.

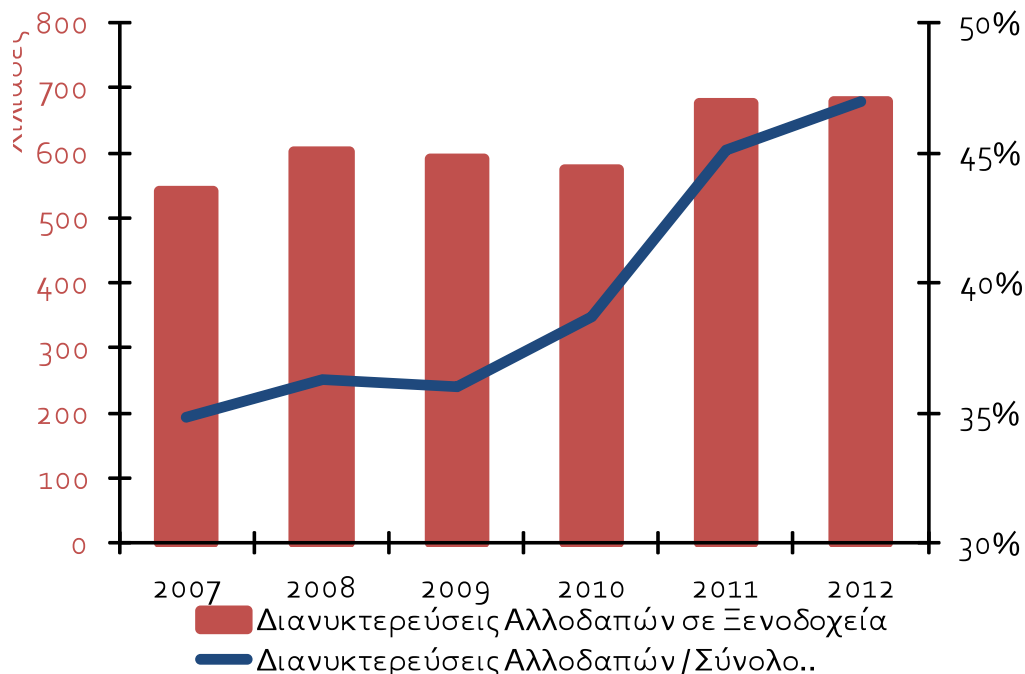

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 14: ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΕΞΑΓΩΓΩΝ ΠΑΜΘ/ΕΛΛΑΔΑΣ (ΠΗΓΗ: ΣΕΒΕ/ΙΕΕΣ-ΙΔΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ).

5. Οι εξαγωγικοί προορισμοί της ΠΑΜΘ είναι κατά κύριο λόγο χώρες της ΕΕ (34%), ενώ ακολουθούν οι χώρες της Ν.Α. Ευρώπης (20%), η Μέση Ανατολή και λοιπές Αραβικές χώρες (18%) και η Ασία (15%). Από τις χώρες-προορισμούς, η Τουρκία εμφανίζεται ως καλός «πελάτης» με αύξηση 11,27% έναντι του 2011, ενώ την καλύτερη επίδοσή της καταγράφει η Περιφέρεια προς την ΠΓΜΔ με 51,15%. Αντίθετα οι εξαγωγές προς Γερμανία και Κίνα παρουσίασαν αρνητικές μεταβολές (-5,44% και -7,42% αντίστοιχα). και την Κίνα με αύξηση 15,6%. Ανησυχητικές είναι ωστόσο οι αρνητικές επιδόσεις σε χώρες όπου είχε σχετικά έντονη εξαγωγική δραστηριότητα, για παράδειγμα η Βουλγαρία (-9,4%), η Τουρκία (-17,5%), η Ιταλία (-30,6%) και η Γαλλία (-19,5%).
6. Η αύξηση των εξαγωγών στον κλάδο των μη μεταλλικών ορυκτών θεωρείται σημαντική όχι μόνο σε Περιφερειακό επίπεδο αλλά και σε εθνικό καθώς συνεισφέρει κατά 8% στην αύξηση των ελληνικών εξαγωγών της κατηγορίας μεταξύ 2012 και 2008.

Για τον τουριστικό τομέα, ο όρος «εξωστρέφεια» ερμηνεύεται ως το ποσοστό των αλλοδαπών τουριστών που χρησιμοποιούν τις τουριστικές υποδομές της Περιφέρειας. Σύμφωνα με το παραπάνω σκεπτικό τα κυριότερα σημεία που αφορούν την τουριστική κίνηση των αλλοδαπών τουριστών στην ΠΑΜΘ είναι τα παρακάτω:

7. Οι διανυκτερεύσεις αλλοδαπών τουριστών σε ξενοδοχειακά καταλύματα της Περιφέρειας αυξάνονται διαχρονικά την περίοδο 2007-2012, τόσο σε απόλυτες τιμές όσο και σε ποσοστό επί του συνόλου των διανυκτερεύσεων γενικώς.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 15: ΕΞΕΛΙΞΗ ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΩΝ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΠΑΜΘ (ΠΗΓΗ: ΕΛ.ΣΤΑΤ-ΙΔΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ)

Η αύξηση προέρχεται από ιδιαίτερα χαμηλή βάση δεδομένου ότι ο αριθμός των διανυκτερεύσεων αλλοδαπών τουριστών στην ΠΑΜΘ το 2012 αντιπροσωπεύει λιγότερο από το 1,3% του εθνικού συνόλου.

Με επιφύλαξη δίνονται τα στοιχεία που ακολουθούν και τα οποία προέρχονται από το Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος¹¹, καθώς βασίζονται σε έρευνα πεδίου και αφορούν μόνο τον Αύγουστο του 2013:

8. Η Περιφέρεια κατατάσσεται στην 6η θέση (επί συνόλου των 13 Περιφερειών) σε ότι αφορά σε αριθμό αλλοδαπών επισκεπτών, αριθμό διανυκτερεύσεων και συνολικών δαπανών.
9. Κατά μέσο όρο η επίσκεψη έχει διάρκεια 6,4 ημέρες και η μέση δαπάνη ανέρχεται σε €396 στο σύνολο της διαμονής ή €61,7 ημερησίως.
10. Το 41,61% της τουριστικής δαπάνης αντιστοιχεί σε κατοίκους χωρών ΕΕ, (Γερμανία 14,92%, Ιταλία 6,66%, Γαλλία 5,09%) ενώ το 47,12% σε χώρες Ευρώπης εκτός ΕΕ (Ρωσία 5,73%) και το υπόλοιπο 11,27% σε τρίτες χώρες.

ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΣ / ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ

¹¹ Έρευνα Συνόρων & Έρευνα Περιφερειακής Κατανομής της Ετήσιας Τουριστικής Δαπάνης Ξ.Ε.Ε. - TNS ICAP-QUANTOS.

Η ανάλυση δικτύων που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο της αξιολόγησης των επιδόσεων του ακαδημαϊκού – ερευνητικού τομέα (Τόλιας, 2013· Διάγραμμα 2) οδηγεί στο συμπέρασμα ότι τα τελευταία έξι χρόνια βρίσκεται σε εξέλιξη μία ιδιαίτερα σημαντική διεργασία διεθνοποίησης: ο αριθμός των κοινών επιστημονικών δημοσιεύσεων με ιδρύματα του εξωτερικού ανά έτος αυξήθηκε από περίπου 100 το 2007 στις 180 το 2012, κατά κύριο λόγο σε βάρος των μονο-ιδρυματικών δημοσιεύσεων. Η τάση αυτή θα πρέπει να παρακολουθείται στενά τα προσεχή έτη διότι δημιουργεί προϋποθέσεις αφομοίωσης γνώσεων από το εξωτερικό που είναι εν δυνάμει αξιοποιήσιμες σε περιφερειακή κλίμακα και δικτύωσης του ερευνητικού δυναμικού. Παρόλ' αυτά, ο αριθμός των συνδημοσιεύσεων με Πανεπιστήμια που βρίσκονται στις πρώτες 100 θέσεις της παγκόσμιας κατάταξης παραμένει πολύ χαμηλός.

ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ

ΝΕΟΠΑΓΕΙΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΕΝΤΑΣΗΣ ΓΝΩΣΗΣ, CLUSTERS, ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΤΥΑ

Όπως έχει ήδη αναφερθεί στην ενότητα «Υποδομές» στον τομέα ΕΤΑΚ υπάρχει έλλειψη φορέων και οργανισμών στήριξης καινοτομίας και μεταφοράς τεχνολογίας, όπως Τεχνολογικά Πάρκα, Επιστημονικά Πάρκα, Business Innovation Centers (B.I.C.), Θερμοκοιτίδες Επιχειρήσεων, Κέντρα Μεταφοράς Τεχνολογίας, κλπ.

Σε ό,τι αφορά στη σύσταση τεχνοβλαστών (ΠΡΑΞΕ Α' και ΠΡΑΞΕ Β' στο Γ' ΚΠΣ και Ενίσχυση Επιχειρήσεων Έντασης Γνώσης στο ΕΣΠΑ) διαπιστώνουμε ότι η συμμετοχή της ΠΑΜΘ στις εγκεκριμένες προτάσεις ήταν ιδιαίτερα χαμηλή: ένα εγκεκριμένο έργο διερεύνησης δυνατότητας εκμετάλλευσης ερευνητικών αποτελεσμάτων στο πλαίσιο του ΠΡΑΞΕ Α' (Γ' ΚΠΣ) δεν κατέληξε σε ίδρυση τεχνοβλαστού. Στην αντίστοιχη με το ΠΡΑΞΕ Β' δράση του ΕΣΠΑ, η ζήτηση από πλευράς ΠΑΜΘ ήταν μόλις 4 από τις 158 (2,53%) προτάσεις που υποβλήθηκαν στους τέσσερις κύκλους του προγράμματος. Απ' αυτές εγκρίθηκε μόνο μία που προέρχονταν από νέα επιχείρηση έντασης γνώσης (Lamda Electronics).

Το Πρόγραμμα "Νέα Καινοτομική Επιχειρηματικότητα" του ΕΠΑΝ II²², είναι η πιο πρόσφατη προκήρυξη για δημιουργία NNET με στοχευμένα χαρακτηριστικά για την οποία υπάρχει ανάλυση ποιοτικών στοιχείων των επιχειρήσεων που εντάχθηκαν. Η μελέτη εκπονήθηκε από τη Δ/ση ΜΜΕ και την Ομάδα Διαχείρισης του StartupGreece της ΓΓΒ και του ΕΦΕΠΑΕ Για την ΠΑΜΘ ισχύουν τα εξής:

- 15 επιχειρήσεις εγκρίθηκαν (επί συνόλου 439 πανελλαδικά), με τελική ΔΔ η οποία αντιστοιχεί στο 3,22% της αντίστοιχου πανελλαδικού μεγέθους.
- Εκ των 15 επιχειρήσεων, 7 ήταν υπό σύσταση, 7 νέες επιχειρήσεις και μια νεοσύστατη επιχείρηση.

²² Το Πρόγραμμα ενισχύει, μέσω επιχορήγησης, την ίδρυση επιχειρήσεων από φυσικά πρόσωπα άνω των 18 ετών, που επιδιώκουν να μετατρέψουν μια καινοτόμο ιδέα ή/και μια κατοχυρωμένη τεχνολογία που δεν έχει μέχρι τώρα αξιοποιηθεί εμπορικά, σε επιχειρηματική καινοτομία.

- Από τα 15 επιχειρηματικά σχέδια, τα 9 αφορούν μεταποιητικές δραστηριότητες, τα 3 αφορούν στον κλάδο 63-Δραστηριότητες υπηρεσιών πληροφορίας και 3 στον κλάδο 71-Αρχιτεκτονικές δραστηριότητες.

Σε ό,τι αφορά σε επιχειρηματικά δίκτυα και clusters, σύμφωνα με τα στοιχεία που περιλαμβάνονται στην έκθεση της ομάδας εμπειρογνομόνων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η Περιφέρεια στερείται προηγούμενης εμπειρίας σε πολιτική συνεργατικών σχηματισμών (clusters) και δεν διαθέτει ώριμα δίκτυα που να δραστηριοποιούνται στην περιοχή. Στο πλαίσιο λειτουργίας των Ομάδων Εργασίας του ΠΣΚΕ, έχει ανατεθεί σε ομάδα να διερευνήσει λανθάνον δυναμικό και συνθήκες οι οποίες μπορεί να ευνοήσουν την ανάπτυξη clusters με ανταγωνιστικά χαρακτηριστικά.

ΞΕΝΕΣ ΑΜΕΣΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΕΝΤΑΣΗ, ΚΛΑΔΙΚΗ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗ, ΧΩΡΟΘΕΤΗΣΗ

Τα τελευταία χρόνια δεν υπάρχουν ενδείξεις για ΞΑΕ στην ΠΑΜΘ. Το στοιχείο αυτό αποτελεί ένδειξη των αρνητικών συνθηκών που διαμορφώνονται στο γενικότερο επιχειρηματικό περιβάλλον το οποίο δεν αποτελεί πόλο έλξης για ξένες επενδύσεις στην ΠΑΜΘ³³.

Αντίθετα σε ό,τι αφορά την ένταση χρηματοδότησης για την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας σε περιφερειακό επίπεδο, μέσω Επιχειρησιακών Προγραμμάτων εθνικής και περιφερειακής εμβέλειας του Γ' ΚΠΣ και του ΕΣΠΑ αλλά και τοπικών προγραμμάτων τα οποία σχεδιάστηκαν και εκτελέστηκαν στο πλαίσιο κυρίως Ευρωπαϊκών πρωτοβουλιών³⁴ μπορούν να αναφερθούν τα εξής:

Τα οικονομικά κίνητρα που δόθηκαν με τη μορφή των Αναπτυξιακών Νόμων ΑΝ 3908/2011, Νόμος 3982/2011 για τα Επιχειρηματικά Πάρκα, ΑΝ 3299/2004 και ΑΝ 2601/1998 και οι παρεμφερείς δράσεις από το ΠΕΠ ΑΜΘ 2000-2006 συγκέντρωσαν το μεγαλύτερο μερίδιο από το σύνολο της Δημόσιας Δαπάνης (ΔΔ) για την περίοδο 2000-2013 (40,2% και 82,73% αντίστοιχα).

Το σύνολο της ΔΔ για δράσεις που στόχευαν στην ενίσχυση της επιχειρηματικότητας ανήλθε σε 248,5Μ€ στο Γ' ΚΠΣ και 220Μ€ στο ΕΣΠΑ (μέχρι 26.03.2013), ενώ δεν περιλαμβάνονται Προγράμματα ενίσχυσης έργων υποδομής και ανάπτυξης ανθρώπινων πόρων που βελτιώνουν το ευρύτερο επιχειρηματικό περιβάλλον.

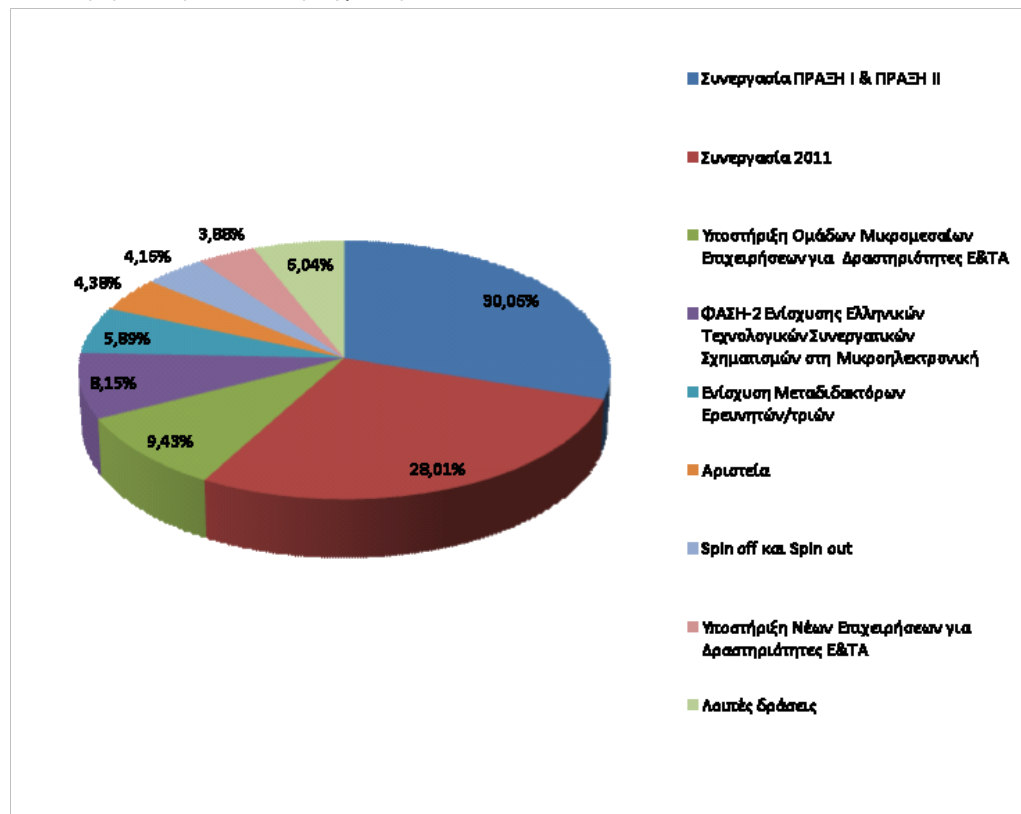
Ειδικά για τα έργα ενίσχυσης ΕΤΑΚ, σύμφωνα με δεδομένα της ΓΓΕΤ (αφορούν την περίοδο 2010-2013) η κατανομή των ενισχύσεων σε επιχειρήσεις στο πλαίσιο του ΕΠ Ανταγωνιστικότητα και Καινοτομία ανήλθε σε 6Μ€ (ποσοστό 49% επί του συνόλου ΔΔ σε όλες τις μορφές φορέων που χρηματοδοτήθηκαν). Η σύγκριση με τη ΔΔ η οποία δόθηκε για ενισχύσεις παγιοποιήσεων κατά πρώτο λόγο μέσω των Αναπτυξιακών Νόμων (220Μ€

³³ Δεν πρέπει να ξεχνάμε όμως την μεγάλης σημασίας προγραμματισμένη επένδυση της διέλευσης του αγωγού ΤΑΡ από την Περιφέρεια.

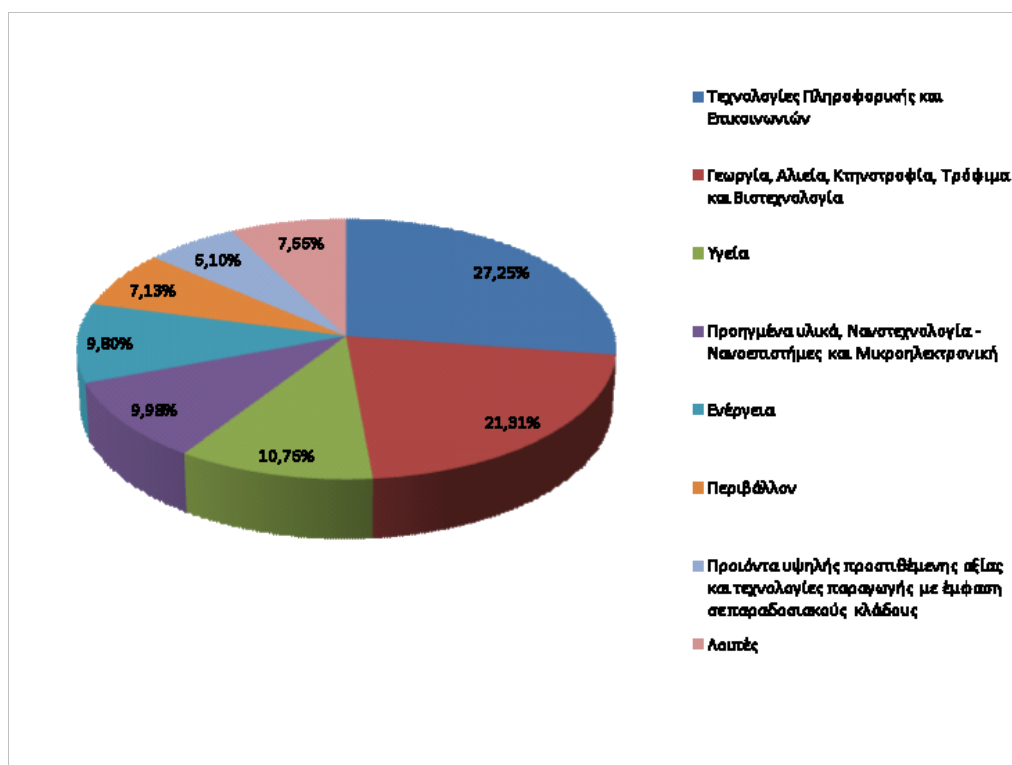
³⁴ Στοιχεία από ΕΔΑ/ΑΜΘ για τα έργα του Γ' ΚΠΣ και προσωρινά για το ΕΣΠΑ (ενημέρωση 26.03.2013).

έναντι 6Μ€) είναι χαρακτηριστική του ειδικού βάρους των «πολιτικών χρηματοδότησης επιχειρηματικότητας» vs. ΕΤΑΚ στο άμεσο παρελθόν.

Οι εντάξεις ανά δράση φαίνονται στο Διάγραμμα 16 ενώ στο Διάγραμμα 17 φαίνεται η κατανομή σε θεματικές περιοχές της ΠΑΜΘ.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 16: ΕΝΤΑΞΕΙΣ ΑΝΑ ΔΡΑΣΗ ΕΠ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ – ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΠΙ ΣΥΝΟΛΟΥ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ (ΠΗΓΗ: ΓΓΕΤ/ΙΔΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ)

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 17: ΕΝΤΑΞΕΙΣ ΑΝΑ ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΕΠ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ – ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΠΙ ΣΥΝΟΛΟΥ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ (ΠΗΓΗ: ΓΓΕΤ / ΙΔΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ)

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΔΕΣΜΩΝ ΤΗΣ ΤΡΙΠΛΗΣ ΕΛΙΚΑΣ¹⁵

Οι διασυνδέσεις μεταξύ ακαδημαϊκού και ερευνητικού τομέα είναι αποσπασματικές, στη βάση χρηματοδοτούμενων (από Γ' ΚΠΣ ή ΕΣΠΑ ή, σε μικρότερο βαθμό, από ευρωπαϊκούς πόρους) ερευνητικών προγραμμάτων. Οι κοινές δομές πειραματισμού και μεταφοράς τεχνολογίας είναι πολύ περιορισμένες (π.χ., πειραματικές καλλιέργειες στο τμήμα Αγροτικής Ανάπτυξης). Ο κύριος μηχανισμός μεταφοράς τεχνολογίας που αναδεικνύεται με βάση δεδομένα συγχρηματοδοτούμενης έρευνας των ΔΠΘ, ΤΕΙΑΜΘ και ΙΝΑΛΕ είναι η παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών από τα ιδρύματα προς τις επιχειρήσεις. Αντίθετα, πιο «περίπλοκοι» μηχανισμοί όπως η χρηματοδοτούμενη έρευνα από τις επιχειρήσεις (contract research), οι ακαδημαϊκοί τεχνοβλαστοί, κ.ά.α δεν έχουν βρει μέχρι στιγμής γόνιμο έδαφος στην Περιφέρεια. Τα έσοδα του ΔΠΘ από επιχειρήσεις την περίοδο 2004-2009 ανήλθαν σε € 1,25 εκατ., ή μόλις 1,6% της εισερχόμενης χρηματοδότησης. Το ποσοστό των δημοσιεύσεων στις οποίες συμμετείχαν επιχειρήσεις της ΠΑΜΘ στο σύνολο της ερευνητικής παραγωγής περιόδου 2007-2012 είναι 0,38% και χαρακτηρίζεται ιδιαίτερα

¹⁵ Στην παρούσα ενότητα επιχειρείται να δοθεί απάντηση στις ερωτήσεις αναφορικά με την 'εξυπνάδα' του περιφερειακού συστήματος καινοτομίας (Johanneum Research Graz, 2012· ενότητα 2.4).

χαμηλό. Οι δομές μεταφοράς τεχνολογίας στα ακαδημαϊκά ιδρύματα είναι πολύ νέες και δεν έχουν βρει ακόμη το βηματισμό τους.

Η διάρθρωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος (πρωτογενής τομέας και μεταποίηση χαμηλής τεχνολογίας) και η έλλειψη ενδιάμεσων μηχανισμών υποστήριξης της καινοτομίας (τεχνολογικά πάρκα, θερμοκοιτίδες, κ.ο.κ.) ενισχύουν το πρόβλημα. Το πρώην ΕΘΙΑΓΕ (νυν ΕΛΓΟ ΔΗΜΗΤΡΑ) λειτουργούσε ως πόλος μεταφοράς τεχνογνωσίας, ιδιαίτερα με τους πειραματικούς αγρούς, ωστόσο λόγω της οικονομικής κρίσης, τα εναπομείναντα ερευνητικά ινστιτούτα / ερευνητικοί σταθμοί έχουν μειωθεί αρκετά στην Περιφέρεια.

Η *πρακτική άσκηση των φοιτητών* είναι ο μοναδικός εν δυνάμει μηχανισμός ευρείας κλίμακας για διάχυση γνώσης από τα Ιδρύματα, και ιδιαίτερα το ΤΕΙΑΜΘ, προς τις επιχειρήσεις, χωρίς ωστόσο να υπάρχουν μετρήσιμα δεδομένα για ν' αξιολογηθεί ως τέτοιος.

Ο **βαθμός συνεργασίας των τριών μερών της τριπλής έλικας** προς την κατεύθυνση της απο κοινού διαμόρφωσης περιφερειακών στρατηγικών ΕΤΑΚ ήταν ιδιαίτερα περιορισμένος έως ανύπαρκτος μέχρι την πρόσφατη (3ο Ιουλίου 2013) συγκρότηση του Περιφερειακού Συμβουλίου Καινοτομίας και Επιχειρηματικότητας (ΠΣΚΕ) που μέχρι στιγμής έχει γνωμοδοτικό χαρακτήρα. Πρέπει να τονιστεί ότι κατά την τρέχουσα προγραμματική περίοδο (2007-2013) δεν υπήρχε ουσιαστικό αντικείμενο για την ΕΤΑΚ δεδομένου ότι η υπήρχε κεντρική διαχείριση των σχετικών πόρων του ΕΣΠΑ από τη ΓΓΕΤ, χωρίς περιθώρια περιφερειακής προσαρμογής. Η τελευταία απόπειρα για από κοινού ανάπτυξη μιάς περιφερειακής στρατηγικής καινοτομίας είχε επιχειρηθεί την περίοδο 2004-2006 στο πλαίσιο του έργου ΤΕΧΝΟΓΕΝΕΣΙΣ, αλλά δε βρήκε συνέχεια λόγω, μεταξύ άλλων, της αλλαγής του τρόπου διαχείρισης στο ΕΣΠΑ.

Αν και η θεσμοθέτηση του ΠΣΚΕ ήταν ένα σωστό πρώτο βήμα προς τη σωστή κατεύθυνση, η **εγκαθίδρυση ενός αποτελεσματικού συστήματος διακυβέρνησης** του περιφερειακού συστήματος καινοτομίας **παραμένει ως ζητούμενο** σ' ένα δύσκολο περιβάλλον· κρίσιμες μεταβλητές του περιφερειακού συστήματος καινοτομίας (φορολογία, επενδυτικά κίνητρα, εκπαίδευση – συμπεριλαμβανομένης και της τριτοβάθμιας, απασχόληση, αγροτική πολιτική) ρυθμίζονται σε εθνικό επίπεδο, ο επιχειρηματικός τομέας δεν έχει συγκροτήσει σε περιφερειακό επίπεδο συλλογικά όργανα με ικανότητες διαμόρφωσης στρατηγικής και πολιτικών και είναι πιεσμένος από την καθημερινότητα που επιβάλλει η μακρο-οικονομική συγκυρία, οι δομές της περιφερειακής αυτοδιοίκησης λειτουργούν με διεκπεραιωτικό (transactional) παρά με επιτελικό τρόπο και βεβαίως υπάρχει έλλειψη κουλτούρας διαλόγου και συνεναιτικών διαδικασιών.

Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο, οι **κύριες προκλήσεις** που θα πρέπει ν' αντιμετωπίσει η Περιφέρεια κατά την προσεχή δεκαετία είναι οι ακόλουθες:

- Η ανασυγκρότηση του τομέα της μεταποίησης για την ανάκτηση χαμένων θέσεων εργασίας και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητάς του.
- Η αναδιάρθρωση του πρωτογενή τομέα με καθαρά επιχειρηματικό προσανατολισμό και εκμετάλλευση υπο-αξιοποιούμενων φυσικών πόρων σε συνδυασμό με τη μειωμένη προστασία / ενίσχυση από τη νέα ΚΑΠ.

- Η βελτίωση του εκπαιδευτικού επιπέδου των κατοίκων της Περιφέρειας με περιορισμό του ποσοστού του πληθυσμού που εγκαταλείπει τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και η συγκράτηση αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σε θέσεις εργασίας έντασης γνώσης.
- Η αξιοποίηση της διέλευσης του αγωγού φυσικού αερίου TAP από την ΠΑΜΘ, τόσο κατά το στάδιο της κατασκευής όσο και κατά την παραγωγική λειτουργία του στη συνέχεια. Υπάρχουν σημαντικά περιθώρια για νέες θέσεις εργασίας αλλά και αναβάθμιση των επιχειρήσεων του κατασκευαστικού τομέα και του ανθρώπινου δυναμικού σε πλήθος τεχνικών ειδικοτήτων ώστε να λειτουργούν με τα κριτήρια ποιότητας που εφαρμόζει μια πολυεθνική εταιρεία και να αξιοποιηθούν στη συνέχεια εκτός Περιφέρειας.
- Η αξιοποίηση του αυξανόμενου αριθμού των νέων ανθρώπων που επιστρέφουν στην ύπαιθρο και δραστηριοποιούνται στον πρωτογενή τομέα ως παράγοντα αλλαγής υποδείγματος.
- Η βελτίωση της προστιθέμενης αξίας του πρωτογενή τομέα συνδυαστικά με την πρώτη μεταποίηση με την εισαγωγή καινοτομιών που θα ενισχύσουν την παραγωγικότητα, θα διαφοροποιήσουν ποιοτικά τα προϊόντα και θα λύσουν χρονίζοντα προβλήματα κατά μήκος της αλυσίδας αξίας.

Οι κύριες προκλήσεις που αντιμετωπίζει η Περιφέρεια σε σχέση με τις επιδόσεις της στους τομείς της ΕΤΑΚ είναι τέσσερις:

- Η αναβάθμιση και η διατήρηση του ανθρώπινου κεφαλαίου.
- Η ανάπτυξη κρίσιμης μάζας σε επιστημονικές περιοχές που είναι άκρως συναφείς με το επιχειρηματικό προφίλ της.
- Η ενίσχυση των δεσμών επιχειρηματικού – ερευνητικού τομέα με την υποστήριξη της περιφερειακής διοίκησης.
- Η «υποβοηθούμενη διέγερση» της απορρόφησης γνώσης, του πειραματισμού και του επιχειρηματικού δυναμισμού.

Στις παραπάνω προκλήσεις κεντρικό ρόλο θα έχει εκ των πραγμάτων ο ακαδημαϊκός / ερευνητικός τομέας που πρέπει ν' αποτελέσει μοχλό για το μετασχηματισμό της περιφερειακής οικονομίας με βάση τη γνώση κατά τα πρότυπα που περιγράφει ο Goddard (2011). Αυτό περιλαμβάνει μεταξύ άλλων ενίσχυση των διασυνδέσεων του ακαδημαϊκού τομέα με την περιφερειακή οικονομία μέσω δραστηριοτήτων μεταφοράς τεχνολογίας και ανταλλαγής γνώσεων· υποστήριξη από πλευράς των ακαδημαϊκών / ερευνητικών ιδρυμάτων για τη διάχυση γνώσεων και καινοτομιών που έχουν αναπτυχθεί αλλού επ' ωφελεία της περιφερειακής οικονομίας· αποτελεσματική αξιοποίηση των δομών δια βίου μάθησης.

Η υφιστάμενη διάρθρωση του παραγωγικού τομέα εστιάζεται σε 'παραδοσιακές' – commoditized δραστηριότητες χαμηλής έντασης γνώσης που δεν είναι ανταγωνιστικές σε

παγκόσμια κλίμακα. Εξ' αιτίας του γεγονότος αυτού, η προσφορά γνώσης δεν αξιοποιείται τοπικά. Το δυναμικό προσφοράς γνώσης που έχει συγκεντρωθεί στην περιφερειακή ενότητα Έβρου στους τομείς της Γεωπονίας, της Δασολογίας και της Μοριακής Βιολογίας – Γενετικής ταιριάζει απόλυτα με το παραγωγικό προφίλ της ΠΑΜΘ και μπορεί ν' αποτελέσει τη βάση για την ποιοτική αναβάθμιση του πρωτογενούς τομέα και τη διαφοροποίηση του αγροδιατροφικού συμπλέγματος. Από την άλλη πλευρά, υπάρχει ξεκάθαρη ασυμβατότητα μεταξύ προσφοράς γνώσης και περιθωρίων εμπορικής εκμετάλλευσης στις Επιστήμες Μηχανικού, την Πληροφορική, την Τεχνολογία Περιβάλλοντος και την Ιατρική.

Στον αγροδιατροφικό τομέα, η ΠΑΜΘ έχει πολλές ομοιότητες με την Κεντρική Μακεδονία, και μαζί αποτελούν το μεγαλύτερο παραγωγό αγροτικών προϊόντων της χώρας. Με αυτό το σκεπτικό, υπάρχουν πολλές συνέργειες, λόγω της εξειδίκευσης στην παραγωγή των ίδιων προϊόντων (σιτηρά, βαμβάκι, κηπευτικά, κτηνοτροφικά). Το ίδιο ακριβώς συμβαίνει και ως προς τις τοπικές επιστημονικές εξειδικεύσεις. Ως εκ τούτου, υπάρχουν πολλαπλά επίπεδα συνεργειών αλλά και συμπληρωματικότητας.

ΑΝΑΛΥΣΗ SWOT

Τα αποτελέσματα από τη μέχρι τώρα εκτέλεση της διαδικασίας ανάλυσης του περιφερειακού περιβάλλοντος και των δυνατοτήτων της ΠΑΜΘ για καινοτομία, καταλήγουν στον καθορισμό των περιοχών στις οποίες η ΠΑΜΘ ξεχωρίζει με βάση τις μέχρι τώρα επιδόσεις στις περιοχές της επιχειρηματικότητας, της επιστήμης, της γνώσης και δημιουργικότητας, των ψηφιακών υποδομών / υπηρεσιών. Αυτό οδηγεί στην καταγραφή των περιφερειακών **Δυνάμεων**. Το δεύτερο συστατικό της SWOT ανάλυσης αποτελεί επίσης αποτέλεσμα της συγκεκριμένης διαδικασίας κι αυτό είναι οι ελλείψεις και οι Αδυναμίες του περιφερειακού ιστού (με βάση πάντα την έρευνα στα στοιχεία του παρελθόντος).

Με παρόμοιο τρόπο αλλά με προσφυγή σε περισσότερα βιβλιογραφικά δεδομένα και πρόσφατες αναφορές/εκθέσεις διεθνών φορέων, έγινε εξέταση των παραγόντων του ευρύτερου εξωτερικού περιβάλλοντος της ΠΑΜΘ (External/Remote Environment), τόσο της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά και το γενικότερο παγκοσμιοποιημένο. Οι παράγοντες αυτοί δημιουργούν **Ευκαιρίες και Απειλές**, επιδρώντας θετικά ή/και αρνητικά χωρίς η Περιφέρεια να μπορεί να τις επηρεάσει. Μπορεί όμως από την άλλη πλευρά να προσπαθήσει να ανταποκριθεί στις αλλαγές που συμβαίνουν με την πάροδο του χρόνου.

ΔΥΝΑΜΕΙΣ

- S1 Ύπαρξη συγκέντρωσης σε κλάδους με συγκριτικά πλεονεκτήματα λόγω μοναδικότητας ή/και άριστης ποιότητας πρώτων υλών.
- S2 Ύπαρξη μεμονωμένων επιχειρήσεων με άριστες επιδόσεις σε αναδυόμενους κλάδους οι οποίες μπορούν να αποτελέσουν παράδειγμα για τη δημιουργία επιχειρηματικών «κλώνων».
- S3 Μεγάλος βαθμός κάλυψης αναγκών της μεταποίησης σε πρώτες ύλες

ενδοπεριφερειακά, με θετικές επιπτώσεις στην περιφερειακή προστιθέμενη αξία.

- S4 Αξιόλογη διαθεσιμότητα πεδινών εκτάσεων, βοσκοτόπων, δασικών και αλιευτικών πόρων.
- S5 Εκτεταμένα γεωθερμικά πεδία.
- S6 Ύπαρξη εδαφολογικού χάρτη.
- S7 Ύπαρξη σημαντικού πλήθους προϊόντων υψηλής αξίας στον πρωτογενή τομέα (π.χ., ΠΟΠ).
- S8 Ανάδυση νέων εναλλακτικών καλλιεργειών.
- S9 Σημαντικό εύρος άυλης γνώσης στον κτηνοτροφικό τομέα.
- S10 Πλήρης ακαδημαϊκή συγκρότηση του ακαδημαϊκού τομέα.
- S11 Ιδιαίτερα θετικές τάσεις στην εξωστρέφεια, στην ακαδημαϊκή παραγωγικότητα (δημοσιεύσεις) και στις ροές χρηματοδότησης προς τον ερευνητικό τομέα.
- S12 Ισχυρή επιστημονική εξειδίκευση στον τομέα των ΤΠΕ.

ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ

- W1 Μικρό σχετικά μέγεθος, οικογενειακού χαρακτήρα επιχειρήσεις με οργανωτική δομή που δεν εξασφαλίζει στιβαρότητα στην στρατηγική αντιμετώπιση των προκλήσεων. Η συγκεκριμένη αδυναμία επιτείνεται από την έλλειψη σχηματισμών επιχειρηματικών clusters
- W2 Ελάχιστη προσπάθεια προϊόντικής καινοτομίας, περισσότερο ακολουθείται η τακτική της δημιουργικής αντιγραφής στα προϊόντα και τον τρόπο παραγωγής και διάθεσής τους.
- W3 Έλλειμμα σχεδιασμού ενιαίων τουριστικών «προορισμών» με χαρακτηριστικά που να ικανοποιούν αντίστοιχες ομάδες τουριστών.
- W4 Χαμηλές επιδόσεις στις περισσότερες κατηγορίες ανταγωνιστικότητας του τουριστικού τομέα της Περιφέρειας σε σύγκριση με τις πιο ανεπτυγμένες περιοχές της Ελλάδας.
- W5 Ανυπαρξία δομών χρηματοδότησης επενδύσεων υψηλού ρίσκου των επιχειρήσεων.
- W6 Μικρό και πολυτεμαχισμένο μέγεθος των εκμεταλλεύσεων που επιβαρύνει δυσανάλογα το κόστος παραγωγής και τις καθιστά μη ανταγωνιστικές.
- W7 Εξειδίκευση σε καλλιέργειες που η ζήτησή τους δεν παρουσιάζει δυναμική

(βαμβάκι, τεύτλα, καπνός).

- W8 Χαμηλό επίπεδο τυποποίησης και απόδοσης αγροτικής παραγωγής – διαχρονική μείωση μεταποιητικών βιομηχανιών.
- W9 Αδύναμοι συλλογικοί μηχανισμοί προβολής και εμπορίας αγροτικών προϊόντων.
- W10 Χαμηλός βαθμός αξιοποίησης των φυσικών πόρων (γεωθερμικά πεδία, βοσκότοποι, δάση, αλιευτικοί πόροι).
- W11 Γήρανση αγροτικού πληθυσμού.
- W12 Εγκατάλειψη καλλιεργειών λόγω της αποσύνδεσης – απώλεια τεχνογνωσίας.
- W13 Μικρή προσφορά υπηρεσιών ΤΠΕ από επιχειρήσεις στην ΠΑΜΘ χωρίς ενδείξεις εξειδίκευσης και τεχνολογικής ωριμότητας.
- W14 Υστέρηση σε όλους τους δείκτες ΤΠΕ σε σχέση με τις εθνικές και ευρωπαϊκές επιδόσεις.
- W15 Ιδιαίτερα χαμηλές δαπάνες Ε&Α συνολικά σε σχέση με τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές περιφέρειες. Θετικό σημείο ωστόσο αποτελεί η θετική εξέλιξη του δείκτη δαπανών Ε&Α στον επιχειρηματικό τομέα για την περίοδο 2005-2011.
- W16 Ιδιαίτερα χαμηλό ποσοστό απόφοιτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στο σύνολο του πληθυσμού τόσο ως προς τον εθνικό όσο και τον ευρωπαϊκό μ.ό.
- W17 Σημαντική, σχεδόν αποκλειστική, εξάρτηση του ερευνητικού τομέα από την άμεση ή έμμεση δημόσια χρηματοδότηση.
- W18 Ιδιαίτερα περιορισμένες ενδείξεις ερευνητικής αριστείας.
- W19 Χαμηλά αποτελέσματα και έλλειψη συστηματικότητας στη διαδικασία μεταφοράς τεχνολογίας από τους δημόσιους ερευνητικούς ή ακαδημαϊκούς οργανισμούς προς τις επιχειρήσεις.
- W20 Χαμηλές επιδόσεις σε ευρωπαϊκά ανταγωνιστικά έργα έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης.
- W21 Απουσία ενδιάμεσων φορέων υποστήριξης της καινοτομίας και της ανταλλαγής γνώσης (π.χ., Τεχνολογικά Πάρκα, Θερμοκοιτίδες, BICs, accelerators, κ.ο.κ.).
- W22 Χαμηλή ανταγωνιστικότητα του ακαδημαϊκού τομέα στην προσέλκυση ταλαντούχων φοιτητών.
- W23 Περιορισμένες ικανότητες στρατηγικού και επιχειρησιακού σχεδιασμού από πλευράς δομών της Περιφερειακής Αυτοδιοίκησης, τους ΟΤΑ και τους τοπικούς συλλογικούς φορείς της επιχειρηματικότητας.

ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ

- O1 Ανάκαμψη οικονομικού κλίματος στην Ευρωζώνη.
- O2 Αυξητική ζήτηση από αγορές του εξωτερικού σε κλάδους στους οποίους η Περιφέρεια παρουσιάζει ικανή κρίσιμη μάζα και μεγάλη ποικιλία πρώτων υλών άριστης ποιότητας.
- O3 Θετικές τάσεις ως προς την ανάπτυξη του τουριστικού ρεύματος προς την Ελληνική αγορά με βάση τις μεταβολές που παρατηρήθηκαν την τριετία 2011-2013.
- O4 Διαρκής ανάπτυξη ζήτησης τουριστικών προτύπων ειδικών μορφών τουρισμού.
- O5 Μεγιστοποίηση της επίπτωσης από την όδευση του αγωγού TAP διαμέσου της Περιφέρειας.
- O6 Κίνητρα της νέας ΚΑΠ για αναδιάρθρωση καλλιεργειών με επιχειρηματικά κριτήρια αντί επιδοτήσεων.
- O7 Χαμηλό επίπεδο αυτάρκειας σε προϊόντα ζωικής προέλευσης σε εθνικό επίπεδο.
- O8 Η δυναμική που παρουσιάζει ο κλάδος των υδατοκαλλιεργειών στη διεθνή αγορά.
- O9 Κίνητρα της νέας ΚΑΠ για ενισχύσεις αγροτικής ανάπτυξης, βελτίωσης υποδομών, κ.ά.
- O10 Αξιοποίηση της προσέγγισης RIS3 για το σχεδιασμό μίας πραγματικά περιφερειακής πολιτικής ΕΤΑΚ.
- O11 Αξιοποίηση του προγράμματος ΟΡΙΖΩΝ2020 για την ενίσχυση άριστων ερευνητικών ομάδων.
- O12 Αξιοποίηση προγραμμάτων κινητικότητας ερευνητών για ενίσχυση της γνωστικής βάσης της Περιφέρειας.
- O13 Ο μετασχηματισμός του χαρακτήρα της ΠΑΜΘ από «ακριτική περιοχή» σε «πύλη της χώρας και της ΕΕ» χάρη στην πολιτική διεύρυνσης της ΕΕ

ΑΠΕΙΛΕΣ

- T1 Αδύναμη ζήτηση και ιδιωτική κατανάλωση σε εθνικό επίπεδο, χωρίς προβλέψεις άμεσης ανάκαμψης.
- T2 Φόβοι για πολιτική αστάθεια εξαιτίας συσσωρευμένης κοινωνικής έντασης.
- T3 Υπερτιμημένο Ευρώ επιβραδύνει την αύξηση εξαγωγών εκτός Ευρωζώνης.
- T4 Αρνητικό περιβάλλον για την επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα (νομοθεσία, γραφειοκρατία, φορολόγηση, πρόσβαση σε χρηματοδότηση).

- T5 Έκθεση στον ανταγωνισμό με άλλες περιοχές που χαρακτηρίζονται από αυξημένη παραγωγικότητα ή φθηνότερο κόστος.
- T6 Ύπαρξη άνω των 100 ευρωπαϊκών περιφερειών με τα ίδια διαρθρωτικά χαρακτηριστικά με την ΑΜΘ, περιορίζει τις ευκαιρίες διαφοροποίησης.
- T7 Παγκόσμια αύξηση των τιμών των τροφίμων, των αγροτικών εφοδίων και των καυσίμων.
- T8 Περαιτέρω μείωση επιδοτήσεων (και άρα εισοδημάτων) λόγω της νέας ΚΑΠ.
- T9 Σταδιακή μετάβαση σε χρηματοδότηση της έρευνας βάσει αριστείας σε ευρωπαϊκό επίπεδο.
- T10 Τάση για μείωση των δημόσιων δαπανών για έρευνα (προσωπικό, εγκαταστάσεις, εξοπλισμός).
- T11 Διαρροή εγκεφάλων προς πιο ελκυστικές ελληνικές ή ευρωπαϊκές περιφέρειες.
- T12 Η εμπειρία της τρέχουσας προγραμματικής περιόδου αναφορικά με τη διαχείριση των θεματικών στόχων της έξυπνης ανάπτυξης σε κεντρικό επίπεδο.

Αυτό που ενδιαφέρει στην ανάγνωση των στοιχείων της ανάλυσης SWOT είναι ο συνδυασμός των δυνάμεων με ευκαιρίες (επιθυμητοί συνδυασμοί) και αδυναμιών με απειλές (ανεπιθύμητοι συνδυασμοί) και σε δεύτερο επίπεδο με ποιον τρόπο μπορούν οι περιφερειακές αδυναμίες να «διορθωθούν» ώστε να περάσουν και αυτές σε θέση δυνητικού επιθυμητού συνδυασμού.

Η ομαδοποίηση των **επιθυμητών συνδυασμών** καταλήγει στα εξής κύρια σημεία:

- Εν δυνάμει ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα στον πρωτογενή τομέα και τη μεταποίηση μπορούν να αναπτυχθούν καθώς υπάρχουν φυσικοί πόροι, τεχνογνωσία και χαρακτηριστικά συγκέντρωσης ικανής κρίσιμης μάζας σε επιλεγμένους υπο-κλάδους παραγωγής. Η εκμετάλλευσή τους οδηγούμενη από αυξητικές τάσεις της ζήτησης σε ευρωπαϊκή και παγκόσμια κλίμακα μπορεί να επιτευχθεί με εφαρμογή κατάλληλου σχεδιασμού/προγραμματισμού και ελέγχου. Ευνοϊκοί συνδυασμοί S1, S4, S7, S8, S10 με O1, O2, O6, O8, O9, O13.
- Ο τουριστικός τομέας, αν και έχει μικρή σχετικά συμμετοχή στο περιφερειακό ΑΕΠ αλλά επηρεάζει θετικά με άμεσο και έμμεσο τρόπο μεγάλο εύρος και άλλων τομέων της οικονομίας, μπορεί αν εξαλειφθούν οι αδυναμίες που έχουν επισημανθεί (W3, W4), να εκμεταλλευθεί τις προβλεπόμενες ευνοϊκές συγκυρίες αύξησης του τουριστικού ρεύματος προς την Ελλάδα με αλλαγή στα χαρακτηριστικά των ζητούμενων τουριστικών προτύπων (O3, O4).
- Η δημιουργία και διατήρηση των συγκεκριμένων ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων απαιτεί τη «διόρθωση» ορισμένων αδυναμιών του περιφερειακού περιβάλλοντος. Οι κυριότερες από αυτές αναφέρονται στην ενίσχυση της παραγωγής έρευνας και της

διασύνδεσής τους με προεπιλεγμένους κλάδους οι οποίοι μπορούν να δημιουργήσουν υψηλή προστιθέμενη αξία (εξάλειψη αδυναμιών W15, W16, W17, W21, W22).

Επιμέρους επιθυμητοί συνδυασμοί μπορούν να εξεταστούν και να αναδειχθούν στο στάδιο της επεξεργασίας επιμέρους πολιτικών και των αντίστοιχων σχεδίων δράσης. Για παράδειγμα η εκμετάλλευση συνθηκών παραγωγής (S5, S6) με εξάλειψη σχετιζόμενων αδυναμιών (W10, W6).

Αντίστοιχα η ομαδοποίηση των **ανεπιθύμητων συνδυασμών** μας δίνει την ακόλουθη εικόνα για τις μελλοντικές καταστάσεις τις οποίες η ΠΑΜΘ θα ήθελε να αποφύγει.

- Συνέχιση της εσωστρεφούς κατεύθυνσης της παραγωγικής βάσης σε συνδυασμό με τη μειωμένη ζήτηση της ιδιωτικής κατανάλωσης σε εθνικό επίπεδο συνεπάγεται στασιμότητα ή/και συνέχιση πτωτικών τάσεων στην παραγόμενη ΑΠΑ (W1, W2 με T1).
- Χαμηλή ανταγωνιστικότητα και έλλειμμα σε καινοτόμα χαρακτηριστικά στο σύνολο των κλάδων της περιφερειακής οικονομίας καθιστά ευάλωτη την εξέλιξή τους σε συνθήκες παγκόσμιου ανταγωνισμού (W4, W7, W8, W10, W12 με T3, T5, T7 T8).
- Αδυναμία ένταξης παραγωγικών τομέων σε διεθνείς αλυσίδες αξίας επιτείνει το πρόβλημα όπως αναφέρθηκε στο παραπάνω σημείο (W3, W9 με T5, T6).
- Η ασθενής σχετική θέση του ακαδημαϊκού και ερευνητικού τομέα σε όλους πρακτικά τους σημαντικούς δείκτες παραγωγής γνώσης βρίσκεται σε κίνδυνο, αφενός λόγω της μεγάλης εξάρτησής του από δημόσια χρηματοδότηση η οποία μειώνεται συνεχώς και αφετέρου της αλλαγής χαρακτηριστικών των διεθνών ανταγωνιστικών προγραμμάτων (W16, W17, W18, W19, W20 με T9, T10, T11).

Τέλος η απουσία (όπως έδειξε το απώτερο και το πρόσφατο παρελθόν) συγκροτημένων δομών σχεδιασμού-υλοποίησης-ελέγχου αποτελεσμάτων σε δράσεις ενίσχυσης της καινοτομίας και επιχειρηματικότητας συμπληρώνει τον «φαύλο κύκλο» (vicious circle) όξυνσης των παραπάνω ανεπιθύμητων συνδυασμών εν όψει της νέας Προγραμματικής Περιόδου.

Η μελέτη των παραπάνω σημείων από τα όργανα λήψης αποφάσεων στο πλαίσιο της RIS3 μεθοδολογίας μπορεί να οδηγήσει στην χάραξη της γενικής στρατηγικής κατεύθυνσης (Generic Strategy) τη διαμόρφωση του Οράματος για το μέλλον της ΠΑΜΘ και των επιμέρους στρατηγικών προτεραιοτήτων και μείγματος πολιτικών που θα εφαρμοστούν για να επιτευχθούν τα κατάλληλα σενάρια μετασχηματισμού.

ΓΕΝΙΚΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΕΤΑΚ

Συνδυάζοντας την ανάλυση που προηγήθηκε και λαμβάνοντας υπόψη τις σχετικές συστάσεις του Οδηγού Εφαρμογής και του ΟΟΣΑ¹⁶ για την τυπολογία των περιφερειών με βάση την ανταγωνιστικότητα και το βαθμό ωριμότητας κάθε περιφερειακού συστήματος καινοτομίας βάσει των οποίων διακρίνονται τρεις κύριες ομάδες (κόμβοι γνώσης, ζώνες

¹⁶ Regions and Innovation Policy, OECD, 2011

βιομηχανικής παραγωγής και περιφέρειες μη οδηγούμενες από την Επιστήμη και την Τεχνολογία) κατατάσσουμε την ΠΑΜΘ στην τρίτη κατηγορία. Η διεθνής εμπειρία προτείνει τις ακόλουθες τρεις κύριες στρατηγικές κατευθύνσεις:

1. **Οικοδόμηση πάνω σε υπάρχοντα πλεονεκτήματα** (ώθηση της επιστήμης / καθοδήγηση από την τεχνολογία ή μείγμα των δύο). Η στρατηγική ταιριάζει σαφώς στις περιφέρειες με ηγετική θέση στο παγκόσμιο τεχνολογικό περιβάλλον, έχουν συσσωρευμένες δυνατότητες Ε&ΤΑ και πιθανότατα έχουν πλεονεκτική «τοποθέτηση» για να προχωρήσουν στο επόμενο τεχνολογικό στάδιο. Παρουσιάζουν δε μεγάλη συγκέντρωση σημαντικών επιχειρήσεων, ερευνητικών κέντρων και αποτελεσματικό μείγμα δημόσιων και ιδιωτικών υποδομών με βέλτιστες συνέργειες στην δημιουργία και διάχυση γνώσης.
2. **Υποστήριξη του κοινωνικο-οικονομικού μετασχηματισμού.** Η συγκεκριμένη στρατηγική κατεύθυνση έχει συνήθως εφαρμογή σε περιφέρειες στις οποίες μετά από μια πετυχημένη περίοδο ανάπτυξης ανακαλύπτουν ότι θα πρέπει να επαναπροσδιορίσουν τις προτεραιότητές τους να βελτιώσουν την τεχνογνωσία τους, να προσπαθήσουν να την εισάγουν στις υπάρχουσες παραγωγικές δομές αλλά ταυτόχρονα να δημιουργήσουν χώρο για δημιουργικότητα σε νέες περιοχές. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν περιφέρειες με ανεπτυγμένη αυτοκινητοβιομηχανία στις οποίες το κτίσιμο νέων περιοχών γνώσης στην υπάρχουσα παράδοση που έχουν δημιουργήσει σε έναν κλάδο, αποτελεί εν δυνάμει διέξοδο για να ξαναμπούν σε τροχιά ανάπτυξης.
3. **Ανάκτηση του χαμένου εδάφους (catch-up) προς την κατεύθυνση δημιουργίας δυνατοτήτων με βάση τη γνώση.** Αφορά όπως είναι φυσικό περιφέρειες που ακολουθούν (ή προσπαθούν να ακολουθήσουν) τις εξελίξεις με τελικό στόχο την βελτίωση του επιπέδου ζωής των κατοίκων τους. Παρουσιάζουν χαρακτηριστικά απουσίας υψηλής προστιθέμενης αξίας οικονομικών δραστηριοτήτων, υποδομών και σχετικών με τη δημιουργία και διάχυση γνώσης μηχανισμών. Είναι κρίσιμος παράγοντας επιτυχία να αναγνωριστούν και άλλα περιφερειακά χαρακτηριστικά τα οποία δεν στηρίζονται αποκλειστικά σε θέματα Επιστήμης & Τεχνολογίας, ώστε να δημιουργηθούν ικανότητες βασισμένες στη γνώση.

Η ΕΝΔΕΔΕΙΓΜΕΝΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΤΑΚ ΣΤΗΝ ΠΑΜΘ ΕΙΝΑΙ ΕΝΑΣ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΑΝΑΚΤΗΣΗΣ ΤΟΥ ΧΑΜΕΝΟΥ ΕΔΑΦΟΥΣ ΚΑΙ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΥ.

Το ζητούμενο για την Περιφέρεια είναι να σχηματίσει ένα μείγμα στρατηγικών προτεραιοτήτων οι οποίες με τη σειρά τους θα μετασχηματιστούν σε πολιτικές και αντίστοιχα σχέδια δράσης. Καθώς το μεγαλύτερο βάρος στο σχεδιασμό και εφαρμογή στρατηγικών καινοτομίας **πέφτει στην κεντρική κυβέρνηση, οι περιφερειακές πολιτικές θα πρέπει να συμβαδίζουν με το γενικό πλαίσιο της κεντρικής στρατηγικής στόχευσης.** Δεν παύει παρ' όλα αυτά να υπάρχει χώρος για περιφερειακές στρατηγικές ή

διαπεριφερειακές με άλλες περιφέρειες που παρουσιάζουν παρεμφερή χαρακτηριστικά και προβλήματα με την ΠΑΜΘ.

Στον Πίνακα 5 παρουσιάζονται οι ενδεικνυόμενες στρατηγικές και οι ενδεικτικές πολιτικές που προτείνονται για την τυπολογία της ΠΑΜΘ που τεκμηριώθηκε στις προηγούμενες ενότητες.

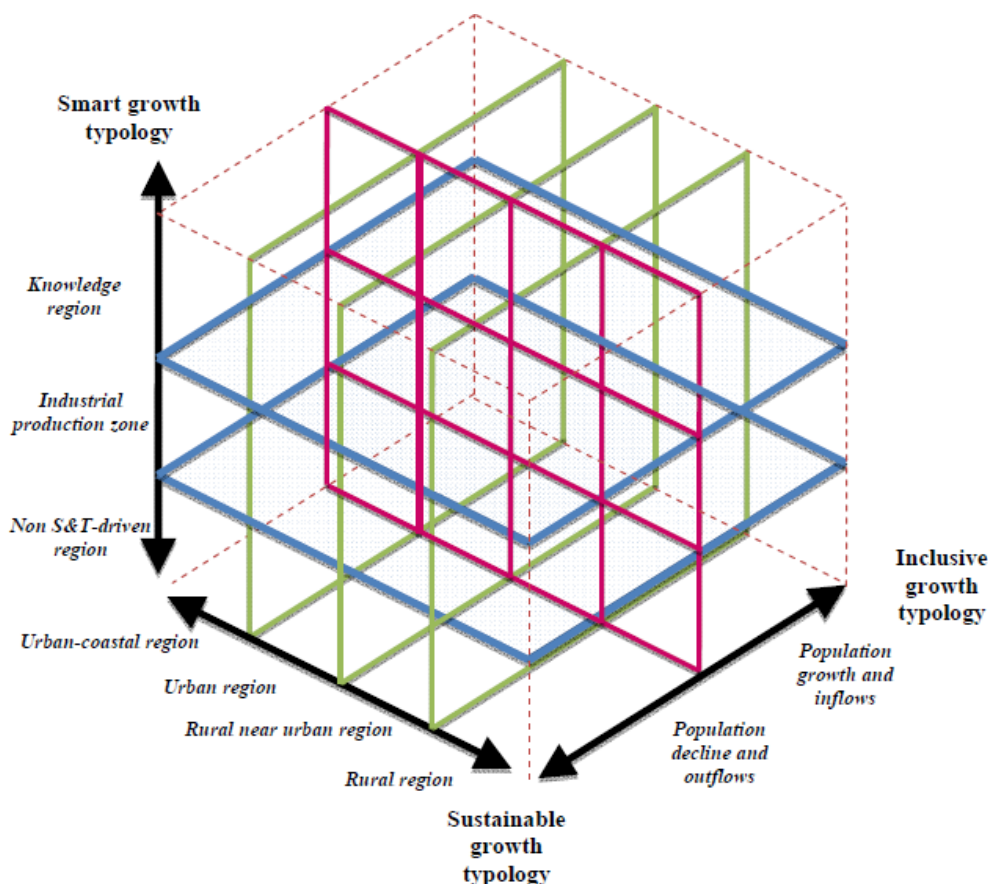
Η κοινή συμφωνία για την στρατηγική κατεύθυνση και η χάραξη των απαραίτητων πολιτικών που μπορούν να συνεισφέρουν στην επίτευξη των στρατηγικών στόχων ΕΤΑΚ, θα οδηγήσει στο βήμα της κατάστρωσης των προτεραιοτήτων και του οδικού χάρτη, δηλαδή του προγράμματος δράσης για την περίοδο 2014-2020.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5: ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΓΙΑ ΑΝΑΚΤΗΣΗ ΧΑΜΕΝΟΥ ΕΔΑΦΟΥΣ ΣΕ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ ΜΕΣΟΥ-ΧΑΜΗΛΟΥ ΒΑΘΜΟΥ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΑΣ ΘΕΣΜΙΚΗΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ.

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΤΥΠΟΛΟΓΙΑ	ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ / ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ
Περιφέρειες έντασης πρωτογενούς τομέα	<p>Αναβάθμιση & διατήρησης του ανθρώπινου κεφαλαίου· δημιουργία κρίσιμης μάζας & ενίσχυση των δεσμών με παγκόσμιες αλυσίδες γνώσης και αξίας</p> <ul style="list-style-type: none"> • Προγράμματα υποστήριξης της καινοτομίας: διαμεσολαβητές καινοτομίας, υποστήριξη επιχειρηματικής ανάπτυξης με αντένες εθνικών φορέων, σύνδεση με δομές υποστήριξης εξαγωγικού εμπορίου. • Προώθηση σχημάτων δια βίου μάθησης για επιχειρήσεις και εργαζόμενους. • Σύνδεση των συντελεστών του περιφερειακού συστήματος καινοτομίας με παγκόσμιες αλυσίδες αξίας και γνώσης. • Εξασφάλιση εθνικών επενδύσεων για υποδομές με στόχο την ενίσχυση της συνδεσιμότητας με γειτονικές περιφέρειες.
Περιφέρειες με διαρθρωτική αδράνεια ή/και αποβιομηχανοποίηση	<p>Διέγερση – ενίσχυση της απορρόφησης γνώσης και του επιχειρηματικού δυναμισμού</p> <ul style="list-style-type: none"> • Δράσεις για ενίσχυση τοπικών αλυσίδων εφοδιασμού με στόχο την ελαχιστοποίηση του κατακερματισμού τους • Δημόσιες συμβάσεις προσανατολισμένες στην καινοτομία • Δράσεις προώθησης της επιχειρηματικότητας βασισμένης στην καινοτομία • Ανάπτυξη λανθάνουσας ζήτησης για την καινοτομία (κουπόνια καινοτομίας, τοποθέτηση φοιτητών στις ΜΜΕ) • Ανάπτυξη και προώθηση της χρήσης κοινών υποδομών πειραματισμού • Προσανατολισμός των σχολών τεχνολογικής κατεύθυνσης προς νέα προσόντα & δεξιότητες • Εκπαίδευση για εργαζόμενους χαμηλής ειδίκευσης & άνεργους • Υποστήριξη των συνεταιριστικών σχηματισμών τα οποία παρουσιάζουν δυνατότητες καινοτομίας • Υποστήριξη της ένταξης της Περιφέρειας σε διεθνή δίκτυα παραγωγής

ΤΟ ΕΠΟΜΕΝΟ ΒΗΜΑ: ΤΟ ΟΡΑΜΑ

Η επεξεργασία του συνολικού οράματος για το μέλλον οφείλει να βασίζεται στην αναγνώριση της των κυρίαρχων χαρακτηριστικών της Περιφέρειας ώστε να επιτυγχάνεται η όσο το δυνατόν ακριβής τοποθέτησή της στην παρούσα κατάσταση. Σύμφωνα με τον Οδηγό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την RIS3, προτείνεται ένα σύστημα ταξινόμησης τριών διαστάσεων μέσα στο οποίο μπορεί να «τοποθετηθεί» η κάθε Περιφέρεια. Οι 3 διαστάσεις αντιπροσωπεύουν τις αντίστοιχες προτεραιότητες για την «Ευρώπη 2020».

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 18: ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΤΥΠΟΛΟΓΙΕΣ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ «ΕΥΡΩΠΗ 2020»

Για την τυπολογία «Εξυπνη Ανάπτυξη» (κάθετος άξονας) σύμφωνα με τα δεδομένα της ανάλυσης που έχει προηγηθεί η ΠΑΜΘ τοποθετείται στο κάτω άκρο των περιφερειών που **δεν οδηγούνται από την επιστήμη και την τεχνολογία.**

Για την τυπολογία «Βιώσιμη Ανάπτυξη» το σύστημα ταξινόμησης που καλύπτει τους διαφορετικούς συνδυασμούς των περιβαλλοντικών και ενεργειακών προκλήσεων είναι βασισμένο στη σχέση ανάμεσα στο ανθρωπογενές και το φυσικό περιβάλλον. Η ΠΑΜΘ τοποθετείται στην περιοχή των **κατά βάση αγροτικών περιφερειών.**

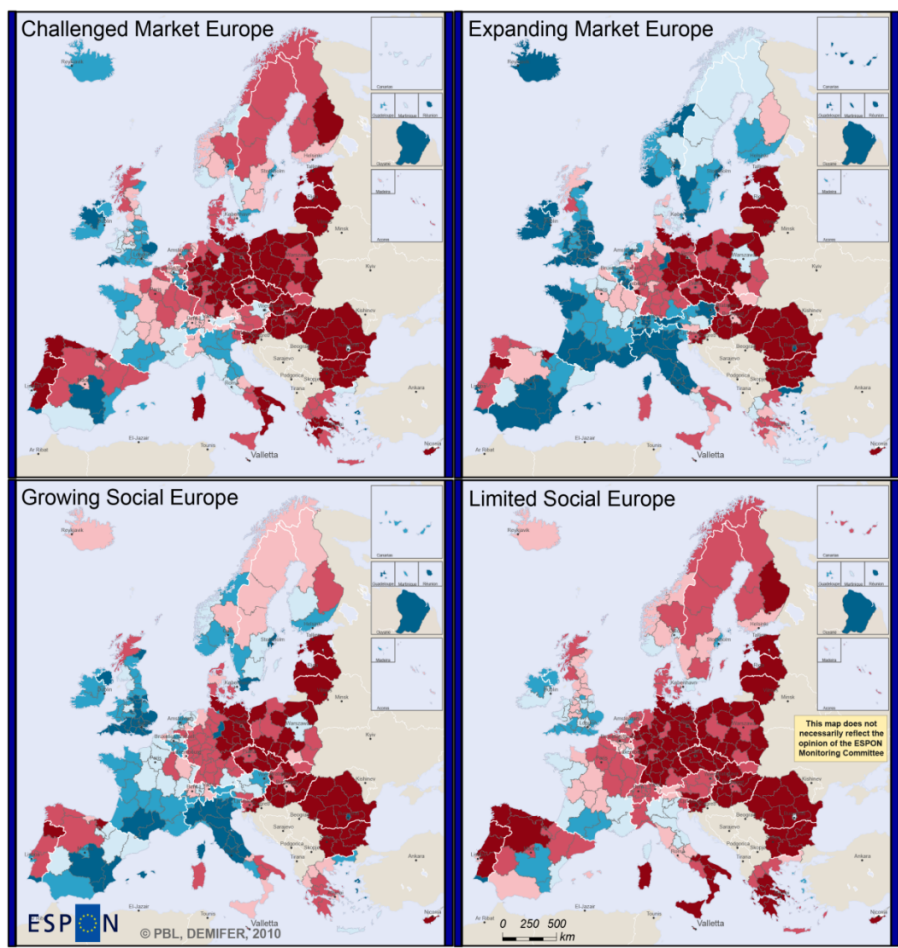
Τέλος για την τυπολογία «Ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς», το σύστημα ταξινόμησης που περιγράφει συνοπτικά τα πολύ διαφορετικά ζητήματα κοινωνικής ενσωμάτωσης που

αντιμετωπίζουν οι περιφέρειες είναι αυτό που έχει ενσωματωθεί από το πρόγραμμα ESPON DEMIFER¹⁷. Αυτό περιλαμβάνει δύο ευρείες κατηγορίες περιφερειών, δηλαδή αυτές που αντιμετωπίζουν μείωση και εκροή πληθυσμού και αυτές που αντιμετωπίζουν αύξηση και εισροή πληθυσμού. Με βάση τα τέσσερα σενάρια που επεξεργάστηκε το συγκεκριμένο έργο (Challenged Market Europe, Expanding Market Europe, Growing Social Europe και Limited Social Europe, βλ. Διάγραμμα 19), η ΠΑΜΘ φαίνεται να είναι πολύ καλά τοποθετημένη σε σχέση με τις υπόλοιπες ελληνικές περιφέρειες με προβλέψεις για αύξηση του ενεργού πληθυσμού στα τρία από τα τέσσερα και μείωση της τάξης του 10% στο τέταρτο (Limited Social Europe).

Συνεπώς η τοποθέτηση της Περιφέρειας βρίσκεται στη **μέση του πλάγιου άξονα με τάση προς τα δεξιά**.

---

¹⁷ ESPON. (2010). DEMIFER-Demographic and Migratory Flows Affecting European Regions and Cities. Final Report. September.

Regional level: NUTS 2
 Source: ESPON 2013 Database, 2010
 Origin of data: Eurostat, NSIs, Estimations, 2010
 © EuroGeographics Association for administrative boundaries

Change in number of persons in labour force, 2005-2050 (in % after different scenarios)

- 77.0 – -30.0
- 30.0 – -10.0
- 10.0 – 0.0
- 0.0 – 10.0
- 10.0 – 30.0
- 30.0 – 186.0
- No data

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 19: ΠΡΟΒΟΛΕΣ ΑΛΛΑΓΩΝ ΣΤΟΝ ΕΝΕΡΓΟ ΠΛΗΘΥΣΜΟ ΜΕΧΡΙ ΤΟ 2050 (ESPON DEMIFER PROJECT 2013).

Έχοντας στη διάθεσή της τη σημερινή τοποθέτηση της ΠΑΜΘ, οι συμμετοχοί θα πρέπει να συζητήσουν και να καθορίσουν τα πιθανά σενάρια του περιφερειακού μετασχηματισμού με ορίζοντα τουλάχιστον 5-10 έτη από σήμερα. Το σημείο αφετηρίας είναι η θέση της ΠΑΜΘ στο Διάγραμμα 18. Με εφαρμογή της κύριας στρατηγικής που θα επιλεγεί θα προκύψουν οι επιμέρους προτεραιότητες και στρατηγικοί στόχοι αντίστοιχα. Αυτοί με τη σειρά τους θα διαμορφώσουν το κατάλληλο μείγμα σχεδίων δράσης με βασικό ζητούμενο την επίτευξη του στόχου του ζητούμενου περιφερειακού μετασχηματισμού.

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ 1^{ΟΥ} ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

Goddard, John. (2011). *Connecting Universities to Regional Growth: A Practical Guide*. Brussels: DG Regional Policy. September.

Johanneum Research Graz. (2012). *Smart Specialisation Strategies: Getting Started with the RIS3 KEY*. Vienna and Graz, June.

Γαλανόπουλος Κ., Λοΐζου Ε., Μάττας Κ., Καρελάκης Χ. (2013). *Ολοκληρωμένες Πολιτικές Ανάπτυξης για την Περιφέρεια ΑΜΘ: Καταγραφή των Διασυνδέσεων μεταξύ Πρωτογενούς Τομέα και Άλλων Κλάδων Οικονομικής Δραστηριότητας και Εκτίμηση των Επιπτώσεων Αναπτυξιακών Δράσεων*. Μελέτη του Τμήματος Αγροτικής Ανάπτυξης ΔΠΘ για λογαριασμό της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης, Ορεστιάδα: ΔΠΘ.

Μελέτη Αξιολόγησης, Αναθεώρησης & Εξειδίκευσης Του Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού & Αειφόρου Ανάπτυξης Ανατολικής Μακεδονίας & Θράκης – Α' Φάση

Κέντρο Επιχειρηματικής & Τεχνολογικής Ανάπτυξης Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης (ΚΕΤΑ ΑΜΘ), Ετήσια Περιφερειακή Έκθεση Επιχειρηματικότητας ΚΕΤΑ ΑΜΘ.

Τόλιας, Ι. (2013). *Η Προσφορά Γνώσης στην Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης*. ΕΥΡΩΤΕΚ: Θεσσαλονίκη, Έκδοση 3, Νοέμβριος.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1^{ΟΥ} ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ – ΠΙΝΑΚΕΣ & ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - ΠΙΝΑΚΑΣ 1: ΕΤΗΣΙΑ ΕΡΕΥΝΑ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ- ΒΙΟΤΕΧΝΙΑΣ- 2010/ ΠΗΓΗ ΕΛΣΤΑΤ

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΚΛΑΔΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΗ ΑΞΙΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ	ΠΡΟΣΤΙΘΕΜΕΝΗ ΑΞΙΑ	ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ
Βιομηχανία τροφίμων	10	72	256.502.215	87.343.928	286.457.364
Ποτοποιία	11	9	57.471.924	28.899.316	52.698.309
Παραγωγή προϊόντων καπνού	12	*	*	*	*
Παραγωγή κλωστοϋφαντουργικών υλών	13	9	84.260.983	26.732.613	90.838.990
Κατασκευή ειδών ένδυσης	14	17	60.800.502	16.177.654	65.963.032
Βιομηχανία δέρματος και δερμάτινων ειδών	15	3	1.635.193	875.013	1.804.333
Βιομηχανία ξύλου και κατασκευή προϊόντων από ξύλο	16	14	81.068.537	30.530.582	88.219.826
Χαρτοποιία	17	3	34.616.716	7.686.579	39.599.012
Εκτυπώσεις και αναπαραγωγή προεγγεγραμμένων μέσων	18	3	6.789.629	3.085.286	7.547.860
Παραγωγή οπτάνθρακα και προϊόντων διύλισης πετρελαίου	19	*	*	*	*
Παραγωγή χημικών ουσιών και προϊόντων	20	5	36.049.585	11.920.101	39.091.145
Κατασκευή προϊόντων από ελαστικό (καουτσούκ) και πλαστικές ύλες	22	15	82.911.628	37.157.861	83.927.723
Παραγωγή άλλων μη μεταλλικών ορυκτών προϊόντων	23	42	104.493.800	53.537.508	140.828.342
Παραγωγή βασικών μετάλλων	24	*	*	*	*
Κατασκευή μεταλλικών προϊόντων	25	21	83.171.104	31.713.081	83.739.752
Κατασκευή Η/Υ, ηλεκτρονικών και οπτικών προϊόντων	26	*	*	*	*
Κατασκευή ηλεκτρολογικού εξοπλισμού	27	*	*	*	*
Κατασκευή μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού	28	5	5.582.068	3.673.078	6.823.111
Κατασκευή μηχανοκίνητων οχημάτων	29	*	*	*	*
Κατασκευή επίπλων	31	15	23.728.511	7.653.607	24.138.566
Άλλες μεταποιητικές δραστηριότητες	32	7	9.555.535	3.456.549	10.824.378
ΣΥΝΟΛΑ		240	928.637.929	350.442.756	1.022.501.744

*Εμπιστευτικά

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - ΠΙΝΑΚΑΣ 2: ΑΞΙΑ ΕΞΑΓΩΓΩΝ ΠΑΜΘ-ΜΕΡΙΔΙΟ ΚΛΑΔΩΝ ΚΑΙ ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΩΣ ΠΡΟΣ 2011 ΚΑΙ 2008 – ΕΞΑΙΡΕΙΤΑΙ Ο ΚΛΑΔΟΣ ΤΩΝ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΕΙΔΩΝ

ΚΛΑΔΟΣ	ΑΞΙΑ 2012	ΜΕΡΙΔΙΟ 2012	ΜΕΤΑΒΟΛΗ 2011	ΣΥΝ. ΜΕΤΑΒΟΛΗ 2008
Κλωστοϋφαντουργία & Ένδυση	176.702	28,62%	-6,70%	-12,26%
Τρόφιμα	115.450	17,86%	2,41%	21,87%
Μη μεταλλικά ορυκτά	110.247	18,70%	-5,02%	-8,71%
Χημικά & Πλαστικά	74.863	12,13%	-16,51%	-34,28%
Ποτά & Καπνά	36.523	5,92%	-28,33%	-45,55%
Μηχανές & Συσκευές	32.887	5,33%	8,84%	-21,78%
Ξύλο & Χαρτί	27.926	4,52%	28,78%	63,74%
Άλλα	18.037	2,92%	-33,60%	117,29%
Μέταλλα	15.352	2,49%	57,38%	-21,26%
Οχήματα	9.372	1,52%	8,62%	53,99%
ΣΥΝΟΛΟ	617.358	100,00%	-5,99%	-10,82%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ. Επεξεργασία: Ινστιτούτο Εξαγωγικών Ερευνών και Σπουδών (ΙΕΕΣ) του ΣΕΒΕ

Κεφάλαιο 2 ΣΥΣΤΗΜΑ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ

Η οργάνωση του Συστήματος Διακυβέρνησης (ΣΔ), αν και αναπόσπαστο στοιχείο κάθε στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης, φαίνεται ότι δεν μπορεί να μπει σε συγκεκριμένα «καλούπια», δηλ. να προδιαγραφτεί με ενιαίο τρόπο για όλες τις περιφέρειες. Αυτό συμβαίνει πιθανότατα λόγω των εντελώς διαφορετικών ικανοτήτων των συμμετόχων σε κάθε περιφέρεια, των στόχων κάθε περιφερειακής RIS3, των μέσων πολιτικής που υιοθετούνται ή θα υιοθετηθούν και εν γένει της ωριμότητας του κάθε περιφερειακού συστήματος καινοτομίας.

Αφού ανασκοπήσαμε όλες τις μέχρι σήμερα διαθέσιμες κατευθυντήριες οδηγίες αναφορικά με την οργάνωση συστημάτων διακυβέρνησης στο πλαίσιο διαμόρφωσης στρατηγικών έξυπνης εξειδίκευσης (κεφ. 5 στο OECD, 2011· Del Castillo et al., 2012· Reek, 2013), τις σχετικές προβλέψεις του Οδηγού Εφαρμογής (European Commission, 2012), τις συστάσεις της ομάδας εμπειρογνομόνων προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Reid et al., 2012) και τα αποτελέσματα των διαδικασιών αυτο- και ετερο-αξιολόγησης, προτείνουμε ένα σχέδιο για το ΣΔ της RIS3 στην Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης.

Η παρουσίαση ξεκινά με την αποτύπωση των στόχων και των λειτουργιών του ΣΔ, δηλ. το τι πρέπει να κάνει ένα σύστημα διοίκησης στο πλαίσιο μίας RIS3 σε επίπεδο ενεργειών και διαδικασιών. Στη συνέχεια, εξετάζουμε μία πιθανή δομή διακυβέρνησης που στηρίζεται κατά βάση στην αξιοποίηση των υφιστάμενων δομών που έχουν αναπτύξει οι συμμετοχοί στο Περιφερειακό Σύστημα Καινοτομίας στην ΠΑΜΘ και τέλος, επιχειρούμε μία εκ των προτέρων αξιολόγηση των προτάσεών μας βάσει των κριτηρίων αξιολόγησης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το μέρος της στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης που σχετίζεται με τη διακυβέρνηση.

ΟΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ

Είναι απολύτως προφανές ότι για την ανάπτυξη των στρατηγικών RIS3 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει υιοθετήσει την προσέγγιση του Κύκλου Deming (Plan - Do - Check - Act) που αποτελεί κοινά αποδεκτή προσέγγιση για εφαρμογή αλλαγών σε οποιαδήποτε κλίμακα και για συνεχή βελτίωση. Το Διάγραμμα 20 παρουσιάζει τον κύκλο αυτό στο πλαίσιο της RIS3 (Reek, 2013, σελ. 6-7). Ο κύκλος αυτός αναμένεται να επαναληφθεί τουλάχιστον 2 φορές κατά την περίοδο 2014-20 (Foray and Rainoldi, 2013, σελ. 8-9), ή συχνότερα, με βάση τις ιδιαίτερες προβλέψεις κάθε συστήματος παρακολούθησης και αξιολόγησης.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 20 Ο ΚΥΚΛΟΣ ΤΗΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ.

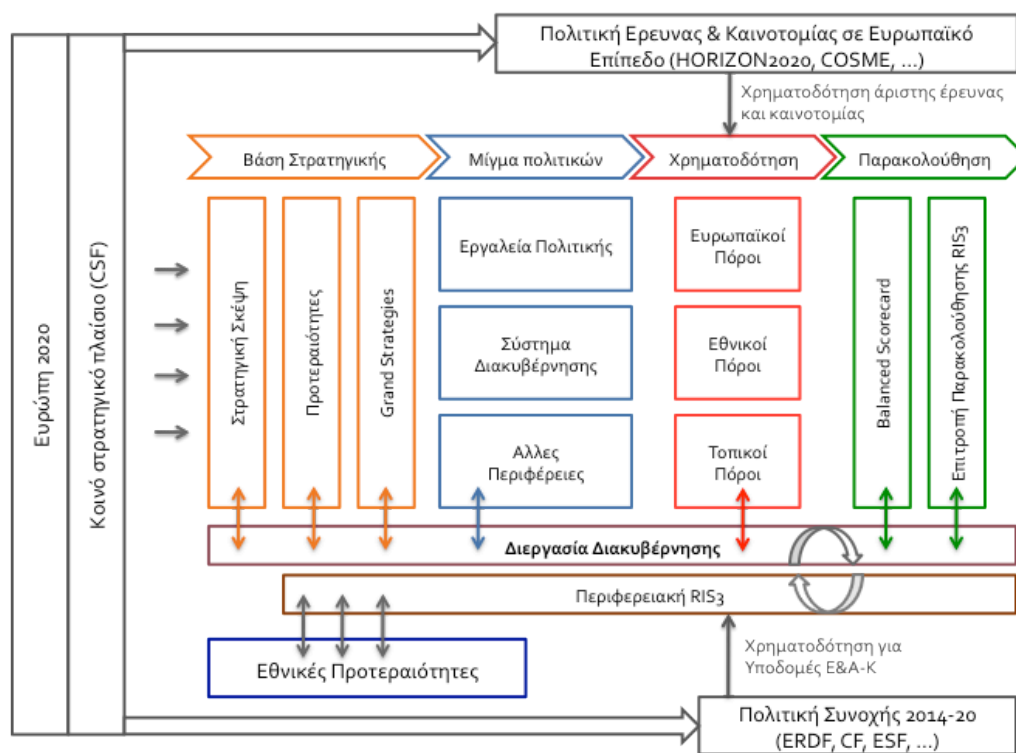
Αν και με βάση το παραπάνω μοντέλο ο ορισμός και η συμφωνία για τις ανάγκες διακυβέρνησης αποτελεί ένα από τα τελευταία βήματα (8^ο) του κύκλου, στοιχεία διακυβέρνησης πρέπει να έχουν υιοθετηθεί πολύ νωρίτερα: *πώς, π.χ., ορίζεται η κοινή στρατηγική και ο επιχειρησιακός σχεδιασμός αν οι θέσεις των συμμετόχων είναι αντικρουόμενες ή δεν έχουν κοινό τόπο;* (βλ. και Διάγραμμα 21 στη συνέχεια).

Σύμφωνα με τους Del Castillo *et. al.* (2012), ένα καλό μοντέλο χωρικής ανάπτυξης πρέπει να βασίζεται σ' ένα **σύστημα διακυβέρνησης** και σε στις κατάλληλες **διεργασίες** που να επιτρέπουν την αναζήτηση ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος μέσω νέων – μελλοντικών – οικονομικών δραστηριοτήτων. Από την προοπτική του συστήματος αναζητείται ένας ρόλος για κάθε συμμετοχο ώστε να μεγιστοποιηθεί η επίπτωσή του στην κοινή προσπάθεια. Από την προοπτική της διεργασίας, αναζητείται ο αποδοτικότερος και αποτελεσματικότερος τρόπος να οριστεί, να εκτελεστεί και να επιτευχθεί η έξυπνη εξειδίκευση.

Ο Πίνακας 6 παρουσιάζει τα συστατικά βάσει των οποίων θα δομηθεί το Σύστημα Διακυβέρνησης της RIS3 στην ΠΑΜΘ, την απαραίτητη συμβολή απ' το καθένα και τους συμμετέχουσους που τα απαρτίζουν. Από την αποτύπωση είναι εμφανές ότι μέχρι στιγμής έχουμε οριακή επικάλυψη μόνο σε δύο από τους τρεις τομείς της τριπλής έλικας: τον επιχειρηματικό και την αυτοδιοίκηση. Αντίθετα, ο ακαδημαϊκός-ερευνητικός τομέας δεν έχει αναπτύξει ακόμα διεπαφές με τους άλλους δύο, κι αυτό αποτελεί ένα ακόμα ζήτημα προς άμεση αντιμετώπιση.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6 ΤΑ ΣΥΣΤΑΤΙΚΑ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ.

Συστατικά	Συμβολή στο Σύστημα Διακυβέρνησης	Υφιστάμενοι 'Παίκτες' στην Ανατολική Μακεδονία-Θράκη
ΕΡΕΥΝΑ (Πανεπιστήμια, Ερευνητικά Κέντρα)	<ul style="list-style-type: none"> Αναπτύσσουν τη βασική γνώση που οδηγεί σε υποστηρικτικές τεχνολογίες γενικής χρήσης Μπορούν να είναι πηγή επιχειρηματικής ανακάλυψης 	<ul style="list-style-type: none"> Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης ΤΕΙ ΑΜΘ ΙΝΑΛΕ Τοπικό ίχνοσ Ε.Κ. ΑΘΗΝΑ
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ (Έρευνα στις επιχειρήσεις)	<ul style="list-style-type: none"> Αναπτύσσουν λύσεις που ανταποκρίνονται στις ανάγκες των επιχειρήσεων Σημαντικός ρόλος διαμεσολαβητή μεταξύ ΕΡΕΥΝΑΣ και ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ 	<ul style="list-style-type: none"> Πολύ λίγα αλλά καλά παραδείγματα (RAYCAP, Lamda Electronics, ...)
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ	<ul style="list-style-type: none"> Δημιουργία πλούτου και θέσεων απασχόλησης Βασική πρόκληση η ανάδειξη «κρυμμένης καινοτομίας» και ενσωμάτωσή της στις διαδικασίες διαχείρισης καινοτομίας (και στις στατιστικές!) 	<ul style="list-style-type: none"> Πολύ Μικρές και Μικρές επιχειρήσεις χαμηλής (έως μηδενικής) έντασης γνώσης. Μικρές γεωργικές & κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις.
ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΕΣ ΔΟΜΕΣ (Τεχνολογικά πάρκα, clusters, σύνδεσμοι επιχειρήσεων, ...)	<ul style="list-style-type: none"> Διαμεσολαβούν μεταξύ της ΕΡΕΥΝΑΣ, των ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ και της ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ. Ο ρόλος τους εξαρτάται από τη στρατηγική προσέγγιση που θ' ακολουθηθεί. 	<ul style="list-style-type: none"> Επιμελητήρια και συλλογικοί φορείς επιχειρήσεων / παραγωγών ανά κλάδο. Υπό σύσταση Περιφερειακό Δίκτυο Μεταφοράς Τεχνολογίας από ΠΑΜΘ Υπό σύσταση Ταμείο Ενίσχυσης Καινοτόμου Επιχειρηματικότητας Υπό σύσταση Περιφερειακό Παρατηρητήριο Καινοτομίας & Ψηφιακό Κέντρο Πληροφόρησης
ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ (Περιφέρεια, Αναπτυξιακές Εταιρείες ΟΤΑ)	<ul style="list-style-type: none"> Βασικοί εταίροι στα αρχικά στάδια της διαδικασίας, υποστηρίζοντας την υπέρβαση των εμποδίων στις σχέσεις / δικτύωσεις των λοιπών συμμετόχων. 	<ul style="list-style-type: none"> ΠΣΚΕ Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης και οι υποκείμενες δομές της (ΕΥΔ ΠΑΜΘ, Περιφερειακό Ταμείο Ανάπτυξης, ΓΔ Αναπτυξιακού Προγραμματισμού,...) Αναπτυξιακές Εταιρείες σε επίπεδο περιφερειακής ενότητας.
ΚΟΙΝΩΝΙΑ	<ul style="list-style-type: none"> Επικύρωση της στρατηγικής Περιορισμός του χρόνου από τη δημιουργία μέχρι την εμπορική αξιοποίηση της γνώσης. 	<ul style="list-style-type: none">

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 21 Η ΔΙΕΡΓΑΣΙΑ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΕΞΥΠΝΗΣ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ. ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΑΠΟ DEL CASTILLO ET AL (2012).

Το Διάγραμμα 21 αναδεικνύει την κεντρική θέση της διεργασίας διακυβέρνησης στο σχεδιασμό και στην εφαρμογή μίας στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης. Πρακτικά, η διεργασία διατρέχει οριζόντια όλες τις δραστηριότητες, πράγμα που σημαίνει ότι απαιτούνται πολλαπλές – και ενδεχομένως μη συγχρονισμένες – διαδικασίες διακυβέρνησης σε επιχειρησιακό επίπεδο που λειτουργούν υπό μία ενιαία, στρατηγικής φύσεως, διαδικασία σε υψηλό επίπεδο (Reek, 2013, σελ. 24).

Δεδομένου ότι κατά την – τρέχουσα – φάση σχεδιασμού της διαδικασίας RIS3 στην ΑΜΘ δεν έχει εγκατασταθεί κάποια συγκεκριμένη δομή διακυβέρνησης, προτείνεται να υιοθετηθεί η προσέγγιση της σύστασης μίας προσωρινής taskforce· η συγκεκριμένη δομή διοίκησης προϋποθέτει την ενεργό συμμετοχή λίγων αλλά δραστήριων και αποτελεσματικών εκπροσώπων της τετραπλής έλικας (επιχειρήσεις, έρευνα, αυτοδιοίκηση, κοινωνία των πολιτών) και φαίνεται να είναι επαρκής για τα πρώτα βήματα (Reek, 2013, σελ. 25). Ο σκοπός της συγκεκριμένης taskforce είναι να σχεδιάσει το επιχειρησιακό πρόγραμμα με συνεργασία των επηρεαζόμενων τομέων και να προετοιμάσει τη δομή διακυβέρνησης που θα τη διαδεχθεί μετά την έγκρισή του. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί ζητώντας από τους φορείς που εκπροσωπούνται στο ΠΣΚΕ (και τις Αναπτυξιακές Εταιρείες της Περιφέρειας) να ορίσουν ένα στέλεχος τους, κατάλληλου επιπέδου και κύρους, που θα πρέπει να διαθέσει αρκετό από το χρόνο του το προσεχές τρίμηνο για να συνεισφέρει ουσιαστικά στη διαδικασία. Προτείνεται επίσης να εκπροσωπούνται στην αρχική δομή διακυβέρνησης και εκπρόσωποι επιχειρήσεων που έχουν προβεί ήδη σε μία διαδικασία επιχειρηματικής ανακάλυψης και έχουν ξεκαθαρίσει

τους τομείς στους οποίους ενδιαφέρονται να επενδύσουν άμεσα ('excited goblins' κατά τους Foray & Rainoldi (2013) § 2.1-2).

Όπως φαίνεται στο χάρτη διεργασιών (Διάγραμμα 21, κάτω αριστερά) τίθεται ξεκάθαρα και ένα **ζήτημα συντονισμού και ευθυγράμμισης σε επίπεδο στρατηγικής με το εθνικό επίπεδο**. Η Περιφερειακή RIS3 πρέπει τουλάχιστον να είναι ενήμερη για τις εθνικές προτεραιότητες στον τομέα ΕΤΑΚ και να τις ενημερώνει με τις περιφερειακές προτεραιότητες με βάση τα αποτελέσματα της διαδικασίας επιχειρηματικής ανακάλυψης. Πολλά από τα προβλήματα στις πολιτικές ΕΤΑΚ αποδίδονται στη δυσκολία επίτευξης αποτελεσματικού συντονισμού μεταξύ των φορέων της κεντρικής κυβέρνησης και της κεντρικής κυβέρνησης με τις περιφερειακές αυτοδιοικήσεις. Ο ΟΟΣΑ (2011, Πίνακας 3.6) αναφέρει επτά κατηγορίες προβλημάτων: (α) διαθεσιμότητα χρηματικών πόρων – οι περιφερειακοί προϋπολογισμοί μπορεί να μην επαρκούν για τη ανάληψη μέτρων πολιτικής σε περιφεριακό επίπεδο που συμπληρώνουν τα αντίστοιχα εθνικά μέτρα, (β) διοικητικά όρια – τα γεωγραφικά σύνορα μιάς περιφέρειας μπορεί να μην ανταποκρίνονται στα πραγματικά γεωγραφικά όρια στα οποία λειτουργεί μία οικονομική δραστηριότητα, (γ) διοικητική ικανότητα, (δ) στοχοθεσία – π.χ., η υιοθέτηση ενός στόχου για ένταση δαπανών E&A 1% σε εθνικό επίπεδο μπορεί να μην είναι υλοποιήσιμη αυτούσια σε περιφεριακό επίπεδο, (ε) πλαίσιο πολιτικής – όταν οι αρμοδιότητες των Υπουργείων δεν λαμβάνουν υπόψη τη συμπληρωματικότητα που απαιτούν οι διατομεακές πολιτικές, (στ) ασυμμετρία σε επίπεδο πληροφοριών – όταν διαφορετικά επίπεδα της κυβέρνησης δεν έχουν όλες τις πληροφορίες που χρειάζονται για να σχεδιάσουν και να υλοποιήσουν τις πολιτικές τους, (ζ) λογοδοσία: τα αποτελέσματα των πολιτικών ΕΤΑΚ δεν είναι «ορατά» στο ευρύ κοινό και συνεπώς οι πολιτικές ηγεσίες αποφεύγουν να αναλαμβάνουν τις σχετικές ευθύνες.

Οι συνήθεις τρόποι για ν' αντιμετωπιστούν τα προαναφερθέντα προβλήματα συντονισμού είναι (ΟΟΣΑ, 2011, Πίνακας 3.7) ο συστηματικός διάλογος, η διαβούλευση, η ίδρυση κατάλληλων δομών (π.χ., regional innovation agencies), η χρηματοδότηση ή η συγχρηματοδότηση έργων σε περιφεριακό επίπεδο από εθνικούς πόρους με βάση κριτήρια επιδόσεων στην επίτευξη στόχων, και η θεσμοθέτηση χωρικών αρμοδιοτήτων σε στελέχη της κεντρικής διοίκησης. Η εμπειρία από τις χώρες-μέλη του ΟΟΣΑ υποδεικνύει ότι τουλάχιστον 4 από τις παραπάνω επιλογές πρέπει να είναι ενεργές για να λυθούν τα προβλήματα, με το συστηματικό διάλογο να είναι η προσφορότερη μέθοδος.

Ένα τελευταίο ζήτημα κρίσιμης σημασίας ακόμα και για τα πρώτα βήματα διαμόρφωσης της RIS3 σχετίζεται με την **επικοινωνία ως διαδικασία ευαισθητοποίησης που προωθεί τη συμμετοχή στο δημόσιο διάλογο**. Η πρόσβαση στο ευρύ κοινό δεν είναι ούτε εύκολη ούτε ανέξοδη υπόθεση, αλλά η ευρεία συμμετοχή είναι αναγκαία για τη χάραξη μιας πραγματικά καθολικής στρατηγικής που θα καλύπτει τις ανάγκες των επιχειρήσεων. Η ευαισθητοποίηση, εκτός από ενημέρωση του κοινού για τους στόχους της στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης, διαδραματίζει σημαντικό ρόλο για τον εντοπισμό πιθανών εταίρων και τη δέσμευσή τους να συμμετάσχουν στη διαδικασία.

(ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗ) ΔΟΜΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ

Κάθε σχέδιο για αλλαγές και οικονομικό μετασχηματισμό της κλίμακας που αντιπροσωπεύει μία περιφερειακή στρατηγική έξυπνης εξειδίκευσης προϋποθέτει την ύπαρξη κατάλληλων οργανωτικών δομών που θα το κατευθύνουν σωστά.

Σε όλα τα κείμενα κατευθύνσεων που ανασκοπήσαμε συστήνεται η υιοθέτηση ενός μοντέλου τριών επιπέδων:

1. Μία **Περιφερειακή Συντονιστική Επιτροπή** (ΠΣΕ) στην οποία εκπροσωπούνται επαρκώς οι συντελεστές της τετραπλής έλικας. Οι βασικές αρμοδιότητες της ΠΣΕ περιλαμβάνουν:

- a. Την υιοθέτηση ενός συστήματος διοίκησης βάσης στόχων, τη στοχοθεσία και την ανάθεση στόχων στις υποκείμενες δομές και την παρακολούθηση της επίτευξής τους σε περιοδική βάση, τουλάχιστον 2 / έτος. Αποτελεί βέλτιστη πρακτική η πληροφόρηση σε πραγματικό χρόνο του περιφερειακού ιστού για την πορεία επίτευξης των στόχων με χρήση του διαδικτύου.
- b. Την παρακολούθηση της εξέλιξης του προγράμματος εργασιών.
- c. Την εξασφάλιση πολιτικής και θεσμικής υποστήριξης προς τις κατώτερες βαθμίδες του συστήματος διακυβέρνησης.
- d. Την εκπροσώπηση της περιφερειακής RIS3 ενώπιον άλλων περιφερειακών, εθνικών ή ευρωπαϊκών αρχών (γειτονικές περιφέρειες, Υπουργεία, Ευρωπαϊκή Επιτροπή)
- e. Τη στελέχωση της Εκτελεστικής Δομής (βλ. παρακάτω) και την παρακολούθηση του έργου της.

Από τα παραπάνω, είναι ξεκάθαρο ότι υπάρχουν ιδιαίτερα υψηλές απαιτήσεις κύρους, εμπειρίας και επιρροής για τη στελέχωση της ΠΣΕ και ιδιαίτερα για το άτομο που προεδρεύει αυτής. Για ν' αποφεύγονται πιθανά αντικρουόμενα συμφέροντα, όταν π.χ. ένα μέλος του ΠΣΕ είναι και νόμιμος εκπρόσωπος ενός τελικού δικαιούχου, η αξιοποίηση εξωτερικών μελών με παρόμοια χαρακτηριστικά είναι πιθανότατα μία καλή επιλογή.

2. Μία ολιγομελής **Εκτελεστική Δομή** (ΕΔ) που έχει την ευθύνη της υλοποίησης του προγράμματος δράσης υπό την καθοδήγηση της ΠΣΕ. Στις βασικές της αρμοδιότητες περιλαμβάνονται:

- a. Η συλλογή στοιχείων, μέσω του συστήματος παρακολούθησης, η δημοσιοποίηση αυτών και η σύνταξη περιοδικών αναφορών προόδου με βάση το σύστημα στοχοθεσίας που έχει υιοθετηθεί ώστε να υποστηρίζεται η διαδικασία λήψης αποφάσεων και να ενημερώνεται διαφανώς ο περιφερειακός ιστός.
- b. Η παρακολούθηση και ο συντονισμός των δραστηριοτήτων στο τρίτο επίπεδο διακυβέρνησης.
- c. Ο μετασχηματισμός των στρατηγικών στόχων που διαχειρίζεται η ΠΣΕ σε επιχειρησιακούς στόχους για το τρίτο επίπεδο διακυβέρνησης.
- d. Η δικτύωση με άλλες περιφέρειες για θέματα κοινού ενδιαφέροντος.

- e. Ο συντονισμός της επικοινωνίας της περιφερειακής RIS3 με τον περιφερειακό ιστό και τον υπόλοιπο κόσμο.
- f. Η ενεργητική αναζήτηση πόρων από πηγές εκτός ΣΕΣ.
- g. Η διάχυση των αποτελεσμάτων σχετικών με τη RIS3 δραστηριοτήτων φορέων του περιφερειακού συστήματος καινοτομίας στο σύνολο του περιφερειακού ιστού.

Τα στελέχη που θα απαρτίζουν την Εκτελεστική Δομή θα κατέχουν ένα ευρύ πεδίο συμπληρωματικών δεξιοτήτων και εμπειρίας (διαχείριση έργων, συστήματα στρατηγικής διοίκησης (management by objectives), διοίκηση διαδικασιών και ποιότητας (operations & quality management), γνώση των κανονισμών των Διαρθρωτικών Ταμείων, εθνικό κανονιστικό πλαίσιο, γνώση των πεδίων-στόχων της επιχειρηματικής ανακάλυψης, διαχείριση καινοτομίας, κ.ά.). Ο συντονιστής της ΕΔ θα μπορεί να καλύψει τα περισσότερα από τα προαναφερθέντα σε ικανοποιητικό βαθμό, θα έχει εμπειρία διοίκησης, ικανότητα επικοινωνίας και πειθώ και αντίληψη των 'πολιτικών' θεμάτων.

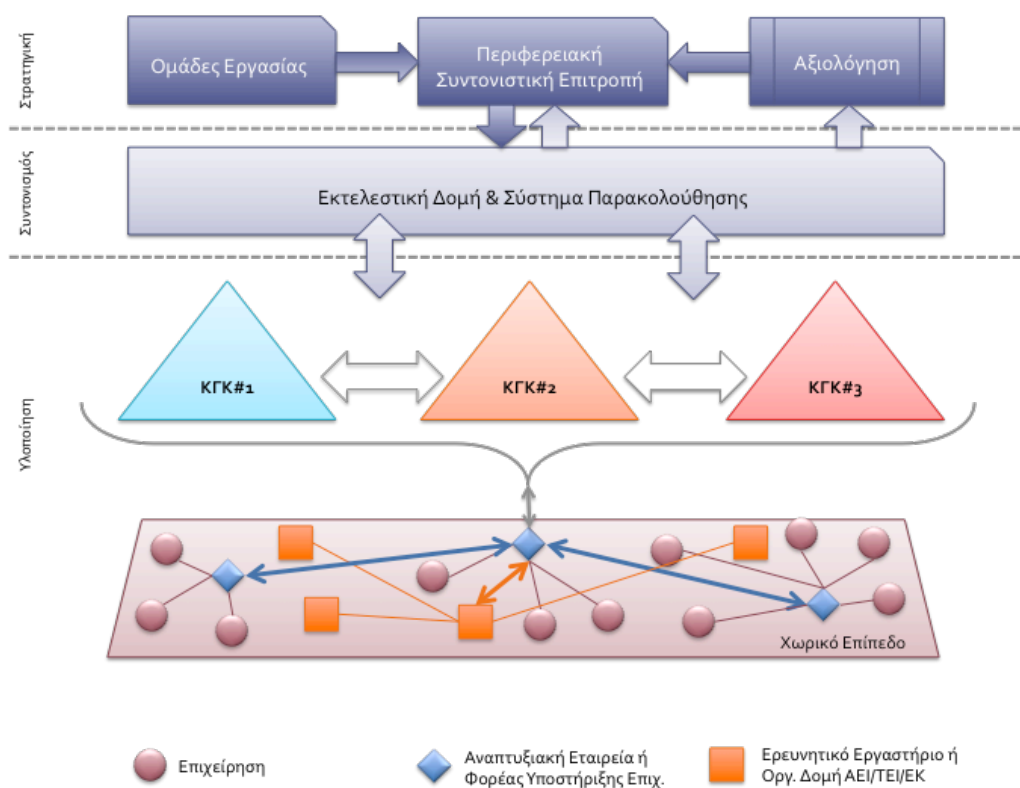
3. Οι παρακάτω δομές υλοποίησης σε θεματικό και χωρικό επίπεδο:
  - a. Οι **Κοινότητες Γνώσης και Καινοτομίας** (ΚΓΚ) είναι αυτόνομες, αυτό-οργανωμένες και αυτό-διοικούμενες εταιρικές συμπράξεις νομικών και φυσικών προσώπων απ' όλους τους κλάδους της τετραπλής έλικας που καλύπτουν το σύνολο της γεωγραφικής περιφέρειας της Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης. Έχουν το ρόλο του περιφερειακού διαμορφωτή της στρατηγικής καινοτομίας για κάθε μία από τις κάθετες προτεραιότητες εστίασης (βλ. 4^ο Κεφάλαιο) και το ρόλο του συντονιστή του χαρτοφυλακίου των αντίστοιχων δράσεων. Εκπροσωπούν τη θεματική προτεραιότητα που υπηρετούν σε άλλες αντίστοιχες εθνικές ή διεθνείς δομές. Μπορεί να στοχεύουν είτε στην τεχνολογική, ή στη μη τεχνολογική καινοτομία, ή σε συνδυασμό τους. Λόγω των παραπάνω, είναι ουσιώδη συστατικά του συστήματος διακυβέρνησης με τη bottom-up λογική.
  - b. Μια **Δομή Υποστήριξης σε Χωρικό Επίπεδο** (ΔΥΧΕ) που λειτουργεί:
    - i. Ως *επισπεύδων φορέας* για την υλοποίηση σε χωρικό επίπεδο (π.χ., περιφερειακή ενότητα) των σχεδίων δράσης που αναπτύσσουν και εφαρμόζουν οι ΚΓΚ,
    - ii. ως *σημείο πρώτης επαφής* των ωφελούμενων με τις ΚΓΚ για επιτόπια καθοδήγηση και παροχή υπηρεσιών υποστήριξης πρώτου επιπέδου (π.χ., καταγραφή αναγκών και δρομολόγηση αιτημάτων υποστήριξης, συλλογή δεδομένων, κ.ά.), και
    - iii. ως *χωρικός μηχανισμός ευαισθητοποίησης και διάχυσης* που υλοποιεί κατάλληλα σχεδιασμένες από τις ΚΓΚ δράσεις (π.χ., ενημέρωση εν δυνάμει ωφελουμένων μέσω εκδηλώσεων, εντύπων ή ηλεκτρονικών μέσων, μεταφορά γνώσης προς ωφελουμένους μέσω σεμιναρίων μικρής διάρκειας, εργαστήρια με τη συμμετοχή ωφελουμένων, επισκέψεις επίδειξης των ωφελουμένων σε

επιχειρήσεις ή ερευνητικά εργαστήρια ή εκθέσεις, και επί τόπου καθοδήγηση ωφελουμένων).

Θεωρητικά, τα παραπάνω είναι αντικείμενο μίας περιφερειακής αναπτυξιακής εταιρείας για θέματα καινοτομίας (regional innovation agency-RIA), ένα θέμα που έχει ήδη τεθεί από την ομάδα εμπειρογνομόνων της ΕΕ (Reid et al., 2012, σελ. 1), αλλά η παραπάνω δομή μπορεί να παίξει το ρόλο της κατ' αποτέλεσμα περιφερειακής αναπτυξιακής εταιρείας (virtual regional innovation agency – VRIA) βασιζόμενη στη δικτύωση υφιστάμενων δομών όπως οι αναπτυξιακές εταιρείες, τα γραφεία διαμεσολάβησης των ακαδημαϊκών ιδρυμάτων, τα Επιμελητήρια, κ.ά.

- c. Κάθε **Φορέας Υλοποίησης Πράξεων** (ΦΥΠ) αποτελεί τη διακριτή μονάδα υλοποίησης μίας ή περισσότερων πράξεων στο πλαίσιο του προγράμματος δράσης (βλ. 5^ο Κεφάλαιο). Ένας ΦΥΠ μπορεί ν' αποτελεί μέλος μίας ή περισσότερων ΚΓΚ, και λειτουργεί στο περιβάλλον κάθε μιας με τους κανόνες που έχουν συμφωνηθεί. Οι ΦΥΠ εκτελούν ένα σαφώς προσδιορισμένο από απόψεως προδιαγραφών, προϋπολογισμού, εισροών και αποτελεσμάτων τμήμα του προγράμματος εργασιών της RIS3 – ανεξαρτήτως πηγής χρηματοδότησης – που εξυπηρετεί την επίτευξη συγκεκριμένων στόχων ως προς τις εκροές, τα αποτελέσματα και τις επιπτώσεις, όπως προβλέπονται από το σύστημα στρατηγικής διοίκησης που εφαρμόζεται (βλ. 6^ο Κεφάλαιο). Η εμπλοκή τους λειτουργεί με τον ίδιο τρόπο που εφαρμόζεται μέχρι σήμερα, με μοναδική εξαίρεση την υποχρέωση συλλογής και κοινοποίησης δεδομένων προς την ΕΔ για θέματα που σχετίζονται με την εκτίμηση των επιπτώσεων του έργου που υλοποίησαν, μετά τη λήξη του φυσικού αντικειμένου.
- d. Τέλος, οι **Ωφελούμενοι** είναι φυσικά ή νομικά πρόσωπα που απολαμβάνουν των υπηρεσιών των ΚΓΚ ή / και των ΦΥΠ χωρίς να είναι ΦΥΠ. Μπορούν επίσης να είναι μέλη μίας ή περισσότερων ΚΓΚ.

Οι βασικές δομές κάθε επιπέδου υποστηρίζονται στο έργο τους από κατάλληλα όργανα, ανάλογα με ελλείψεις τους σε δεξιότητες, ειδικούς πόρους ή με βάση ρητές απαιτήσεις που προβλέπονται από τη νομοθεσία ή το κανονιστικό πλαίσιο και είναι ήδη γνωστές (π.χ., συνεχιζόμενη αξιολόγηση) ή θα προκύψουν στο μέλλον.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 22 Η ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ.

Τα παραπάνω, συνοψίζονται γραφικά στο Διάγραμμα 22. Εξετάζοντας την προτεινόμενη δομή του συστήματος διακυβέρνησης της RIS3 σε συνδυασμό με τα δεδομένα που αναφέρει ο Πίνακας 6 επιχειρούμε μία ανάλυση αποκλίσεων ώστε να προκύψουν οι απαιτούμενες ενέργειες για την ολοκλήρωση του συστήματος.

Στο στρατηγικό επίπεδο δεν υπάρχει ουσιαστικά δομή με θεσμοθετημένη αρμοδιότητα ικανή ν' ανταποκριθεί στις απαιτήσεις που αναφέρθηκαν παραπάνω. Το Περιφερειακό Συμβούλιο Καινοτομίας και Επιχειρηματικότητας, βάσει της απόφασης σύστασής του έχει συμβουλευτικό, προς τον Περιφερειάρχη, χαρακτήρα. Για να λειτουργήσει ως η δομή στρατηγικής εποπτείας της στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης, αυτό πρέπει ν' αλλάξει. Επιπλέον, αν και έχει ληφθεί πρόνοια για συμμετοχή ατόμων εκτός ΠΑΜΘ (π.χ., εκπρόσωπος ΓΓΕΤ και ειδικός επιστήμονας σε θέματα CERN) και για την ισόρροπη εκπροσώπηση τριών από τους τέσσερις κλάδους της τετραπλής έλικας, η σύνθεσή του θα μπορούσε να εμπλουτιστεί με 1-2 ακόμα μέλη με χαρακτηριστικά boundary spanner από τον επιχειρηματικό τομέα της ΠΑΜΘ ή από τις Αναπτυξιακές Εταιρείες ή από τα μέλη των Συμβουλίων των ΔΠΘ/ΤΕΙΑΜΘ προερχόμενα από το εξωτερικό ώστε να υπάρχει μια όσο το δυνατόν αντικειμενικότερη και κριτική ματιά στις αποφάσεις του. Ως εναλλακτικό σενάριο θα μπορούσε να εξεταστεί το ενδεχόμενο της αξιοποίησης της Επιτροπής Παρακολούθησης του ΠΕΠ ή ενός υποσυνόλου αυτής ως οργάνου στρατηγικής διοίκησης, με διεύρυνσή της στελέχωσης ώστε να εκπροσωπούνται επαρκώς ο ακαδημαϊκός-ερευνητικός τομέας και η εθνική πολιτική ΕΤΑΚ.

Στο επίπεδο του συντονισμού, με δεδομένα ότι απαιτείται μία ολιγομελής ομάδα ιδιαίτερα ικανών στελεχών πλήρους απασχόλησης και ότι η ΕΥΔΠΑΜΘ διαθέτει ήδη σημαντικό μέρος των ειδικών δεξιοτήτων, της εμπειρίας και των δικτυώσεων που απαιτούνται, θεωρούμε ότι η προσπάθεια στελέχωσης θα πρέπει να ξεκινήσει από κει, πιθανότατα με εισφορές στελεχών της Διεύθυνσης Αναπτυξιακού Προγραμματισμού της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης και ενός στελέχους του ΔΠΘ με εμπειρία σε θέματα διαχείρισης καινοτομίας. Ως εναλλακτικό σενάριο θα μπορούσε να εξεταστεί ένα σχήμα με τα ίδια χαρακτηριστικά στελέχωσης που θα λειτουργούσε υπό την αιγίδα της Γενικής Διεύθυνσης Αναπτυξιακού Προγραμματισμού της ΠΑΜΘ.

Τέλος, όσον αφορά το **ζήτημα της επικοινωνίας με τον περιφερειακό ιστό** για ζητήματα ενημέρωσης για τα τεκταινόμενα και ενθάρρυνση της συμμετοχής του στις διαδικασίες της RIS3 υπάρχει, μέχρι στιγμής, ένα αρκετά σημαντικό έλλειμμα που θα μπορούσε να καλυφθεί εύκολα αξιοποιώντας τη χρήση του διαδικτύου και των εφαρμογών κοινωνικής δικτύωσης.

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ 2^{ΟΥ} ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

ΓΓΕΤ. (2013). *Πρόταση Τομεακής Πολιτικής για την Έρευνα και Καινοτομία στο Πλαίσιο Προετοιμασίας του Συμφώνου Εταιρικής Σχέσης*. ΓΓΕΤ: Αθήνα. Μάιος.

CREST. (2008). *Industry-Led Competence Centres: Aligning academic-public research with Enterprise and Industry Needs*. Centre for Research in Engineering and Surface Technology: Dublin. December. Available on-line at URL http://ec.europa.eu/invest-in-research/pdf/download_en/illc.pdf.

Del Castillo, J., Barroeta, B., Paton, J. (2012). *Governance and Smart Specialisation*. INFYDE Working Paper Series No 9.

European Commission. (2012). *Guide to Research and Innovation Strategies for Smart Specialisation (RIS3)*. Publication Office of the European Union: Luxemburg. May.

Foray, D. and Goenega, X. (2013). *The goals of Smart Specialisation*. S3 Policy Brief Series no 1/2013. May.

Foray, D. and Rainoldi, A. (2013). *Smart Specialisation Programmes and Implementation*. S3 Policy Brief Series No 2/2013. May.

OECD. (2011). *Regions and Innovation Policy*. Paris: OECD Publishing.

Reek, W. (2013). *RIS3 Governance Guide*. JRC/RIS3 Platform. October.

Reid, A., Komninos, N., Sanchez, J. Tsanakas, P. (2012). *RIS3 Regional Assessment: East Macedonia and Thrace*. European Commission, DG Regio, I3. December.

Κεφάλαιο 3 ΟΡΑΜΑ

Σύμφωνα με τα μέχρι τώρα δεδομένα, το αναπτυξιακό όραμα της Περιφέρειας αφορά «στη σταδιακή ανασυγκρότηση και στον εκσυγχρονισμό του παραγωγικού προτύπου της Π-ΑΜΘ, στην εμβάθυνση της κοινωνικής συνοχής, με την αξιοποίηση του ενδογενούς δυναμικού της Π-ΑΜΘ, συμπεριλαμβανομένης της γεωστρατηγικής της θέσης και στην κινητοποίηση υφισταμένων αλλά και νέων κοινωνικών συλλογικοτήτων».

Στη θεωρία των συστημάτων διοίκησης βάσει στόχων αναφέρεται ότι ένα επιτυχημένο όραμα πρέπει να είναι S.M.A.R.T., δηλαδή:

- Specific (ειδικό) – να στοχεύει σε συγκεκριμένες περιοχές βελτίωσης.
- Measurable (μετρήσιμο) – Να ποσοτικοποιεί πως μετριέται η πρόοδος.
- Assignable – να ορίζει ποιός έχει την ευθύνη να το πετύχει.
- Realistic (ρεαλιστικό) – να δηλώνει τι πραγματικά είναι επιτεύξιμο δεδομένων των διαθέσιμων πόρων.
- Time-related (χρονικά προσδιορισμένο) – να δεσμεύεται για το πότε θα επιτευχθούν οι στόχοι.

Εξετάζοντας τη διατύπωση σε σχέση με τα κριτήρια SMART και λαμβάνοντας υπόψη τα πεδία παρέμβασης της RIS3 που είναι υποσύνολο του αναπτυξιακού σχεδιασμού της Περιφέρειας, βρίσκουμε ότι τα σημεία «σταδιακή ανασυγκρότηση και εκσυγχρονισμός του παραγωγικού προτύπου», «αξιοποίηση του ενδογενούς δυναμικού» και «κινητοποίηση κοινωνικών συλλογικοτήτων» πρέπει να εξειδικευτούν περαιτέρω και να τεθούν γι' αυτά στόχοι επιδόσεων με ορίζοντα το 2020. Πλέον των παραπάνω, πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι ο μοναδικός δείκτης επιπτώσεων σε επίπεδο Στρατηγικής Ευρώπη 2020 για την 'έξυπνη ανάπτυξη' είναι η ένταση E&A ως ποσοστό του ΑΕΠ, για την οποία η επίδοση της ΠΑΜΘ το 2011 ήταν 0,57% όταν ο ευρωπαϊκός στόχος για το 2020 είναι 3% και ο αντίστοιχος εθνικός 1%.

Η επιλογή ενός οράματος με SMART χαρακτηριστικά οδηγεί, πέραν όλων των άλλων, στην ενεργοποίηση της διαδικασίας διαμόρφωσης του συστήματος παρακολούθησης της στρατηγικής RIS3: όλες οι δραστηριότητες που θα σχεδιαστούν στη συνέχεια θα πρέπει να εξυπηρετούν, με λογικές σχέσεις αιτιότητας, την επίτευξη των ποσοτικών στόχων του οράματος.

Μία πρόταση οράματος, συμβατή με τα παραπάνω, είναι η ακόλουθη:

Η Ανατολική Μακεδονία – Θράκη θα είναι το 2020 ο δεύτερος βιομηχανικός πόλος έντασης γνώσης στην Ελλάδα, διπλασιάζοντας τις επενδύσεις των επιχειρήσεων σε έρευνα και ανάπτυξη. Αξιοποιώντας ενδογενή και εισαγόμενη γνώση, θα βελτιώσει κατά 20% την ακαθάριστη προστιθέμενη αξία του αγροδιατροφικού της συμπλέγματος και θα το συνδέσει με ένα καινοτόμο τουριστικό προϊόν βελτιώνοντας κατά 20% τους βασικούς δείκτες επιδόσεων του τουρισμού. Για το σκοπό αυτό θα αξιοποιήσει στο έπακρο νέες συλλογικότητες, απελευθερώνοντας δημιουργικές δυνάμεις και ενδυναμώνοντας τη βάση του δημιουργικού δυναμικού της».

Το πρώτο κομμάτι του προτεινόμενου οράματος αφορά την ανασυγκρότηση και τον εκσυγχρονισμό του παραγωγικού προτύπου με βάση τις αρχές της έξυπνης ανάπτυξης και υπονοεί αναδιάρθρωση της βιομηχανικής βάσης. Η αναφορά στο αγροδιατροφικό σύμπλεγμα, τη βασική παραγωγική δομή της Περιφέρειας υπηρετεί επίσης τον ίδιο σκοπό από την πλευρά της μη τεχνολογικής καινοτομίας. Τέλος, η αναφορά στις νέες συλλογικότητες και στην ενδυνάμωση της βάσης του δημιουργικού δυναμικού υπονοεί μία bottom-up διαδικασία διακυβέρνησης με ενίσχυση της θεσμικής ικανότητας του περιφερειακού συστήματος καινοτομίας.

Όλοι οι στόχοι που τίθενται παραπάνω είναι μετρήσιμοι με βάση δεδομένα που προέρχονται από ανεξάρτητη αρχή (ΕΛ.ΣΤΑΤ.), οπότε δεν επιδέχονται παρεμβάσεων.

Κεφάλαιο 4 ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ

ΟΡΙΖΟΝΤΙΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ

Όπως προαναφέρθηκε, η ανάλυση SWOT κατέληξε σε μία γενική στρατηγική που στοχεύει στην *ανάκτηση του χαμένου εδάφους* έναντι των λοιπών ευρωπαϊκών περιφερειών σε συνδυασμό με την *υποστήριξη του κοινωνικο-οικονομικού μετασχηματισμού*. Έχοντας υπόψη

- την περιφερειακή τυπολογία στην οποία κατατάσσεται η Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης (βλ. σημείο 12 στην Ενότητα II παραπάνω),
- τις συστάσεις του Οδηγού (βλ. Παράρτημα II, σελ. 51-52) και
- το Κείμενο Θέσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τη διαμόρφωση του Συμφώνου Εταιρικής Σχέσης για την περίοδο 2014-2020 της 13.11.2012,

καταλήγουμε στις ακόλουθες οριζόντιες προτεραιότητες:

- 1) **Αναβάθμιση της θεσμικής ικανότητας του Περιφερειακού Συστήματος Καινοτομίας και των συστατικών του μερών** όσον αφορά:
  - i) στη βελτίωση της συστημικής ικανότητας σχεδιασμού και εφαρμογής τεκμηριωμένης, συνολικής και συνεκτικής περιφερειακής στρατηγικής για την καινοτομία, εφοδιασμένης με κατάλληλους βρόχους ανάδρασης.
  - ii) στην ανάπτυξη ικανοτήτων έγκαιρης αναγνώρισης ευκαιριών – σε επίπεδο τεχνολογίας και αγορών, και κινδύνων του εξωτερικού περιβάλλοντος και διαχείρισης των επιπτώσεών τους στο περιφερειακό σύστημα καινοτομίας και
  - iii) στην εγκαθίδρυση ενός αποδοτικού και αποτελεσματικού συστήματος διακυβέρνησης.
- 2) **Αναβάθμιση και διατήρηση του ανθρώπινου κεφαλαίου** με στόχους, μεταξύ άλλων:
  - i) την εφαρμογή προγραμμάτων κατάρτισης και δια βίου μάθησης.
  - ii) τον επαναπροσανατολισμό των προγραμμάτων σπουδών των περιφερειακών ακαδημαϊκών ιδρυμάτων για παροχή νέων δεξιοτήτων.
  - iii) την προώθηση της κουλτούρας καινοτομίας και επιχειρηματικότητας σε όλες της βαθμίδες της εκπαίδευσης και τους απόφοιτους.
  - iv) την παροχή κινήτρων προς τις επιχειρήσεις για βελτίωση των δεξιοτήτων του προσωπικού τους.
  - v) την προσέλκυση ταλαντούχων φοιτητών, ερευνητών και διδασκόντων στα ακαδημαϊκά και ερευνητικά ιδρύματα.
  - vi) την παροχή ευκαιριών για απόκτηση επαγγελματικής εμπειρίας ή έναρξης επιχειρηματικής δραστηριότητας έντασης γνώσης σε νέους απόφοιτους.

- 3) **Στοχευμένη προσφορά γνώσης, ενίσχυση της απορρόφησης γνώσης και διέγερση του επιχειρηματικού δυναμισμού** με στόχους, μεταξύ άλλων:
- i) προαγωγή των επιχειρηματικών επενδύσεων σε E&A, αυτοδύναμα ή σε συνεργασία με φορείς παραγωγής γνώσης·
  - ii) ανάδειξη της υπέρπρουςας ζήτησης για καινοτομία, π.χ. μέσω κουπονιών καινοτομίας·
  - iii) ανάπτυξη κοινών δομών πειραματισμού του ερευνητικού και του παραγωγικού τομέα·
  - iv) υποστήριξη της εκμετάλλευσης ερευνητικών αποτελεσμάτων με δημιουργία τεχνολογικών·
  - v) υποστήριξη της καινοτομίας και εξωστρεφούς επιχειρηματικότητας·
- 4) **Ενίσχυση της έντασης και της ποιότητας των ενδο-περιφερειακών και δια-περιφερειακών δικτύων** με στόχους, μεταξύ άλλων:
- i) υποστήριξη συνεργατικών σχημάτων επιχειρήσεων με δυναμικό καινοτομίας κατά μήκος αλυσίδων αξίας·
  - ii) ενεργοποίηση και εμπέδωση καναλιών μεταφοράς τεχνολογίας από τον ερευνητικό προς τον παραγωγικό τομέα, π.χ. με τοποθέτηση φοιτητών ή νέων αποφοίτων σε επιχειρήσεις ή με τοποθέτηση στελεχών επιχειρήσεων σε ερευνητικά εργαστήρια, με κοινή χρήση ερευνητικών υποδομών·
  - iii) δράσεις ευαισθητοποίησης και ενημέρωσης του παραγωγικού ιστού για ευκαιρίες από την εφαρμογή τεχνολογικής (συμπεριλαμβανομένων και των βασικών υποστηρικτικών τεχνολογιών) και μη τεχνολογικής καινοτομίας σε παραδοσιακούς κλάδους (πρωτογενής τομέας, τουρισμός) ώστε να δημιουργηθούν προϋποθέσεις διάχυσης της καινοτομίας και ενίσχυσης της ζήτησης·
  - iv) διέγερση της διαπεριφερειακής και διεθνούς ερευνητικής συνεργασίας·
  - v) υποστήριξη της διασύνδεσης των επιχειρήσεων με διαπεριφερειακά και διεθνή δίκτυα παραγωγής·
  - vi) διασύνδεση των δομών υποστήριξης επιχειρήσεων (π.χ., επιμελητήρια, αναπτυξιακές εταιρείες) και εξωστρέφειας με εμπειρότερες εθνικές δομές·

Στα παραπάνω, **το ζήτημα της συνολικής αναβάθμισης της θεσμικής ικανότητας του περιφερειακού συστήματος καινοτομίας είναι κομβικής σημασίας** και αφορά όλους τους κλάδους της τριπλής έλικας (παραγωγικός τομέας, ερευνητικός / ακαδημαϊκός τομέας, περιφερειακή διοίκηση). Αν δεν αντιμετωπιστεί με συστηματικό και ολοκληρωμένο τρόπο, τίθεται σε κίνδυνο η προσπάθεια ανάκτησης του χαμένου εδάφους σε θεσμικό επίπεδο καθώς επίσης και η εγκαθίδρυση ενός ενάρετου κύκλου βελτίωσης.

ΚΑΘΕΤΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ ΣΤΟ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Στις αρχές Ιανουαρίου 2014 υιοθετήθηκε από το ΠΣΚΕ μία πολυκριτηριακή μεθοδολογία ιεράρχησης των τομέων παρέμβασης στο παραγωγικό σύστημα που στηρίζεται σε δύο άξονες: τις *εθνικές προτεραιότητες*, βάσει των διαθέσιμων κειμένων στρατηγικής, και τις

δυνάμεις της Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης βάσει των δεδομένων της αποτύπωσης της υφιστάμενης κατάστασης. Οι τομείς παρέμβασης κατατάχθηκαν σε τέσσερις κατηγορίες:

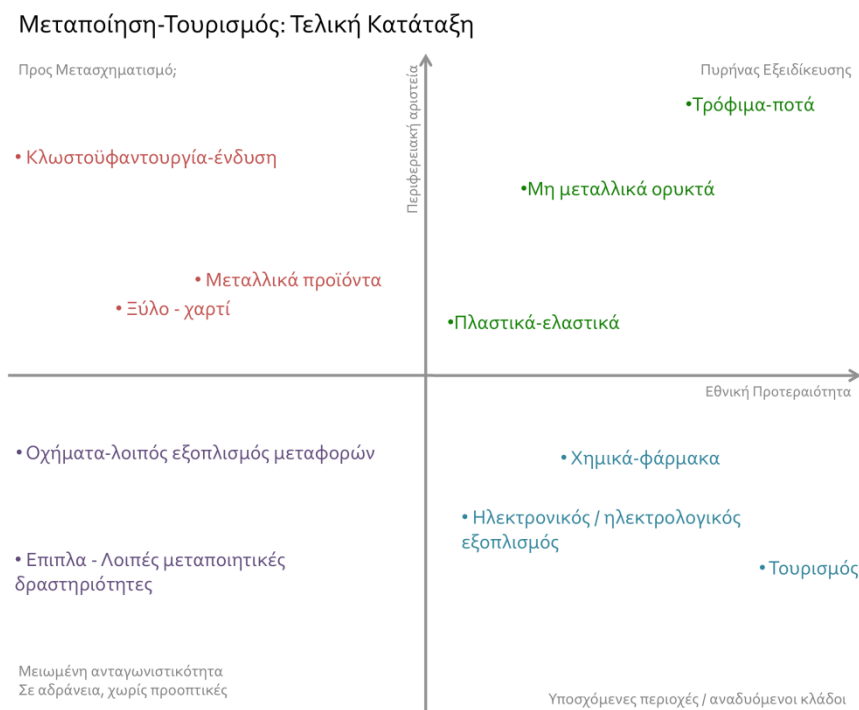
- (α) τους τομείς του Πυρήνα περιφερειακής Εξειδίκευσης που χαρακτηρίζονται από υψηλή προτεραιότητα σε εθνικό επίπεδο και σημαντική συγκέντρωση δυνάμεων σε περιφερειακό επίπεδο,
- (β) τους Υποσχόμενους ή Αναδυόμενους τομείς περιφερειακής εξειδίκευσης που χαρακτηρίζονται από υψηλή εθνική προτεραιότητα αλλά χαμηλή συγκέντρωση δυνάμεων σε περιφερειακό επίπεδο,
- (γ) τους τομείς Προς Μετασχηματισμό, ήτοι υψηλής συγκέντρωσης δυνάμεων σε περιφερειακό επίπεδο αλλά χαμηλής εθνικής προτεραιότητας και
- (δ) τους τομείς Χωρίς Προοπτικές, ήτοι χαμηλής εθνικής προτεραιότητας και χαμηλής συγκέντρωσης δυνάμεων σε περιφερειακό επίπεδο.

Το αποτέλεσμα αυτής της διαδικασίας συνοψίζεται στο διάγραμμα που ακολουθεί και αποτελεί τη βάση για τις προτάσεις που ακολουθούν.

Αγροτικός Τομέας: Τελική Κατάταξη

(α)

(β)

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 23 ΙΕΡΑΡΧΗΣΗ ΤΟΜΕΩΝ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ ΣΤΟ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΗΣ ΠΑΜΘ. (Α) ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ. (Β) ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ – ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.

Έχοντας υπόψη τα δεδομένα που οδήγησαν στην ιεράρχηση των τομέων παρέμβασης στο Διάγραμμα 23 (σχετικό μέγεθος, κρίσιμη μάζα, δυνατότητα μόχλευσης δαπανών Ε&Α ανά κλάδο, επίπεδο τεχνολογικής ικανότητας) διακρίνουμε δύο κύριους πυλώνες παρεμβάσεων στο παραγωγικό σύστημα της Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης, ήτοι

- το μετασχηματισμό του αγροδιατροφικού συμπλέγματος και
- τη μεγέθυνση και εμπέδωση των αναδυόμενων κλάδων της περιφερειακής οικονομίας.

Και οι δύο πυλώνες παρεμβάσεων έχουν σημαντικά περιθώρια τόσο για τεχνολογική, όσο και για μη τεχνολογική καινοτομία. Η ιεράρχηση που ακολουθεί εξειδικεύει τις οριζόντιες προτεραιότητες που αναφέρθηκαν στην προηγούμενη ενότητα υπό την έννοια της επικέντρωσης των διαθέσιμων πόρων σε συγκεκριμένες δραστηριότητες.

Οι προτεραιότητες για παρεμβάσεις στον πρώτο πυλώνα είναι οι ακόλουθες:

- 1) Εκσυγχρονισμός του αγροδιατροφικού συμπλέγματος και βελτίωση της περιφερειακής προστιθέμενης αξίας με χρήση τεχνολογικά οδηγούμενης καινοτομίας:
  - i) Ανάπτυξη νέων, ανταγωνιστικών και πιστοποιημένων ως προς την ποιότητα και τα χαρακτηριστικά, αγροτικών προϊόντων.

- ii) Ανάπτυξη νέων, ανταγωνιστικών και πιστοποιημένων ως προς την ποιότητα και τα χαρακτηριστικά, προϊόντων στα τρόφιμα – ποτά αξιοποιώντας εισροές από τον πρωτογενή τομέα.
  - iii) Αξιοποίηση σύγχρονων τεχνολογιών και συστημάτων παραγωγής για μείωση των εισροών στην παραγωγική διαδικασία.
  - iv) Μείωση του κόστους παραγωγής και διάθεσης προϊόντων (συμπεριλαμβανομένων του ενεργειακού και του μεταφορικού).
  - v) Αξιοποίηση με εναλλακτικές χρήσεις των παραπροϊόντων του πρωτογενή τομέα, συμπεριλαμβανομένης και της χρήσης τους ως ενεργειακό πόρο.
  - vi) Αξιοποίηση τεχνολογιών για τη μείωση του όγκου και της τοξικότητας των αποβλήτων κατά μήκος της αλυσίδας αξίας του αγροδιατροφικού συμπλέγματος και την περαιτέρω μείωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματός της.
- 2) Βελτίωση της περιφερειακής προστιθέμενης αξίας με προσαρμογή και χρήση ώριμων διεργασιών, οργανωτικών και προωθητικών καινοτομιών, συμπεριλαμβανομένων της χρήσης ΤΠΕ, της ενίσχυσης των πηγών μοναδικότητας (π.χ., προϊόντα ΠΟΠ) και αναβάθμιση των ανθρώπινων πόρων. Τέτοιες παρεμβάσεις περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων, βάσει των αποτελεσμάτων της διαβούλευσης:
- i) Χωροταξικός σχεδιασμός, κτηματολόγιο-χαρτογράφηση, καθορισμός ζωνών χρήσης γης, αναδασμοί.
  - ii) Ορθολογική διαχείριση και αξιοποίηση φυσικών πόρων (υδάτων, αγροτικής γης, δασικού πλούτου, βοσκοτόπων, κλπ)
  - iii) Αναδιάρθρωση και ισόρροπη ανάπτυξη των παραγωγικών κλάδων (αντικατάσταση μέρους των εκτάσεων ΦΜΚ, προώθηση πολυκαλλιέργειας, ενίσχυση και ανάπτυξη της κτηνοτροφίας, εκσυγχρονισμός υφιστάμενων παραδοσιακών καλλιεργειών, ενίσχυση αλιείας και υδατοκαλλιεργειών, αξιοποίηση των δασών ως πρόσθετου πλουτοπαραγωγικού πόρου, στοχευμένη προώθηση ενεργειακών, αρωματικών και φαρμακευτικών προϊόντων).
  - iv) Ενίσχυση δράσεων ολοκλήρωσης αλυσίδων αξίας με οργανωτικές καινοτομίες.

Το βάρος της ανάπτυξης προϊόντικης καινοτομίας στο αγροδιατροφικό σύμπλεγμα θα πέσει στις επιχειρήσεις του κλάδου τροφίμων – ποτών, πράγμα που σημαίνει ότι πρέπει να υποστηριχθούν ως προς την ανάπτυξη της καινοτομικής τους ικανότητας με ανθρώπινους και υλικούς πόρους. Οι ίδιες επιχειρήσεις μπορεί να οδηγήσουν επίσης πρωτοβουλίες για νέες καλλιέργειες αξιοποιώντας οργανωτικές καινοτομίες όπως η συμβολοιακή γεωργία. Οι υπόλοιπες δραστηριότητες που αναφέρονται παραπάνω αφορούν κυρίως παραγωγούς ή εκμεταλλεύσεις και απαιτούν εντατικές δράσεις ενημέρωσης και επίδειξης.

Οι προτεραιότητες για παρεμβάσεις στο δεύτερο πυλώνα είναι οι ακόλουθες:

- 1) Ενίσχυση της τεχνολογικά οδηγούμενης προϊόντικης ή διεργασιακής καινοτομίας, κατά προτίμηση με εφαρμογή βασικών υποστηρικτικών τεχνολογιών (Key Enabling Technologies) στους κλάδους:
  - i) των πλαστικών-ελαστικών,
  - ii) των φαρμάκων,
  - iii) του ηλεκτρονικού / ηλεκτρολογικού εξοπλισμού

- 2) Παροχή κινήτρων για εγκατάσταση παραγωγικών μονάδων των τριών παραπάνω κλάδων στην Ανατολική Μακεδονία – Θράκη και ενθάρρυνση νέας καινοτομικής δραστηριότητας.
- 3) Διεύρυνση του τουριστικού προϊόντος μέσω οργανωτικών και προωθητικών καινοτομιών όπως:
  - i) η δημιουργία ενιαίου συστήματος οργάνωσης, λειτουργίας και διαχείρισης της ένταξης των προϊόντων του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, του αγροδιατροφικού και βιοτεχνικού τομέα στο δίκτυο τουρισμός/πολιτισμός της ΠΑΜΘ.
  - ii) η δικτύωση του τουριστικού κλάδου με κλάδους που επηρεάζουν άμεσα το τουριστικό προϊόν (εστίαση, μεταφορές, εμπόριο, μεταποίηση).
  - iii) η ενίσχυση των τουριστικών δικτύων και των ολοκληρωμένων τουριστικών προγραμμάτων / προορισμών.
- 4) Ανάπτυξη προωθητικών καινοτομιών για την ενίσχυση του branding των μαρμάρων και τη διεύρυνση των αγορών.
- 5) Προσέλκυση ή υποστήριξη επενδύσεων σε επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών που υπηρετούν εμπεδωμένους ή αναδυόμενους κλάδους της περιφερειακής οικονομίας όπως:
  - i) Πιστοποίηση ισχυρισμών υγείας σε τρόφιμα, σχεδιασμός βιολειτουργικών τροφίμων.
  - ii) Τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών με εφαρμογές στον πρωτογενή τομέα ή τη βιομηχανική πληροφορική.
  - iii) Βιομηχανικός σχεδιασμός.
  - iv) Μάρκετινγκ αγροτικών προϊόντων.
  - v) Ειδικές μορφές τουρισμού (πολιτιστικός τουρισμός, οικοτουρισμός, ιατρικός τουρισμός, θρησκευτικός τουρισμός, χειμερινός τουρισμός, συνεδριακός τουρισμός, γαστρονομικός τουρισμός, κ.ά.)